

FJODOR
MICHAJLOVIČ
DOSTOJEVSKÝ

HRÁČ

ze zápisků mladého muže

ВЫШЕРАД

PRAHA

1971

62.059

MZK-PK Brno

3119985186

229795

62059

TRANSLATION

© RUDA HAVRÁNKOVÁ

1970

KAPITOLA I

Konečně jsem se po čtrnáctidenní nepřítomnosti vrátil. Naši jsou v Rulettenburgu už tři dni. Myslil jsem, bůhvíjak mě neočekávají, zmýlil jsem se však. Generál se tvářil neobyčejně sebevědomě, pohovořil se mnou zvysoka a poslal mě k sestře. Bylo zřejmé, že někde sehnali peníze. Měl jsem dokonce dojem, že se generál trochu stydí podívat se mi do očí. Marja Filipovna byla hrozně ustaraná a promluvila se mnou jen pár slov; peníze však přece přijala, přepočítala a vyslechla celý můj raport. K obědu čekali Mezenцова, Francouzka a ještě nějakého Angličana. Jako obyčejně, jen seženou peníze, už se pořádá hostina — jako v Moskvě. Když mě spatřila Polina Alexandrovna, zeptala se, co že jsem byl tak dlouhý pryč, ale nepočkala ani na odpověď a odešla. Samozřejmě, že to udělala schválně. Mezi námi musí přece jen dojít k vysvětlení. Mnoho se toho nahromadilo.

Přidělili mi pokojík ve třetím patře hotelu. Ví se, že patřím ke *generálově suité*. Podle všeho je znát, že naši dovedli udělat dojem. Generála tu všichni pokládají za nesmírně bohatého ruského velmože. Ještě před obědem si našel čas, aby mi mezi jiným uložil rozměnit dvě tisícifrankové bankovky. Rozměnil jsem je v hotelové kanceláři. Teď nás budou považovat za milionáře, jistě alespoň týden. Chtěl jsem vzít Míšu a Nadu a jít s nimi na procházku, ale ze schodů mě zavolali ke generálovi. Uráčilo se mu informo-

I ch. for me

vat se, kam chci s dětmi jít. Ten člověk se mi nemůže podívat přímo do očí; hrozně rád by, ale já mu pokaždé odpovím takovým upřeným, a tedy neuctivým pohledem, že upadne do rozpaků. Velice nabubřelým proslovem, v němž šrouboval větu na větu a nakonec nevěděl kudy kam, dal mi na srozuměnou, abych se s dětmi procházel v parku co nejdál od herny. Konečně se dostal do ráže a řekl přísně: „Nebo byste je ještě zavedl do herny. Nehněvejte se,“ dodal, „ale vím, že jste dost lehkomyšlný a byl byste možná schopen hrát. Pro každý případ, nejsem sice vaším mentorem a nehodlám brát na sebe tuto úlohu, ale mám alespoň právo žádat, abyste mně, abych tak řekl, nekompromitoval.“

„Vždyť ani nemám peníze,“ odpověděl jsem klidně. „Aby je člověk mohl prohrát, musí je mít.“

„Hned je dostanete,“ odpověděl generál a trochu se začervenál. Hledal chvíli v psacím stole, nahlédl do zápisníku a zjistil, že mám u něho kolem sto dvaceti rublů.

„Jakpak se vyrovnáme?“ řekl. „Musíme to přepočítat na tolarý. Tady máte sto tolarů, zaokrouhleně, počítáno zhruba, o zbytek samozřejmě nepřijdete.“

Mlčky jsem vzal peníze.

„Neuražte se, prosím vás, pro to, co jsem řekl. Jste takový urážlivý. Jestliže jsem vás napomenul, to jen abych vás, abych tak řekl, varoval, a na to mám ovšem právo.“

Když jsem se před obědem vracel s dětmi domů, potkal jsem celou kavalkádu. Naši se byli podívat na jakousi zříceninu. Dva nádherné kočáry, překrásné koně. Mademoiselle Blanche v kočáře s Marjou Filipovnou a Polinou, Francouzek, Angličan a náš generál na koních. Kolemjdoucí se zastavovali a dívali se: naši vyvolali rozruch. Jenže generála nic dobrého nečeká. Spočítal jsem, že se čtyřmi tisíci franků, které jsem přivezl, i když se k tomu přidá to, co se jim zřejmě podařilo sehnat, mají teď sedm nebo osm tisíc franků. To je pro Mlle Blanche málo.

Mlle Blanche také bydlí v našem hotelu, spolu se svou matkou. Tam někde také bydlí náš Francouzek. Personál mu říká „Mr le comte“, matka Mlle Blanche sluje „Mme la comtesse“ — proč ne, možná že jsou hrabě a hraběnka.

To jsem mohl vědět, že mě Mr le comte nepozná, až se u oběda sejdeme. Generála ovšem ani nenapadlo nás seznámit nebo mě mu alespoň představit a Mr le comte byl v Rusku a ví, jak malé zvíře je to, čemu se říká preceptor. Ostatně mě velice dobře zná. Abych řekl pravdu, přišel jsem k obědu nepozván, generál asi zapomněl dát příslušný pokyn, jinak by mě jistě byl poslal obědovat k table d'hôte.¹ Přišel jsem prostě, a tak generálovi nezbylo než se na mne rozmrzele podívat. Hodná Marja Filipovna mi hned určíla místo, avšak setkání s panem Astleyem mi pomohlo z bryndy a chtěj nechtěj stal jsem se členem jejich společnosti.

S tím zvláštním Angličanem jsem se prvně sešel v Prusku ve vlaku, kde jsme seděli proti sobě, když jsem jel za našimi. Potom jsem se s ním srazil při příjezdu do Francie a konečně ve Švýcarsku. Za těch čtrnáct dní jsme se dvakrát potkali — a teď se s ním najednou setkávám už v Rulettenburgu. Co živ jsem se nesešel s ostýchavějším člověkem. Je ostýchavý až běda a sám o tom ovšem ví, protože naprosto není hloupý. Ostatně je velmi milý a tichý. Přiměl jsem ho k sdílnosti hned při prvním setkání v Prusku. Řekl mi, že byl letos v létě na Severním mysu a že by se velice rád podíval na trh do Nižního Novgorodu. Nevím, jak se seznámil s generálem. Mám dojem, že je až po uši zamilován do Poliny. Když vstoupila, zrudl jako mák. Byl velice rád, že jsem u stolu seděl vedle něho, a zdá se, že už mě pokládá za svého nejlepšího přítele.

U stolu Francouzek neobvyklým způsobem udával tón; ke všemu se choval nedbale a nadutě. I v Moskvě, jak si vzpomínám, se dělával důležitý. Hrozně moc mluvil o financích a o ruské politice. Generál si občas dovolil něco namítnout, ale nesměle, jen natolik, aby definitivně neztratil autoritu.

Byl jsem v divné náladě, samozřejmě že jsem si ještě dřív, než byl oběd v polovině, položil už svou obvyklou otázku: Proč se vlastně potloukám s tím generálem, proč jsem už dávno od nich neodešel? Chvillemi jsem se podíval

¹ K společnému stolu.

na Polinu Alexandrovnu; vůbec mě nevnímala. Nakonec jsem se dopálil a rozhodl se být hrubý.

Začalo to tím, že jsem najednou, z ničeho nic, hlasitě a nevhod zasáhl do cizí rozmluvy. Hlavně jsem si přál chytit se s Francouzskem. Obrátil jsem se ke generálovi, myslím, že jsem mu skočil do řeči, a hodně hlasitě a zřetelně jsem poznamenal, že Rusové letos skoro nemohou jít v hotelích u table d'hôte. Generál na mne upřel překvapený pohled.

„Má-li člověk kus úcty k sobě,“ mluvil jsem dál, „určitě si přivolá spílání a musí snést nejhorší šňupky. V Paříži a na Rýně, ba i ve Švýcarsku sedá u společných stolů tolik polské čeládky a Francouzku, kteří jim straní, že když je člověk Rus, nesmí promluvit slovo.“

Řekl jsem to francouzsky. Generál se na mne zaraženě podíval a nevěděl, má-li se rozzlobit nebo se jen divit, že jsem se tak zapomněl.

„To znamená, že vám někde někdo dal za vyučenou,“ řekl Francouzek s nedbalým pohrdáním.

„V Paříži jsem se nejdřív pohádal s jedním Polákem,“ odpověděl jsem, „a potom s jedním francouzským důstojníkem, který se Poláka zastával. Ale pak přešla část Francouzů na mou stranu, když jsem jim pověděl, jak jsem chtěl monsignorovi plivnout do kávy.“

„Plivnout?“ zeptal se generál povýšeně a rozpačitě se rozhlédl kolem. Francouzek si mě nedůvěřivě prohlížel.

„Doslova, prosím.“ odpověděl jsem. „Jelikož jsem celé dva dni byl přesvědčen, že se v naší věci budu možná muset nakrátko vypravit do Říma, zašel jsem si na vyslanectví Svátého otce v Paříži pro vízum na pas. Tam mě přijal asi padesátiletý hubený páteříček, s mrazivým výrazem tváře. Vyslechl mě zdvořile, ale neobyčejně suše a požádal, abych počkal. Spěchal jsem sice, ale samozřejmě jsem si sedl a čekal, vytáhl Opinion nationale a četl nejhorší výpady proti Rusku. Mezitím jsem slyšel, jak vedlejším pokojem někdo prošel k monsignorovi, a viděl jsem, jak se můj páter uklání. Znovu jsem se na něho obrátil se svou žádostí; ještě sušeji mě požádal, abych počkal. Zanedlouho přišel další člověk, zaručeně úředně, byl to jakýsi Rakušan. Páter ho vyslechl

a ihned dal dovést nahoru. To mě hrozně dopálilo. Vstal jsem, přistoupil k páterovi a řekl mu energicky, že když monsignore přijímá, může to vyřídit i se mnou. Ucoulv přede mnou nadmíru překvapeně. Nemohl prostě pochopit, jak si nepatrný Rus dovoluje přirovnávat se k hostům monsignorovým. Změřil si mě od hlavy do paty, a jako by měl radost, že mě může urážet, zvolal jak mohl nejdrzeji: „Copak si myslíte, že monsignore kvůli vám nechá nedopitou kávu?“ Tu jsem zvolal ještě hlasitěji než on: „Abyste věděl, plivnu vašemu monsignorovi do jeho kávy! Jestli okamžitě nevyřídíte můj pas, půjdu rovnou k němu!“

„Cože? Teď, když u něho sedí kardinál?“ vykřikl páteříček, s hrůzou přede mnou couval a postavil se do dveří s rozpaženými rukama na znamení, že spíše umře, než by mě pustil.

Tu jsem mu řekl, že jsem kacíř a barbar, que je suis hérétique et barbare, a že pro mne arcibiskup nearcibiskup, kardinál nekardinál, že je mi všechno jedno. Zkrátka jsem mu ukázal, že se nedám odbýt. Podíval se na mne s bezmezným vztekem, potom mi vytrhl pas a odnesl ho nahoru. Za minutu byl opatřen vízem. Tady prosím, rače se podívat!“ Vytáhl jsem pas a ukázal římské vízum.

„Ale to přece...“ chtěl začít generál.

„Pomohlo vám, že jste se prohlásil za barbara a kacíře,“ s úšklebkem poznamenal Francouzek. „Cela n'était pas si bête.“¹

„Copak se takhle smějí dívat na nás Rusy? A našinci si tu sedí, bojí se pípnout a nejraději by zapřeli, že jsou Rusové. V Paříži alespoň se ke mně v hotelu začali chovat daleko uctivěji, když jsem všem pověděl o své srážce s páterem. Tlustý polský pán, který mi u stolu projevoval nejvíc nepřátelství, se stáhl do pozadí. Francouzi dokonce snesli, když jsem vypravoval, že asi před dvěma lety jsem viděl člověka, na kterého francouzský voják v dvanáctém roce vystřelil jedině proto, aby vybil pušku. Onen člověk byl tenkrát desetileté dítě, jeho rodina nestačila včas odjet z Moskvy.

¹ To nebylo tak hloupé.

„To není možné,“ vybuchl Francouzek, „francouzský voják by nestřílel do dítěte!“

„Ale stalo se to,“ odpověděl jsem. „Vypravoval mi to ctihodný kapitán ve výslužbě, sám jsem viděl na jeho tváři jizvu po kulce.“

Francouz začal mluvit o překot. Generál mu chtěl přispět na pomoc, ale já mu poradil, aby si přečetl třeba jen úryvky ze Zápisků generála Perovského, který byl v dvacátém roce ve francouzském zajetí. Konečně Marja Filipovna něco pronesla, aby odvedla řeč jinam. Generál byl na mne velice rozhořčen, protože jsme s Francouzem už málem na sebe křičeli. Ale panu Astleyovi se můj spor s Francouzem očividně líbil. Když vstával od stolu, pozval mě, abych si s ním vypil skleničku.

Večer se mi poštěstilo asi čtvrt hodiny jaksepatří promluvit s Polinou Alexandrovnou. K rozmluvě došlo na procházce. Všichni se vypravili do parku u herny. Polina usedla na lavičku proti vodotrysku a Naděnku nechala hrát si na blízku s dětmi. Já také jsem pustil Míšu k vodotrysku, a tak jsme konečně zůstali sami.

Nejdřív jsme samozřejmě začali o praktických věcech. Polina se až rozzlobila, když jsem jí odevzdal pouhých sedm set zlatých. Byla přesvědčena, že když zastavím v Paříži její brilianty, přivezu přinejmenším dva tisíce, ne-li víc.

„Potřebuji peníze stůj co stůj,“ řekla, „musím si je opatřit, jinak jsem ztracena.“

Vyptával jsem se, co se událo za mé nepřítomnosti.

„Nic víc, než že z Petrohradu přišly dvě zprávy. Nejdříve, že babička je velice zle, a za dva dni, že snad už umřela. To byla zpráva od Timofeje Petroviče,“ dodala, „a to je člověk spolehlivý. Čekáme na poslední, definitivní zprávu.“

„Tak je tu všechno v očekávání?“ zeptal jsem se.

„Ovšem, všechno a všichni. Celého půl roku to byla naše jediná naděje.“

„Vaše také?“ otázal jsem se.

„Nejsem sice její pokrevná příbuzná, jsem jen generálova nevlastní dcera, ale vím určitě, že si na mne v závěti vzpomene.“

„Myslím, že dostanete hodně peněz,“ ujišťoval jsem.

„Ano, měla mě ráda. Ale proč *vy* si to myslíte?“

„Poslyšte,“ odpověděl jsem otázkou, „náš markýz je, zdá se, také zasvěcen do všech rodinných tajností, že?“

„A proč vás to zajímá?“ zeptala se Polina a pohlédla na mne stroze a suše.

„Jak by mě to nezajímalo? Nemýlím-li se, generál si už od něho vypůjčil.“

„Hádáte správně.“

„Nu, a dal by peníze, kdyby nevěděl, co je s babulinkou? Nevšimla jste si, jak u stolu, když mluvil o babičce, nazval ji asi třikrát babulinkou: ‚la baboulinka‘? Jaký intimní a přátelský vztah!“

„Máte pravdu. Jakmile se doví, že jsem podle závěti také něco dostala, hned se bude ucházet o mou ruku. To snad jste chtěl slyšet?“

„Teprve se bude ucházet? Myslíl jsem, že se už dávno uchází.“

„Však vy dobře víte, že ne,“ řekla podrážděně. „Kde jste se setkal s tím Angličanem?“ otázala se po chvíli mlčení.

„To jsem věděl, že se na něj hned zeptáte.“

Pověděl jsem jí o svých předchozích setkáních s panem Astleyem. „Je ostýchavý a snadno se zamiluje, jistě už je do vás zamilován.“

„Ano, je do mne zamilován,“ odvětila.

„A určitě je desetkrát bohatší než Francouz. Má ten Francouz doopravdy něco? Není to pochybné?“

„Není. Má jakýsi chateau.¹ Generál mi to ještě včera tvrdil. Stačí vám to?“

„Já na vašem místě bych se určitě provdal za Angličana.“

„Proč?“ zeptala se Polina.

„Francouz je hezčí, ale bezcharakternější. Angličan nejen že je čestný, je k tomu ještě desetkrát bohatší,“ odsekl jsem.

„Zato Francouz je markýz a je chytřejší,“ řekla s největším klidem.

„Jistě?“ pokračoval jsem dřívějším tónem.

¹ Zámek.

„Docela jistě.“

Polině byly mé otázky strašně nemilé, viděl jsem, že mě chce rozzuřit tónem a nesmyslností své odpovědi. Hned jsem jí to řekl.

„Proč ne? Skutečně mě baví, jak se vztekáte. Musíte pykat už za to, že vám dovoluji takové otázky a dohady.“

„Skutečně se pokládám za oprávněného dávat vám všeli-
jaké otázky,“ odpověděl jsem klidně, „a to proto, že jsem ochoten jakkoliv za ně pykat. Mně teď ani na vlastním životě nezáleží.“

Polina se zasmála.

„Onehdy na Schlangenbergu jste mi řekl, že stačí jediné mé slovo a skočíte po hlavě dolů, a tam je to málem tisíc stop. Já to slovo jednou řeknu, už jen proto, abych viděla, jak budete pykat, a buďte ujistěn, že se neobměkčím. Nenávidím vás, hlavně proto, že jsem vám tolik dovolila, a ještě víc proto, že vás tak potřebuji. Ale dokud vás potřebuji, musím vás šetřit.“

Vstala. Mluvila podrážděně. V poslední době vždycky končívala hovor se mnou se zlobou a podrážděním, s opravdovou zlobou.

„Ještě bych se rád zeptal, co je zač ta mademoiselle Blanche,“ řekl jsem, protože jsem neměl chuť pustit ji bez vysvětlení.

„Sám víte, co je zač. Od té doby nic nového. Mademoiselle Blanche bude patrně paní generálovou — samozřejmě jestli se zpráva o babiččině smrti potvrdí, protože jak mademoiselle Blanche, tak její maminka i její vzdálený bratranec markýz, všichni velmi dobře vědí, že jsme na mizině.“

„A generál je nevyčísitelně zamilován?“

„O to teď nejde. Poslyšte a zapamatujte si: tady máte těch sedm set zlatých a jděte hrát! Vyhrajte mi v ruletě co možná nejvíc, potřebuji peníze stůj co stůj.“

Když to řekla, zavolala Naděnkou a odešla ke kasinu, kde se přidružila k celé naší společnosti. Já jsem zahrnul nejbližší cestičkou nalevo, přemýšlel a žasnul. Po tom rozkaze, abych šel hrát, bylo mi, jako když mě praští do hlavy. A zvláštní věc: měl jsem o čem přemýšlet, ale místo toho jsem se zabral

do pitvání svých citů k Polině. Pravda, těch čtrnáct dní, co jsem byl pryč, mi bylo volněji než teď, když jsem se vrátil, třebaže jsem cestou tesknil jako blázen, pobíhal jako potřeštěný a i ve snu jsem ji co chvíli viděl před sebou. Jednou (bylo to ve Švýcarsku) jsem ve vlaku usnul a patrně jsem nahlas mluvil s Polinou. Rozesmál jsem tím všechny spolucestující. V této chvíli jsem si znovu položil otázku: miluji ji? A znovu jsem na ni nedovedl odpovědět, totiž lépe řečeno opět, už posté, jsem si odpověděl, že ji nenávidím. Ano, nenáviděl jsem ji. Bývaly chvíle (hlavně pokaždé, když náš hovor skončil), kdy bych byl dal půl života za to, abych ji mohl uškrtit. Přisahám, kdybych jí byl mohl polehounku zabodnout do prsou ostrý nůž, byl bych se ho, zdá se mi, chopil s rozkoší. A přitom přísahám při všem, co je mi svaté, kdyby mi na Schlangenbergu, na té místní vyhlídce, byla doopravdy řekla: „Skočte dolů!“, byl bych okamžitě skočil, dokonce také s rozkoší. Věděl jsem to. Tak či onak, nějak se to musí rozřešit. Ona to všechno obdivuhodně chápe a vědomí, že já naprosto správně a zřetelně vidím, jak je pro mne nedostupná, jak nemožné je splnění mých tužeb, to vědomí, jsem o tom přesvědčen, jí působí neobyčejnou rozkoš. Cožpak by jinak při své opatrnosti a chytrosti mohla se mnou být tak důvěrná a upřímná? Myslím, že se doposavad na mne dívala jako ta někdejší císařovna, která se svlékala před svým nevolníkem, protože ho nepokládala za člověka. Ano, mnohokrát mě nepokládala za člověka . . .

Avšak měl jsem od ní uloženo stůj co stůj vyhrát v ruletě. Neměl jsem kdy na uvažování, proč a jak musím brzy vyhrát a jaké nové úvahy se rodí v té věčně přemýšlející hlavě. K tomu za těch čtrnáct dní přibyla zřejmě spousta nových událostí, o nichž jsem dosud neměl tušení. Všechno jsem to musil rozluštit a do všeho vniknout, a to co nejdříve. Ale zatím na to nebyl čas: musil jsem jít hrát.

KAPITOLA II

Přiznávám se, bylo mi to nepříjemné. Byl jsem sice rozhodnut, že budu hrát, ale rozhodně jsem neměl v úmyslu hrát za někoho jiného. Byl jsem z toho až trochu zmaten a vešel jsem do herních sálů v nejmrzutější náladě. Na první pohled mi tam všechno bylo odporné. Nemohu vystát podlízavost fejetonů ve všech světových a hlavně v našich ruských novinách, ve kterých naši fejetonisté skoro celé jaro mluví o dvou věcech: za prvé o velkolepé nádheře a přepychu heren v ruletních městech na Rýně a za druhé o haldách zlata, které prý se tam válejí na stolech. Nedostávají za to ani zapláceno, to jen tak, z nezištné úslužnosti. Žádná nádhera v těch ohavných sálech není, a zlato nejenom že se neválí v hromadách na stolech, ale bývá ho tam poskrovnu. Někdy se sice během sezóny objeví nějaký výstředník, buď Angličan nebo nějaký Asiat, Turek, třebaš jako letos v létě, a najednou prohraje nebo vyhraje velkou sumu. Ale ostatní hrají o několik zlatých a obvykle leží na stole velmi málo peněz. Když jsem vstoupil do herny (prvně v životě), chvíli jsem se nemohl odhodlat hrát. Nadto mi vadil nával lidí. Ale i kdybych byl sám, byl bych myslím co nejrychleji odešel a nepouštěl se do hry. Přiznám se, srdce mi tlouklo a nebyl jsem chladnokrevný. Patrně jsem věděl a už dlouho mi bylo jasné, že z Rulettenburgu jen tak neodejdu, že do mého osudu zasáhne něco radikálního a rozhodujícího. Musí tomu tak být, bude tomu tak. Možná že je to směšné, že tolik očekávám od rulety, ale mně se zdá ještě směšnější běžný, všeobecně uznávaný názor, že je hloupost a nesmysl čekat něco od hry. Proč by měla hra být horší než jiný způsob vydělávání peněz, třebaš například obchod? Je sice pravda, že vyhrává jeden ze sta. Ale co je mi po tom?

Buď jak buď, rozhodl jsem se, že se nejdříve rozhlédnu a tento večer se do ničeho nepustím. Kdyby se tento večer mělo něco stát, stalo by se to mimochodem, náhodou — to mi bylo jasné. Nadto jsem se musil poučit o hře, neboť přes

spoustu popisů rulety, které jsem vždycky četl s takovou dychtivostí, neměl jsem o ní ani ponětí, dokud jsem ji nespátřil na vlastní oči.

Napoprvé se mi všechno zdálo jaksi nečisté, tak nějak mravně nepěkné a nečisté. Naprosto nemluvím o těch lačných a rozčilených lidech, kteří po desítkách až po stovkách postávají kolem hracích stolů. Rozhodně nevidím nic nečistého v přání vyhrát co možná rychle a co nejvíce. Vždycky mi připadala velice hloupá myšlenka jednoho vyžraného a zabezpečeného moralisty, který na něčí obranu, že „hraje přece jen o malé sumy“, odpověděl: „Tím hůř, protože pak i zisk je malý.“ Jako by malý zisk nebo velký zisk nebylo totéž. Je to relativní. Co pro Rothschilda je málo, je pro mne ohromná suma, a co se týká výdělku nebo výhry, lidé přece nejen při ruletě, ale ani jinde nic jiného nedělají, než že jeden druhého o něco připravují nebo nad ním vyhrávají. Je-li výdělek a zisk vůbec něco špatného, to už je jiná otázka. Tu zde neřešíme. A protože jsem sám byl největší měrou posedlý touhou po výhře, byla mi všechna ta ziskuchtivost, všechna ta zištná špinavost, chcete-li, jaksi víc vrod, jaksi bližší. Je velmi příjemné, že tu lidé jeden před druhým nedělají okolky, že jednají upřímně a otevřeně. Nač také sám sebe obelhávat? To nemá naprosto žádnou cenu. Na první pohled je na té hráčské čeládce odporná ta účta k věci, ta vážnost, až uctivost, s níž všichni obstupují stoly. A proto se tu ostře rozlišuje, jaká hra je mauvais genre¹ a jaká je dovolena slušnému člověku. Je dvojí hra, jedna gentlemanská, druhá plebejská, pro peníze, hra pro kdejakou lůzu. Zde se to přísně rozlišuje. Ale jak hanebné je v podstatě to rozlišování! Například gentleman smí vsadit pět nebo deset louisdorů, zřídka více, může ovšem vsadit i tisíc franků, je-li velmi bohatý, ale pouze pro hru samu, pouze pro zábavu, respektive proto, aby sledoval proces vyhrávání a prohrávání, nesmí však mít nejmenší zájem na výhře samé. Když vyhraje, smí se například hlasitě zasmát, prohodit slovíčko k někomu z okolostojících, smí dokonce

¹ Nevhodná pro slušnou společnost.

znovu vsadit a zdvojnásobit sázku, ale jediné ze zvědavosti, aby sledoval hru náhody a vypočítával pravděpodobnost, nikoliv však z plebejské chtivosti vyhrát. Slovem, nesmí se na všechny ty hrací stoly rulety a „trente et quarante“ dívat jinak než jako na atrakci, pořádanou jediné pro jeho zábavu. Nesmí ani ve snu pomyslet na výdělkářství a úskoky, na nichž spočívá bank. Velice, velice pěkné by dokonce bylo, kdyby se poddal dojmu, že všichni ostatní hráči, ta lůza třesoucí se na zlatku, že to všechno jsou právě takoví boháči a gentlemani jako on a že hrají pouze pro svou zábavu a rozptýlení. Taková naprostá neznalost skutečnosti a naivní názor na lidi byly by ovšem vysoce aristokratické. Viděl jsem, jak mnohá matinka pustila před sebe nevinnou, elegantní, patnácti až šestnáctiletou miss, svou dceru, dala jí několik zlatých mincí a učila ji, jak hrát. Slečna vyhrávala nebo prohrávala, neustále se usmívala a odešla velice spokojená. Náš generál přistoupil vážně a důstojně ke stolu. Sluha mu podával židli, div se nepřetrhl, generál, jako když sluhu nevidí, velice dlouho vytahoval peněženku, velice dlouho vybíral z peněženky tři sta franků ve zlatě, vsadil je na černou a vyhrál. Nesebral výhru, nechal ji na stole. Černá zase vyhrála. Ani tentokrát si výhru nevzal, a když potřetí vyhrála červená, přišel rázem o dvanáct set franků. Odešel s úsměvem, ani nemrkl. Jsem přesvědčen, že se mu srdce tetelilo a kdyby sázka byla bývala dvojnásobná nebo trojnásobná, že by se byl neovládl a dal na sobě znát, že je rozčilen. Ostatně jsem viděl, jak jeden Francouz s veselou myslí a bez nejmenšího vzrušení vyhrál a potom prohrál skoro třicet tisíc franků. Pravý gentleman se nesmí rozčilit, ani kdyby prohrál celé své jmění. Peníze jsou tak bezvýznamné proti gentlemanství, že skoro za to nestojí, aby se jimi zabýval. Samozřejmě je velice aristokratické všechnu špínu té sebranky a celého prostředí zdánlivě nevidět. Avšak někdy je neméně aristokratické i opačné chování, totiž vidět tu sebranku, všimnout si jí, dokonce si ji prohlížet, například lorňonem; ovšem jinak, než že bereme celý ten dav a všechnu tu špínu za svého druhu zábavu, za představení uspořádané pro rozptýlení gentlemanů. Můžete se

tlačit v tom chumlu, ale přitom se musíte dívat kolem sebe s plným přesvědčením, že jste pouhým pozorovatelem a naprosto ne jedním z davu. Příliš napjatě sledovat hru se také nesluší; gentleman to nedělá, protože ta podívaná rozhodně nestojí za příliš napjatou pozornost. Vůbec je málo podívaných, které by gentlemanovi stály za napjatou pozornost. Ale mně se přece jen zdá, že to všechno stojí za velmi napjatou pozornost, zvláště tomu, kdo se nepřišel pouze dívat, ale kdo se upřímně a s dobrým svědomím počítá k té lidské sebrance. Pokud jde o mé nejniternější mravní přesvědčení, není pro ně v těchto mých úvahách ovšem místo. Budsi, zmiňuji se o tom jen proto, abych měl čisté svědomí. Uvědomuji si jedno: že mi v poslední době bylo hrozně protivné měřit své jednání a své myšlenky jakýmkoliv mravním měřítkem. Něco jiného mnou vládlo...

Ta sebranka skutečně hraje hanebně. Nevylučuji ani, že se tu u stolu provádí mnoho obyčejných, sprostých krádeží. Croupieři, kteří sedí na koncích stolu, sledují sázky a vyplácejí peníze, mají strašně práce. Taký pěkná sebranka! Většinou jsou to Francouzi. Ostatně si to všechno neprohližím a nevšímám si toho proto, abych popisoval ruletu. Přiučuji se, abych věděl, jak si mám příště počínat. Například jsem zpozoroval, že není nic neobvyklého, když se odněkud za stolem najednou natáhne ruka a bere si, co vy jste vyhrál. Vzniká hádka, často křik — a prosím vás, dokazujte a najděte svědky, že sázka byla vaše!

Ze začátku byla pro mne celá ta věc španělskou vesnicí. Tušil jsem jen a jakžtakž jsem rozeznával, že se sází na čísla, na sudou a lichou a na barvy. Rozhodl jsem se, že z peněz Poliny Alexandrovny vezmu tento večer na zkoušku sto zlatých. Vědomí, že nepřistupuji ke hře pro sebe, mi bralo jistotu. Byl to mimořádně nepříjemný pocit, chtěl jsem se ho co nejdřív zbavit. Zdálo se mi neustále, že když začínám hrát za Polinu, podkopávám si vlastní štěstí. Cožpak není možné otřít se o hrací stůl, aniž se člověk ihned nakazí pověřivostí? Začal jsem tím, že jsem vytáhl pět fridrichsdorů, to jest padesát zlatých, a vsadil je na sudou. Kolo se otočilo a vyšlo třináct — prohrál jsem. S jakýmsi

chorobným pocitem, jen tak, abych to skoncoval a odešel, vsadil jsem dalších pět fridrichsdorů na červenou. Červená vyšla. Vsadil jsem všech deset fridrichsdorů — zase vyšla červená. Znovu jsem vsadil všechno najednou, opět vyšla červená. Dostal jsem čtyřicet fridrichsdorů a vsadil dvacet na dvanáct prostředních čísel, aniž jsem věděl, co z toho vzejde. Vyplatili mi trojnásobnou částku. Tak jsem z deseti fridrichsdorů měl najednou osmdesát. Zmocnil se mě až k nesnesitelnosti jakýsi zvláštní pocit, takže jsem se rozhodl odejít. Zdálo se mi, že bych hrál docela jinak, kdybych hrál pro sebe. Vsadil jsem však ještě jednou všech osmdesát fridrichsdorů na sudou. Tentokrát vyšla čtyřka. Vysypali mi dalších osmdesát fridrichsdorů a já sebral celou hromadu sto šedesáti fridrichsdorů a vydal se za Polinou Alexandrovou.

Všichni byli na procházce někde v parku, takže jsem se s ní sešel až u večere. Tentokrát Francouz u stolu nebyl, a tak si generál povolil uzdu. Mezi jiným si neodpustil znovu mě upozornit, že by mě nerad vídal u hráčského stolu. Měl dojem, že by ho velmi zostudilo, kdybych nějak příliš mnoho prohrál. „Ale i kdybyste vyhrál velkou sumu, i to by mě kompromitovalo,“ dodal významně. „Nemám samozřejmě právo poroučet vám, co máte dělat, ale uznejte sám...“ Podle svého zvyku nedomluvil. Odvětil jsem mu suše, že mám tuze málo peněz a že tedy nemohu příliš nápadně prohrávat, i kdybych se snad pustil do hry. Když jsem přišel nahoru do svého pokoje, našel jsem chvíli, abych Polině odevzdal její výhru a oznámil jí, že příště už za ni hrát nebudu.

„Proč?“ zeptala se znepokojeně.

„Protože chci hrát sám za sebe,“ odpověděl jsem a překvapeně jsem na ni pohlédl.

„Vy jste tedy stále ještě přesvědčen, že ruleta je vaše jediné východisko a záchrana?“ zeptala se ironicky. Znovu jsem s velkou vážností odpověděl, že ano. Mé přesvědčení, že určitě vyhraju, je třeba směšné, to nepopírám, ale „ať mi všichni dají pokoj!“

Polina Alexandrovna naléhala, abychom si mou dnešní

výhru rozdělili napolovic, a dávala mi osmdesát fridrichsdorů s návrhem, abych nadále hrál za těchto podmínek. Energicky a definitivně jsem odmítl a prohlásil, že nemohu hrát za někoho jiného ne proto, že bych nechtěl, ale proto, že určitě prohraji.

„Ale vždyť i já, ať je to jak chce hloupé, spoléhám téměř jedině na ruletu,“ řekla a zamyslela se. „Proto musíte dál hrát se mnou napolovic a — samozřejmě hrát budete.“ S tím ode mne odešla a nevyslechla mé další námitky.

KAPITOLA III

Včera však se mnou nepromluvila o ruletě celý den ani slovo. Vůbec se včera vyhýbala rozhovoru se mnou. Její dosavadní chování ke mně se nezměnilo. Táž naprostá nevšímavost, když se potkáme, a cosi až pohrdlivého a nenávislivého. Vůbec se nesnaží zatajovat, že jsem jí protivný, to vidím. Přesto však přede mnou neskrývá, že mě k něčemu potřebuje, že si mě na něco schovává. Vyvinul se mezi námi jakýsi zvláštní vztah, který je mi v mnohém nepochopitelný, vezmu-li v úvahu, jak hrdá a povýšená je ke všem. Ví například, že ji miluji až k šílenství, dovoluje mi dokonce, abych o své vášni mluvil — a ničím ovšem by mi nemohla silněji vyjádřit své pohrdání než tím, že mi dovoluje bez překážky a bez cenzury mluvit o své lásce. „Do té míry,“ jako by říkala, „pokládám tvé city za nic, že je mi docela lhostejné, co mi říkáš a co ke mně cítíš.“ I dříve se mnou hodně mluvila o sobě, ale nikdy nebyla zcela upřímná. A nadto v jejím přezíravém chování ke mně byla například takováto rafinovanost: ví, dejme tomu, že jsem informován o některých okolnostech jejího života nebo o něčem, co ji silně znepokojuje. Sama mi dokonce leccos o sobě poví, když mě chce nějak využít pro své účely, ať už jako otroka nebo poslíčka. Řekne však vždycky jen přesně tolik, kolik

musí vědět ten, kdo má být poslíčkem, a neznám-li ještě všechny souvislosti, i když vidí, jak se trápím a znepokojuji jejím utrpením a neklidem, nikdy mě nepoctí úplnou přátelskou upřímností, ačkoliv by podle mého názoru, když mi ukládá někdy obtížné, často nebezpečné úkoly, měla ke mně být sdílná. Ale co je jí do mých citů, do toho, že jsem také zneklidněn a možná třikrát vzrušenější a ztrápenější jejími starostmi a neúspěchy než ona sama?

Už před třemi nedělemi jsem věděl, že má v úmyslu hrát. Řekla mi dokonce napřed, že budu muset hrát za ni, protože pro ni se to nesluší. Ze zvuku jejích slov jsem tenkrát vytušil, že má nějakou vážnou starost, nikoliv pouze touhu vyhrát. Co pro ni znamenají peníze jako takové! Je tu cíl, jsou tu okolnosti, kterých se mohu dohadovat, ale o nichž doposud nic nevím. Samozřejmě, že poníženost a zotročení, ve kterém mě drží, by mi mohlo dát (a často dává) možnost, abych se jí drsně a přímo zeptal. Jsem-li v jejích očích otrok a naprostá nula, nemusí jí má hrubá zvědavost urážet. Ale věc se má tak, že mi sice dovoluje klást otázky, ale neodpovídá na ně. Někdy jako by je ani neslyšela. Tak to mezi námi vypadá.

Včera se u nás mnoho mluvilo o telegramu odeslaném před třemi dny do Petrohradu, na který nedošla odpověď. Generál je zřejmě rozrušen a zasmušilý. Jedná se ovšem o stařenku. Rozčilen je i Francouz. Například včera po obědě dlouho a vážně rozmlouvali. Francouz mluví s námi všemi nadměru spatra a prezíravě. Jako v tom přísloví: posadť prase za stůl, hned dá nohy na stůl. I k Polině je nepozorný, až hrubý. S potěšením se však účastní společných procházek k herně, projížděk na koni nebo výletů za město. Už dlouho je mi známo leccos z toho, co mezi sebou mají Francouz s generálem. V Rusku chtěli společně založit továrnu. Nevím, zda jejich plán zkrachoval, nebo zda o tom dosud jednají. Mimoto náhodou znám část rodinného tajemství: Francouz generála loni doslova zachránil tím, že mu dal třicet tisíc, kterých se nedostávalo ve státní pokladně, když generál odcházel z úřadu. Samozřejmě, že má generála v hrsti. Avšak nyní, v této chvíli, hraje v tom všem

hlavní úlohu Mlle Blanche, ani v tom se zaručeně nemýlím.

Co je zač ta Mlle Blanche? Tady se o ní říká, že je to urozená Francouzka, která má s sebou svou matku a obrovské jmění. Ví se také, že je příbuzná našeho markýze, jenže hodně vzdálená, nějaká sestřenice ze třetího kolena. Před mým odjezdem do Paříže byli prý Francouz a Mlle Blanche ve vzájemném styku daleko obřadnější, jejich chování bylo daleko zjemnělejší a vybranější. Nyní se jejich známost, přátelství a příbuzenství projevují jaksi drsněji, jaksi intimněji. Snad se jim naše postavení zdá do té míry špatné, že nepokládají za nutné dělat s námi cavyky a přetvařovat se. Už předevírem jsem si všiml, jak si pan Astley prohlíží Mlle Blanche a její maminku. Měl jsem dojem, že je zná. Zdálo se mi také, že i náš Francouz se už kdysi s panem Astleyem sešel. Pan Astley je ostatně tak uzavřený, ostýchavý a mlčelivý, že je na něho spolehnutí — ten nic neroztroubí. Alespoň Francouz ho sotva zdraví a dělá, že ho nevidí; to znamená, že se ho nebojí. To bych ještě chápal. Ale proč se ani Mlle Blanche na něho pořádně nepodívá? Tím spíše, že se markýz včera prořekl: mezi řečí, nevím už o čem, řekl najednou, že pan Astley je ohromně bohatý, že je mu to známo. Měla by se tedy Mlle Blanche na pana Astleye dívat. Generál je celý rozčilený. Je nabíledni, co by pro něho znamenal telegram, že jeho teta zemřela.

Měl jsem sice podezření, že se Polina úmyslně vyhýbá rozmluvě se mnou, ale i já sám jsem si nasadil chladnou a lhostejnou masku. Myslil jsem stále, že co nevidět za mnou přijde. Zato jsem včera i dnes věnoval veškerou pozornost převážně Mlle Blanche. Chudák generál, je nenávratně ztracen. Zamilovat se v pětapadesáti letech s takovou silou vášně, to samo už je neštěstí. A k tomu přidejte jeho vdovství, děti, promrhané jmění, dluhy a konečně ženu, do které se zamiloval. Mlle Blanche je na pohled krásná, ale nevím, budu-li srozumitelný, když řeknu, že má jeden z těch obličejů, z kterých může jít hrůza. Já jsem se alespoň takových žen vždycky bál. Je jí asi pětadvacet let. Je urostlá, má široká, oblá ramena, nádhernou šíji a poprsí, pleť žlutavě snědou, vlasy černé jako tuš a tak hojně, že by

stačily na dva účesy. Oči černé, bělma nažloutlá, vyzývavý pohled, zuby oslnivě bílé, rty vřdycky namalované; voní mošusem. Obléká se nápadně, přepychově, módně, ale s velkým vkusem. Nohy a ruce má obdivuhodné. Hlas, zastřený kontraalt. Občas se zasměje a ukáže přitom všechny zuby, ale obyčejně mlčí a dívá se vyzývavě, alespoň před Polinou a Marjou Filipovnou. (Proslýchá se něco divného: Marja Filipovna odjíždí do Ruska.) Mám dojem, že Mlle Blanche nemá žádné vzdělání, snad ani není chytrá, zato je vypočítavá a mazaná. Zdá se mi, že její život nebyl bez dobrodružství. Když už mám říci všechno, možná, že markýz není žádný její příbuzný a matka vůbec není její matka. Jsou však zprávy o tom, že v Berlíně, kde jsme se s nimi sjeli, se ona i matka stýkaly s několika slušnými lidmi. Co se týče markýze, mám sice dodnes pochybnosti, je-li skutečně markýzem, ale jedno je naprosto nepochybné, že náležel k dobré společnosti, jak například u nás v Moskvě, tak všelikdes v Německu. Čím vlastně je ve Francii, nevím. Říká se, že má chateau. Myslil jsem, že se toho za těch čtrnáct dní mnoho přihodí, a zatím stále ještě určitě nevím, padlo-li mezi Mlle Blanche a generálem nějaké závazné slovo. Vcelku závisí teď všechno na naší majetkové situaci, totiž na tom, jakým jméním se jim generál může vykázat. Kdyby například přišla zpráva, že stařenka neumřela, jsem přesvědčen, že by Mlle Blanche v mžiku zmizela. Samotného mě překvapuje a je mi k smíchu, jaká se ze mne stala klepna. Jak je mi to všechno odporné! S jakým potěšením bych utekl od nich všech a od všeho! Ale cožpak mohu odjet od Poliny, cožpak mohu neslédit v jejím okolí? Slídění je ovšem hanebnost — ale co je mi po tom!

Také pan Astley mě včera a dnes zaujal. Ano, jsem si jist, že je do Poliny zamilován. Je zajímavé a směšné, kolik dovede někdy vyjádřit pohled ostýchavého a chorobně zdrženlivého člověka zasaženého láskou, zvlášť když by se raději propadl, než by byť jen slovem nebo pohledem dal něco najevo. Pan Astley se s námi velice často potkává na procházkách. Smekne a jde dál, ale přitom samozřejmě umírá touhou, aby se k nám mohl připojit. Pozvou-li ho, odmítně.

Všude, kde se lidé baví, v herně, na koncertě nebo u vodotrysku, určitě stojí někde nedaleko od naší lavičky, a ať jsme kde jsme, v parku, v lese či na Schlangenbergu, stačí pozvednout oči a rozhlédnout se, určitě se někde na nejbližší cestičce nebo za křovím ukáže cípek pana Astleye. Zdá se mi, že vyhledává příležitost promluvit si se mnou o samotě. Dnes ráno jsme se potkali a vyměnili pár slov. Mluví někdy nadmíru útržkovitě. Neřekl ještě ani „budte zdrav“ a už začal tím, že prohodil:

„O, mademoiselle Blanche! Takových žen, jako je mademoiselle Blanche, jsem viděl mnoho.“

Odmlčel se a významně se na mne podíval. Co tím chtěl říci, nevím, protože na mou otázku, co to má znamenat, zavrtěl hlavou, zchytrale se usmál a dodal: „Už je tomu tak. Má mademoiselle Pauline ráda květiny?“

„Nevím, naprosto nevím,“ odpověděl jsem.

„Cože? Vy ani tohle nevíte!“ zvolal nesmírně překvapeně.

„Nevím, vůbec jsem si toho nepovšiml,“ opakoval jsem se smíchem.

„Hm, to mě přivádí na zvláštní myšlenku,“ řekl, pokynul mi a šel dál. Měl ostatně spokojený výraz. Mluvíme spolu prabádnou francouzštinou.

KAPITOLA IV

Dnes byl směšný, ohavný, absurdní den. Teď je jedenáct hodin v noci, sedím ve své komůrce a všechno si připomínám. Začalo to tím, že jsem dopoledne z donucení šel hrát ruletu za Polinu Alexandrovnu. Vzal jsem všech jejích sto šedesát fridrichsdorů, ale pod dvěma podmínkami: za první, že nechei hrát napolovic, to jest vyhraju-li, že si nic nevezmu pro sebe, a za druhé, že mi Polina večer vyloží, proč vlastně tak nutně musí vyhrát, a jakou sumu. Přece jen

nemohu připustit, že by to bylo pouze pro peníze. Zřejmě nutně potřebuje peníze, a to co nejdříve, k jakémusi zvláštnímu účelu. Slíbila, že se mi svěří, a já jsem se vypravil.

V hernách byl strašný nával. Jak jsou všichni sprostí a jak jsou všichni chamtiví! Protlačil jsem se do středu a postavil se rovnou vedle croupiera. Potom jsem nesměle začal zkoušet hru, sázel jsem po dvou a po třech mincích. Mezitím jsem pozoroval a všeho si všímal. Měl jsem dojem, že výpočet vlastně znamená dost málo a naprosto nemá takovou důležitost, jakou mu mnozí hráči přikládají. Mají papíry rozdělené na rubriky, sledují, co padne, vyvozují pravděpodobnost, počítají, konečně vsadí a prohrávají docela stejně jako my obyčejní smrtelníci, kteří hraje nazdařbůh. Zato však jsem dospěl k jednomu závěru, který je, zdá se, správný: skutečně, v postupu náhod bývá ne sice systémem, ale jakoby jakási pravidelnost, což je ovšem velice zvláštní. Stává se například, že po dvanácti středních číslech nastoupí dvanáct krajních; dvakrát, dejme tomu, padne koule na těch dvanáct posledních a pak přejde na dvanáct prvních. Když padla na dvanáct prvních, přejde zase na dvanáct prostředních, padne na ně třikrát nebo čtyřikrát za sebou a zase se vrací na dvanáct posledních, odkud zase po dvou dopadech přechází na první, jednou padne na první a zase přechází třemi údery na střední a tak to chodí půldruhé nebo dvě hodiny: jedna, tři, dvě; jedna, tři, dvě. Velice zajímavé. Některý den nebo některé dopoledne jde to tak, že se černá a červená ustavičně střídají skoro docela bez pořádku, takže ani na černou ani na červenou nepadne víc než dvakrát nebo třikrát za sebou. A druhý den nebo druhý večer vychází neustále červená, stává se například, že až dvaadvacetkrát za sebou, a to se děje stále tak po určitou dobu, třeba celý jeden den. Hodně z toho mi vyložil pan Astley, který stál u hracích stolů celé dopoledne, ale sám si ani jednou nevsadil. Pokud jde o mne, prohrál jsem všechno do posledního, a to hodně brzy.

Vsadil jsem na sudou dvacet fridrichsdorů najednou a vyhrál jsem, vsadil jsem pět a zase vyhrál a tak ještě dvakrát nebo třikrát. Myslím, že se mi za nějakých pět minut sešlo

kolem čtyř set fridrichsdorů. V té chvíli jsem měl odejít, ale rodil se ve mně jakýsi zvláštní pocit, jakási výzva osudu, jakási touha dát mu políček, vypláznout na něj jazyk. Vsadil jsem nejvyšší dovolenou sázku, čtyři tisíce zlatých, a prohrál jsem. Potom, jak jsem byl v ráži, vytáhl jsem všechno, co mi zbývalo, vsadil na stejnou šanci a zase prohrál, načež jsem odešel od stolu jako omámený. Nechápal jsem ani, co se se mnou dalo, a ohlásil jsem Polině Alexandrovně svou prohru až před samým obědem. Do té doby jsem se neustále toulal v parku.

Při obědě jsem byl stejně rozčilen jako předevčírem. Francouz a Mlle Blanche zase obědvali s námi. Vyšlo najevo, že Mlle Blanche byla dopoledne v herně a viděla, jak jsem se vyznamenal. Tentokrát se mnou mluvila trochu zdvořileji. Francouz šel rovnou na věc a přímo se mě zeptal, zda jsem prohrál své vlastní peníze. Zdá se mi, že podezřívají Polinu. Zkrátka něco v tom vězí. Zalhal jsem okamžitě a řekl, že své vlastní.

Generál byl nesmírně překvapen: odkud jsem vzal tolik peněz? Vyložil jsem, že jsem začal s deseti fridrichsdory, že mi šestkrát nebo sedmkrát za sebou padla dvojnásobná výhra, takže jsem to dotáhl na pět nebo šest tisíc zlatých — a pak že jsem všechno za dvakrát prohrál.

To všechno mohlo ovšem být pravda. Když jsem to vykládal, pohlédl jsem na Polinu, ale z její tváře jsem nedovedl nic vyčíst. Nechala mne zalhat a neopravila mě; z toho jsem usoudil, že bylo dobře, že jsem zalhal a zatajil, že jsem hrál za ni. Buď jak buď, říkal jsem si v duchu, je mi dlužna vysvětlení a onehdy slíbila, že se mi s něčím svěří.

Myslil jsem, že mi generál udělá kázání, neřekl však nic. Zato jsem postřehl na jeho tváři rozčilení a neklid. Snad mu v jeho peněžní tísní bylo prostě bolestné slyšet, že takový lehkomyšlný trumbera jako já během čtvrt hodiny nabyl a zase pozbyl tak úctyhodné hromady zlata.

Dohaduji se, že se večera večer s Francouzem o něco prudce chytli. Dlouho a vášnivě mluvili za zamčenými dveřmi. Francouz od něho odešel nějak podrážděný a dnes ráno zase šel k němu — jistě aby pokračoval v této rozmluvě.

Když se Francouz doslechl o mé prohře, poznamenal kousavě, až vztekle, že si člověk musí zachovat zdravý rozum. Nevím, proč dodal, že mnoho Rusů hraje, ale že podle jeho mínění Rusové dokonce ani hrát neumějí.

„A já si myslím, že ruleta byla vymyšlena právě pro Rusy,“ řekl jsem, a když se Francouz na mou odpověď pohrdavě usmál, poznamenal jsem, že mám zaručeně pravdu, protože když mluvím o Rusech jako o hráčích, haním je mnohem víc než chválím a dá se mi tedy věřit.

„Na čem zakládáte svůj názor?“ zeptal se Francouz.

„Na tom, že do katechismu etnosti a předností civilizovaného západního člověka se historicky a málem jako hlavní článek počítá schopnost nahromadit kapitál, kdežto Rus nejenže nedovede nahromadit kapitál, on naopak utrácí jaksi zbůhdarma a nepřístojně. Přesto my Rusové také potřebujeme peníze,“ dodal jsem, „a proto máme ve velké oblibě a velice tíhneme k takovým věcem, jako je ruleta, kde člověk může zbohatnout rázem, za dvě hodiny, bez námahy. To nás velice láká — a protože hrajeme jen tak, z lehké ruky, prohráváme.“

„Do jisté míry je to pravda,“ samolibě poznamenal Francouz.

„Ne, není to pravda a měl byste se stydět mluvit tak o své vlasti,“ přísně a důrazně podotkl generál.

„Ale prosím vás,“ odpověděl jsem mu, „není přece jisté, co je horší, zda ruská lehkomyšlnost nebo německý způsob hromadění majetku poctivou prací.“

„To je ale nemožný nápad!“ zvolal generál.

„To je ale ruský nápad!“ zvolal Francouz.

Usmíval jsem se; měl jsem strašnou chuť je vydráždit.

„Pokud jde o mne,“ vykřikl jsem, „raději bych žil jako kirgizský kočovník, než abych se klaněl německé modle.“

„Jaképak modle?“ vykřikl generál, který se začínal doopravdy zlobit.

„Německému způsobu hromadění majetku. Nejsm tu dlouho, ale přece to, co jsem dosud mohl pozorovat a ověřit si, budí v mé tatarské přirozenosti hrůzu. Na mou duši, o takovéhle etnosti nestojím! Včera se mi podařilo projít se

tu v okruhu asi deseti verst. Je to navlas takové jako v německých mravoučných knížkách s obrázky: v každém domě mají svého fatera, strašlivě počestného a neobyčejně šlechetného otce. Je tak šlechetný, že se člověk musí bát k němu přiblížit. Nesnáším šlechetné lidi, ke kterým se člověk musí bát přiblížit. Každý ten fater má rodinu a za večerů si všichni předčítají nahlas poučné knihy. Nad domkem šumí jilmy a kaštany. Západ slunce, čáp na střeše, všechno nesmírně poetické a dojemné. . .

Nezlobte se, generále, nechte mě to vyprávět hodně dojemně. Sám se pamatuji, jak můj nebožtík otec také na zahrádce pod lipkami předčítal za večerů mně a matce podobné knihy. Mohu to tedy náležitě posoudit. Tak tedy každá ta zdejší rodina je naprosto otrocky podřízena faterovi. Všichni se drou jako volí a hrabou peníze jako židi. Dejme tomu, že fater namamonil pár zlatých a schraňuje je pro nejstaršího syna, kterému chce předat svou živnost nebo kousek půdy. Dceři proto nedá věno a ta zůstane na ocet. Mladšího syna prodá do otroctví nebo na vojnu a peníze přidá k rodinnému jmění. Opravdu, tak se to zde dělá, ptal jsem se na to. A to všechno se dělá z pouhé šlechetnosti, ze šlechetnosti jdoucí tak daleko, že i ten prodaný mladší syn věří, že ho prodali z pouhé šlechetnosti — to přece je ideální, když se oběť sama z toho raduje, že ji vedou na obětiště. A co dál? Dál to, že ani nejstaršímu není o nic líp. Má svou Amalchen, kterou má ze srdce rád, ale ženit se nemůže, protože ještě nemají dost namamoněno. Ti dva také způsobně čekají a oddaně, s úsměvem se obětuji. Amalchen vpadají tváře, Amalchen vadne. Konečně za nějakých dvacet let majetek vzroste. Poctivě a ušlechtilé namamonili hromadu zlatých. Otec dává pozhnání čtyřicetiletému nejstaršímu synovi a pětatřicetileté Amalchen se zvadlými prsy a červeným nosem. Pláče při tom, drží mravoučné kázání a brzy umře. Nejstarší syn se sám stane šlechetným faterem a historie se opakuje. A tak za nějakých padesát či sedmdesát let má vnuk prvního fatera už vskutku slušný kapitál, předá jej svému synovi, ten svému, ten zase svému a po pěti nebo šesti generacích je z toho baron Rothschild

nebo Hoppe & comp. nebo něco takového. Prosím, není to snad velkolepé? Staletá nebo dvěstěletá úsilovná práce z pokolení na pokolení, vytrvalost, schopnost, počestnost, charakternost, pevnost, rozšafnost, čáp na střeše? Co chcete víc, nic vyššího neexistuje, a z tohoto hlediska oni posuzují celý svět a provinilce, tj. takové, kteří se jim ve všem nepodobají, odsuzují. To já prosím raději chci po rusku rádit a obohacovat se z rulety. Nechci být Hoppe & comp. až za pět pokolení. Potřebuji peníze pro sebe a nepokládám sám sebe za něco jako nutný doplněk kapitálu. Víím, že jsem napovídal hrozné nesmysly, ale aťsi. Takové je mé předsvědčení.“

„Nevím, co je na tom pravdy, co jste nám povídal,“ zamýšleně prohlásil generál, „ale jedno víím jistě, že když vám člověk jen trochu dovolí, abyste se zapomenul, hned ze sebe děláte šaška...“

Podle svého zvyku nedomluvil. Mluví-li náš generál o něčem jen trochu významnějším než obvyklé všední řeči, nikdy nedomluví. Francouz poslouchal nedbale, s trochu vyvalenýma očima. Nepochopil skoro nic z toho, co jsem povídal. Polina se dívala s jakousi povýšenou netečností. Zdálo se, že neposlouchá nejen mne, ale ani nic jiného, co se u stolu mluví.

KAPITOLA V

Byla neobvykle zamýšlená, ale hned jak jsme vstali od stolu, vyzvala mě, abych s ní šel na procházku. Vzali jsme děti a vypravili se do parku k vodotrysku.

Protože jsem byl velmi rozčilen, vytasil jsem se hloupě a hrubě s otázkou, proč ji teď náš Francouzek, markýz de Grioux, nejenom nedoprovází, když si někam vyjde, ale za celé dny s ní ani nepromluví.

„Protože je to ničema,“ odpověděla mi podivně. Nikdy

jsem od ní nic takového o panu de Grioux neslyšel, proto jsem umkl z obavy, že bych té podrážděnosti mohl porozumět.

„Nevšimla jste si, že je dnes s generálem na špatné noze?“

„Vy byste asi rád věděl proč,“ odpověděla suše a nervózně.

„Víte, že je generál u něho tak zadlužen, že celý majetek je vlastně jeho, a neumře-li stařenka, Francouz se okamžitě ujme vlády nad tím, co má v zástavě.“

„Tak tedy je to skutečně pravda, že generál všechno zastavil? Slyšel jsem o tom, ale nevěřil jsem, že doopravdy všechno.“

„A co jste myslil?“

„Pak tedy sbohem, mademoiselle Blanche, za těch okolností nebude paní generálovou,“ poznamenal jsem. „Víte co, mně se zdá, že se generál tak zamiloval, že se možná zastřelí, až ho Mlle Blanche nechá. V jeho letech je takové zamilování nebezpečné.“

„Já si taky myslím, že se s ním něco stane,“ řekla Polina Alexandrovna zamýšleně.

„Ale to je báječné,“ zvolal jsem, „sotva by mohla s větší neomaleností ukázat, že si chce brát jen peníze. Nezachová ani základní slušnost, všechno dělá docela bez okolků. K neuvěření! A pokud jde o stařenku, může být něco komičtějšího a špinavějšího než posílat telegram za telegramem s otázkou: neumřela ještě, ještě neumřela? Což? Jak vám se to líbí, Polino Alexandrovno?“

„Samý nesmysl,“ přerušila mě zhnuseně. „Mne naopak překvapuje, že jste v takové rozpustilé náladě. Z čeho máte radost? Snad ne z toho, že jste prohrál mé peníze?“

„Proč jste mi je dávala? Řekl jsem vám, že nemohu hrát za jiného, tím méně za vás. Uposlechnu každého vašeho rozkazu, ale výsledek nezávisí na mně. Varoval jsem vás, že z toho nic dobrého nevzejde. Povězte, jste hodně zdrcena, že jste přišla o tolik peněz? Nač jich tolik potřebujete?“

„K čemu takové otázky?“

„Sama jste přece slíbila, že mi všechno vysvětlíte. Po-

slyšte, jsem si naprosto jist, že jakmile začnu hrát za sebe (a mám dvanáct fridrichsdorů), že určitě vyhraju. Vezměte si pak ode mne, kolik potřebujete.“ Zatvářila se pohrdlivě.

„Nehněvejte se na mne pro takovou nabídku,“ pokračoval jsem. „Jsem do té míry proniknut vědomím, že jsem před vámi, totiž ve vašich očích, pouhá nula, že můžete ode mne přijmout i peníze. Dar ode mne vás nemůže urazit. A mimoto jsem vaše peníze prohrál.“

Letmo na mne pohlédla, a když viděla, že mluvím podrážděně a sarkasticky, skočila mi do řeči:

„Na mém postavení není pro vás nic zajímavého. Když to chcete vědět, mám prostě dluh. Vypůjčila jsem si a chtěla bych ty peníze vrátit. Myslíla jsem hloupě a podivínsky, že tady u hracích stolů určitě vyhraju. Proč jsem si to myslíla, nevím, ale věřila jsem tomu. Kdoví, snad jsem věřila proto, že jsem jinou vyhlídku neměla.“

„Nebo proto, že vám ta výhra byla až příliš *nutná*. Je to doslova, jako když se tonoucí chytá stébla. Uznejte sama, že kdyby netonul, nepokládal by stéblo za větev stromu.“

Polina byla překvapena.

„Cože, vy taky spoléháte jen na to?“ otázala se. „Před čtrnácti dny jste mi jednou široce a dlouze vykládal, že jste plně přesvědčen, že tady vyhraju v ruletě, a přemlouval jste mě, abych vás proto nepokládala za blázna. Nebo jste tenkrát jen žertoval? Ne, vzpomínám si, mluvil jste tak vážně, že to naprosto nebylo možno brát v žertu.“

„Máte pravdu,“ odpověděl jsem zamyšleně. „Dodnes jsem naprosto přesvědčen, že vyhraju. Přiznám se dokonce, že jste mě právě přivedla na otázku: čím to, že ve mně dnešní hloupá a trapná prohra nezanechala žádnou pochybnost? Jsem si přesto docela jist, že jakmile začnu hrát za sebe, zaručeně vyhraju.“

„Proč jste o tom tak najisto přesvědčen?“

„Chcete-li, nevím. Víím jen, že *nutně* musím vyhrát, že i pro mne je to jediné východisko. Snad právě proto se mi zdá, že určitě vyhraju.“

„Tedy i pro vás je to naléhavá nutnost, když tak fanaticky věříte?“

„Vsadím se, že pochybujete, že jsem vůbec schopen pocitu naléhavé nutnosti.“

„To je mi jedno,“ tiše a lhostejně odvětila Polina. „Chcete-li, *ano*, pochybuji, že vás trápí něco vážného. Snad se trápíte, ale nikoliv opravdově. Jste zmatený a nevyrovnaný člověk. Nač můžete potřebovat peníze? Mezi všemi důvody, které jste mi tenkrát uváděl, jsem nenašla ani jeden vážný.“

„Poslyšte,“ přerušil jsem ji, „říkala jste, že musíte vrátit dluh. To bude asi pěkný dluh! Snad ne Francouzovi?“

„Jak se to ptáte? Jste dnes obzvlášť prudký. Nemáte snad v hlavě?“

„Víte, že si vždycky dovoluju mluvit a někdy se ptám docela otevřeně. Říkám vám znovu, jsem váš otrok a před otroky se lidé nestydí, otrok nemůže nikoho urazit.“

„To jsou samé žvásty. Nesnáším tu vaši ‚otrockou‘ teorii.“

„Všimněte si, že nemluvíím o svém otroctví proto, že bych chtěl být vaším otrokem, nýbrž jako o faktu, který nezávisí na mně.“

„Povězte rovnou, nač potřebujete peníze!“

„Proč to chcete vědět?“

„Jak si přejete,“ odpověděla a pyšně pohodila hlavou.

„Otrickou teorii nesnášíte, ale otroctví vyžadujete. ‚Odpovídej a nevažuj!‘ Dobrá, nechťsi! Ptáte se, nač chci mít peníze? Jaképak nač? Peníze jsou přece všechno.“

„Chápu, ale z touhy po penězích se přece neupadá do takové posedlosti. U vás je to hotové pominutí smyslů, hotový fanatismus. Za tím něco vězí, nějaký zvláštní cíl. Mluvte bez vytáček, přejí si to.“ Začínala se až zlobit a mně se hrozně líbilo, že se tak prudce domáhá odpovědi.

„Samozřejmě, je tu cíl, ale sám nedovedu vysvětlit jaký. Nic víc, než že s penězi budu i pro vás jiným člověkem, ne pouhým otrokem.“

„Jak to? Jak toho dosáhnete?“

„Jak toho dosáhnu? Cože, vy si ani nedovedete představit, že bych mohl dosáhnout, abyste na mne pohlédla jinak než jako na otroka? To je právě to, co si rozhodně nepřeju, takovýhle údiv a nepochopení.“

„Říkal jste, že je vám to otroctví potěšením. Sama jsem si to myslela.“

„Myslela jste si to!“ zvolal jsem s jakousi zvláštní rozkoší. „Jak je taková naivnost od vás krásná! Ano, ano, otročit vám je mi potěšením. Člověk může najít, člověk nachází rozkoš v nejkrajnějším ponížení a nicotě,“ pokračoval jsem blouznivě. „Čert ví, snad ji může najít i v bičování, když bič dopadá na záda a rozšvihává maso. . . Ale možná, že bych rád okusil i jiných rozkoší. Onehdy u stolu mi generál za mizerných sedm set rublů ročně, které snad od něho ani neuvidím, dělal před vámi kázání. Markýz de Grioux se na mne dívá s vytaženým obočím a dělá, jako by mě neviděl. A já bych toho markýze de Grioux tak strašně rád před vámi vytahal za nos.“

„Holedbání malého kloučka! Člověk se v každém postavení může chovat důstojně. Je-li tu zápas, ten neponižuje, naopak povznáší.“

„Jako podle šablony! Vemte jen prosím v úvahu, že se snad ani neumím chovat. Totiž, možná že jsem důstojný člověk, ale důstojně chovat se neumím. Chápete, že je něco takového možné? Dokonce jsou takoví všichni Rusové — a víte proč? Protože Rusové jsou příliš bohatě a mnohostranně nadaní, než aby si rychle našli náležitou formu. Jde tu o formu. My Rusové jsme většinou tak nadaní, že bychom musili být geniální, abychom našli náležitou formu. A geniálnost nám obyčejně chybí, protože se vůbec zřídka vyskytuje. Jedině Francouzi a snad někteří jiní Evropané mají tak dokonale vypracovanou formu, že je u nich možné vystupovat s neobyčejnou důstojností a být přitom naprosto nedůstojný člověk. Proto přikládají formě takový význam. Francouz snese urážku, skutečnou, doopravdy míněnou urážku, ani se nezamračí, ale šňupku do nosu nesnese za nic na světě, protože to je porušení běžné a ustálené formy slušného chování. Proto si naše mladé dámy tolik potrpí na Francouze, že Francouzi zachovávají pěknou formu. Ostatně mně se zdá, že ani tak nerozhoduje forma, ale prostě kohout, le coq gaulois. To já ovšem nemohu posoudit, nejsem žena. Možná, že i ti kohouti jsou hezcí.

Ale rozžvanil jsem se a vy mě necháváte mluvit. Přerušujte mě hodně často! Když mluvím s vámi, cítím potřebu vypovědět všechno, všechno, všechno. Ztrácím jakoukoli formu. Připouštím dokonce, že nejenom nemám formu, ale ani žádné jiné přednosti. To vám říkám rovnou. Ani o žádné přednosti nestojím. Ve mně teď všechno zakrnělo. Sama víte proč. Nemám v hlavě jedinou lidskou myšlenku. Už dlouho nevím, co se ve světě děje, ani v Rusku ani tady. Projel jsem Drážďany a vůbec si nevzpomínám, jak vypadají. Sama víte, čím jsem byl zcela zaujat. Jelikož nemám žádnou naději a jsem nula ve vašich očích, povím vám to přímo: všude vidím jen vás, všechno ostatní je mi lhostejné. Proč vlastně vás miluji, to nevím. Víte, že snad vůbec nejste hezká? Představte si, že ani nevím, jste-li hezká nebo nejste, dokonce ani v obličejí. Srdce máte asi nedobré a mysl nešlechtnou, to je velmi pravděpodobné.“

„A protože vůbec nevěříte v mou ušlechtilost,“ prohodila, „proto asi počítáte, že mě koupíte za peníze, že?“

„Kdy jsem počítal, že si vás koupím?“ vykřikl jsem. „Zabreptal jste se a ztratil nit. Když ne mne samotnou, tedy mou úctu si chcete koupit za peníze.“

„Ne, tak to vůbec není. Řekl jsem vám, že se těžko vyjadřuji. Vaše přítomnost mě omamuje. Nehněvejte se, že tak žvaním. Víte přece, proč se na mne nemůžete hněvat: jsem prostě pomatený. Ostatně na tom nezáleží, hněvejte se třebaš. Mně stačí, když si nahoře ve své komůrce ve vzpomínce představím šustění vašich šatů, a uhryzal bych si ruce. A proč vlastně se na mne hněváte? Proto, že si říkám otrok? Využívejte svého otroka, jen ho využívejte! Víte, že já vás jednou zabiju? Nezabiju vás proto, že vás přestanu mít rád, ani ze žárlivosti, prostě jen tak, zabiju vás, protože bych vás někdy nejraději snědl. Vy se smějete. . .“

„Vůbec se nesměju,“ řekla rozhněvaně. „Mlčte!“ Zarazila se, zlostí sotva popadala dech. Na mou duši nevím, byla-li krásná, ale vždycky jsem se na ni rád díval, když se tak přede mnou postavila, a proto jsem ji rád a často doháněl k hněvu. Snad si toho povšimla a zlobila se schválně. Řekl jsem jí to.

„Jaká ohavnost!“ zvolala zhnuseně.

„Mně je všechno jedno,“ pokračoval jsem. „Víte také, že je pro nás nebezpečné chodit sami dva? Už mnohokrát mě to neodolatelně nutkalo, abych vás zbil, zmrzačil, uškrtil. A myslíte si, že k tomu nedojde? Vy mě jednou přivedete do varu. Myslíte, že se leknu skandálu? Nebo vašeho hněvu? Co pro mne znamená hněv? Miluji beznadějně a vím, že vás potom budu milovat tisíckrát víc. Jestli vás jednou zabiju, budu musit zabít i sebe; ale schválně se zabiju co možná pozdě, abych tu nesnesitelnou bolest, být bez vás, protrpěl. Povím vám něco neuvěřitelného: miluji vás den ode dne víc, a to je přece skoro nemožné. Jak potom nemám být fatalista? Vzpomeňte si, předevírem na Schlangenbergu, když jste mě zavolala, zašeptal jsem vám: řekněte slovo, a vrhnu se do té propasti. A kdybyste byla to slovo řekla, byl bych se tenkrát vrhl dolů. Nevěříte snad, že bych byl skočil?“

„Hloupé řeči!“ zvolala.

„Mně je to jedno, hloupé nebo chytré,“ vykřikl jsem. „Vím jen, že když jsem s vámi, musím mluvit, mluvit a mluvit — a tak mluvím. Ve vaší přítomnosti ztrácím všechnu sebeúctu a na ničem mi nesejde.“

„Proč bych vás nutila, abyste skákal ze Schlangenbergu?“ řekla suše a jaksi obzvlášť urážlivě. „To pro mne nemá vůbec žádnou cenu.“

„Výborně!“ zvolal jsem. „Schválně jste řekla to velkolepé ‚nemá cenu‘, abyste mě zdrtila. Dokonale jsem vás prohlédl. Nemá cenu, říkáte? Ale vždyť rozkoš má vždycky cenu a krutá, bezmezná moc, třebaš jen nad mouchou, je přece také svého druhu slast. Člověk je od přírody despota a rád je mučitelem. Vy to máte hrozně ráda.“

Vzpomínám si, že si mě prohlížela s jakousi zvlášť soustředěnou pozorností. V mém obličejí se patrně zračilo všechno to zmatené a nesmyslné, co jsem cítil. Uvědomuji si dnes, že náš rozhovor byl skutečně slovo od slova takový, jak jsem zde napsal. Oči jsem měl podlité krví. Na rtech mi zasychala pěna. A co se týče Schlangenbergu, ještě dnes přísahám na svou čest: kdyby mi tenkrát byla poručila,

abych se vrhl dolů, byl bych to udělal. I kdyby to byla řekla pouze žertem, kdyby to byla řekla s pohrdáním, kdyby se mi byla pošklíbala — i tak bych byl skočil!

„Proč bych vám nevěřila, věřím vám,“ pronesla, ale tak, jak to jen ona umí, s takovým pohrdáním a jizlivostí, s takovou povýšeností, že bych ji v tu chvíli byl na mou duši zabil. Vydávala se v nebezpečí. Ani v tom jsem nelhal, když jsem jí to říkal.

„Nejste zbabělec?“ zeptala se mě znenadání.

„Nevím, možná že ano. Nevím . . . už dlouho jsem o tom nepřemýšlel.“

„Kdybyste vám řekla: zabijte toho člověka, zabil byste ho?“

„Koho?“

„Koho bych si vzpomněla.“

„Francouze?“

„Neptejte se, odpovídejte! Toho, koho určím. Chci vědět, mluvil-li jste teď vážně.“ Tak soustředěně a netrpělivě čekala na odpověď, že mi z toho bylo až divně.

„Ale jestlipak mi už konečně povíte, co se tu děje?“ vykřikl jsem. „Co prosím vás, bojíte se mne snad? Sám vidím všechny zdejší zmatky. Jste nevlastní dcera blázna, který se přivedl na mizinu a nadto je posedlý vášní k té ďáblici Blanche; dále je tu ten Francouz se svým záhadným vlivem na vás — a vy mi teď s takovou vážností kladete takovou otázku! Potřebuji se v tom alespoň vyznat, nebo se zblázním a něco vyvedu. Stydíte se snad poctit mě svou důvěrou? Copak se mne můžete stydět?“

„O ničem takovém s vámi nemluví. Ptala jsem se a čekám na odpověď.“

„Ovšem, zabiju,“ vykřikl jsem, „každého, koho poručíte; ale což byste to dokázala? Mohla byste to poručit?“

„A co myslíte? Že se nad vámi slituji? Poručím vám a sama zůstanu stranou. Snesete to? Nesnesete, kdepak vy! Dost možná, že podle rozkazu zabijete, ale potom přijdete zabít mne za to, že jsem si dovolila vás navést.“

Jako by mě při těch slovech něco udeřilo do hlavy. Sice jsem i tenkrát pokládal její otázku napolo za žert, za škád-

lení, avšak na to mluvila příliš vážně. Přece jen mě překvapilo, že něco takového řekla, že si osobuje nade mnou takové právo, že si přisuzuje takovou moc nade mnou a říká přímo: „Jdi do záhuby, já zůstanu stranou.“ V těch slovech bylo něco tak cynického a nepokrytého, že se mi to zdálo až trochu příliš. Takhle se tedy na mne dívá? To už přesahuje meze otroctví a ponížení. Po tomhle zbývá už jen, aby mě povznesla až k sobě. Ať byl náš rozhovor sebe-nesmyslnější a sebeneuvěřitelnější, srdce mi poskočilo.

Najednou se Polina rozesmála. Seděli jsme tenkrát na lavičce před dětským hřištěm, právě proti místu, kde zastavovaly kočáry a panstvo z nich vystupovalo na promenádu před hernou.

„Vidíte tu tlustou baronesu?“ zvolala Polina. „Je to baronesa Wurmerhelmová. Přijela teprve předevčírem. A to je její manžel, ten dlouhý hubený Prušák s holí v ruce. Vzpomínáte si, jak se předevčírem za námi ohlížel? Jděte, přistupte k baronese, smekněte a řekněte jí něco francouzsky!“

„Proč?“

„Přisahal jste, že skočíte ze Schlangenbergu, přísaháte, že se dopustíte vraždy, poručím-li. Místo všech těch vražd a tragédií chci mít trochu legrace. Jděte a neodmlouvejte! Chci vidět, jak vás baron přetáhne holí!“

„Vy mě dráždíte. Myslíte, že to neudělám?“

„Ano, dráždím vás. Jděte, chci to.“

„Jak si přejete, půjdu, ačkoliv je to ztřeštěný nápad. Jen na jedno upozornuji: aby z toho neměl nepřijemnosti generál a vy od něho! Na mou duši, nejde mi o mne, jen o vás, nu a o generála. Co je to za nápad, abych šel a urazil ženu?“

„Jste pouhý žvanil, jak vidím,“ řekla pohrdlivě. „Před chvílí jste měl oči naběhlé krví, asi jste si při obědě víc přihnul. Cožpak já sama nevím, že je to hloupé a ošklivé a že se generál bude zlobit? Mám zkrátka chuť se zasmát. Mám chuť — a basta. A proč byste měl urážet ženu? Spíš dostanete holí.“

„Otočil jsem se a mlčky šel vyplnit její rozkaz. Samo-

zřejmě, bylo to hloupé a já jsem se neuměl z toho vykrotit, ale když jsem se blížil k baronese, tu, vzpomínám si, jako by mě bylo něco popíchlo, takové nějaké uličnictví. Ale zároveň jsem byl strašně rozčilený, docela jako opilý.

KAPITOLA VI

Už dva dni uplynuly od onoho bláznivého dne. Toho křiku, hluku, shonu a rámusu! Ten zmatek a motanice, tolik hloupostí a nechutností, a já jsem všeho toho příčinou. Ostatně chvílemi je to k smíchu — alespoň mně. Nedovedu si vysvětlit, co se to se mnou děje, jsem-li doopravdy v nepřičetném stavu, nebo zda jsem prostě vyšinitý a řádím, dokud mě nesvážou. Občas mám dojem, že ztrácím rozum. A chvílemi se mi zdá, že jsem ještě nevyrostl z dětských střešiček, ze školní škamny, že prostě uličníkuju.

To Polina, to všechno Polina! Nebýt jí, nebylo by snad došlo k těm klukovinám. Kdoví, snad je to u mne jen zoufalství (ostatně, jak je hloupé takhle to rozbírat!). Nemohu a nemohu pochopit, co je na ní hezkého. Avšak hezká je, zdá se, že je hezká. Vždyť i jiné připravuje o rozum. Je vysoká a štíhlá. Jenom příliš tenká. Mám dojem, že by se dala svazát do uzlíčku nebo přeložit vejplů. Stopa její nohy je dlouhá a úzká, trýznivá. To je to pravé slovo — trýznivá. Vlasy mají ryšavý nádech. Oči má vyložené kočičí, ale jak hrdě a zvysoka se jimi umí dívat! Asi před čtyřmi měsíci, nedávno po tom, co jsem u nich nastoupil, měla jednou večer v salóně dlouhou a vášnivou rozmluvu s de Grioux. A tak se na něho dívala, že když jsem se potom ve svém pokoji ukládal k spánku, představil jsem si, že mu dala políček. Právě mu ho vlepila, stojí před ním a dívá se na něho. . . . Toho večera jsem se do ní zamiloval.

Ale k věci!

Došel jsem cestičkou k promenádě, zastavil se uprostřed

aleje a čekal na baronesu a barona. Když se přiblížili na pět kroků, smekl jsem a poklonil se.

Vzpomínám si, že baronka měla širokánské světlešedivé hedvábné šaty s volány, honzíkem a vlečkou. Byla malá a neobyčejně tělnatá, bradu měla tlustou a převislou, takže vůbec nebylo vidět krk. Obličej rudý. Malé, zlé a vyzývavé oči. Vykračuje si, jako by každému prokazovala čest. Baron je vysoký a hubený. Obličej má jako každý Němec, zakřivený a samá drobná vráska, na očích brýle; je mu asi pětáctičet let. Nohy mu začínají skoro až u hrudníku, tomu se říká rasa. Pyšný je jako páv. Trochu hřmotný. Ve výrazu obličeje má něco beraního, co svým způsobem nahrazuje hlubokomyslnost.

To všechno se mi mihlo před očima za tři vteřiny.

Ze začátku si skoro ani nepovšimli mé poklony a klobouku v ruce. Jenom baron lehce svráští obočí. Baronesa se vznášela rovnou proti mně.

„Madame la baronne,“ pronesl jsem nahlas a s důrazem na každé slovo, „j'ai l'honneur d'être votre esclave.“¹

Pak jsem se poklonil, dal klobouk na hlavu a přešel kolem barona s usměvavou tváří, zdvořile k němu obrácenou.

Abych smekl, to mi poručila Polina, ale poklonil jsem se a zauličníkoval si už sám od sebe. Čert ví, co mě k tomu ponouklo. Bylo mi, jako když letím s hory.

„Gmein!“² vztekla a překvapeně vykřikl, nebo lépe řečeno zaskřehotal na mne baron.

Otočil jsem se, uctivě vyčkával a dál se na něho usměvavě díval. Zřejmě nevěděl kudy kam, obočí měl vytažené non plus ultra. Čím dál tím víc svrášťoval obličej. Baronesa se také ke mně obrátila a také se na mne dívala s hněvivými rozpaky. Promenující se začínali po nás dívat, někteří se dokonce zastavovali.

„Gmein!“ zaskřeho talbaron dvojnásob chrčivě a dvojnásob vztekla.

¹ Je mi ctí být vaším otrokem.

² Gemein ← sprostý.

„Jawohl,“ protáhl jsem a dál se mu díval přímo do očí. „Sind sie rasend?“¹ vykřikl, zamával holí, ale jak se zdálo, začínal mít trochu strach. Asi ho uváděl do rozpaků můj oděv. Byl jsem velmi slušně, až elegantně oblečen, jako člověk, který nesporně náleží k nejlepší společnosti.

„Jawo-o-hl,“ vykřikl jsem náhle ze všech sil a protáhl ó, jako je protahují Berlínáci, kteří co chvíli užívají v řeči slova „jawohl“ a přitom je více nebo méně protahují, aby vyjádřili různé odstíny myšlenek a citů.

Baron a baronesa se rychle odvrátili a zděšeně ode mne skoro utíkali. Z diváků někteří k tomu měli své poznámky, jiní se na mne udivně dívali. Na víc si dobře nevzpomínám.

Obrátil jsem se a šel jakoby nic k Polině Alexandrovně. Ale dřív než jsem došel na sto kroků k její lavičce, spatřil jsem, že vstala a odchází s dětmi k hotelu.

Dohonil jsem ji u vchodu.

„Provedl jsem... tu hloupost,“ řekl jsem, když jsem k ní došel.

„A co na tom? Teď se s tím vypořádajte!“ odpověděla, ani se na mne nepodívala a stoupala do schodů.

Celý ten večer jsem prochodil v parku. Došel jsem přes park a potom přes les až do druhého vévodství. V jedné chalupě jsem snědl míchaná vajíčka a vypil trochu vína: za tu idylu mě odřeli o celého půldruhého tolaru.

Domů jsem se vrátil až v jedenáct. Generál ihned pro mne poslal.

Naši mají v hotelu dva apartmány o čtyřech pokojích. První pokoj je velký salón s pianem. Vedle něho druhý, také velký, pánský pokoj generálův. Tam na mne čekal, stál uprostřed pokoje v nesmírně vznešené póze. De Grioux se rozvaloval na pohovce.

„Dovolte, velevážený, abych se vás zeptal, co jste to vyvedl,“ spustil na mne generál.

„Rád bych, pane generále, abyste přistoupil rovnou k věci,“ řekl jsem. „Chcete asi mluvit o mé dnešní srážce s jedním Němcem, že?“

¹ Zbláznil jste se?.

„S jedním Němcem! Ten Němec je baron Wurmerhelm, vážená osobnost, prosím. Byl jste k němu a k baronese hrubý.“

„Nikterak.“

„Vylekal jste je, vážený pane,“ zvolal generál.

„Naprosto ne. Už v Berlíně mě tahalo za uši to neustále opakované jawohl, které tak nepříjemně protahují. Když jsem se s baronem sešel na promenádě, najednou se mi to jawohl, nevím proč, vynořilo z paměti a vydráždilo mě. Mimoto baronesa už třikrát, když mě potkala, šla po svém zvyku rovnou proti mně, jako bych byl červ, kterého může zašlápnout. Uznejte, že i já mohu mít kus sebevědomí. Smekl jsem a zdvořile (ujišťuji vás, že zdvořile) jsem řekl: ‚Madame, j'ai l'honneur d'être votre esclave.‘ Když se baron otočil a vykřikl ‚Gmein!‘, ponouklo mě to najednou, abych vykřikl ‚Jawohl!‘. Vykřikl jsem to dvakrát. Poprvé obyčejně, podruhé jsem to protáhl, jak jsem uměl. To je prosím všechno.“

Priznávám, že se mi toto nejvyšší klukovské vysvětlení hrozně líbilo. Úžasně se mi chtělo rozmáznout tu příhodu co možná nejnehorázněji.

Čím dál tím víc jsem tomu přicházel na chuť.

„Děláte si ze mne blázna, či co?“ rozkřikl se generál. Obrátil se k Francouzovi a francouzsky mu vyložil, že chci za každou cenu vyvolat skandál. De Grioux se pohrdlivě ušklíbl a pokrčil rameny.

„Nemyslete si nic takového, to naprosto ne,“ zvolal jsem, „mé jednání bylo ovšem nepěkné, priznávám to s naprostou upřímností. Mé jednání bylo možná hloupý a neslušný školácký kousek, ale nic víc. Víte, pane generále, nesmírně toho lituji. Ale je tu jedna okolnost, která mě v mých očích skoro zbavuje výčitek svědomí. V poslední době, tak asi posledních čtrnáct dní až tři neděle se necítím dobře. Jsem nemocný, nervózní, rozdrážděný a výstřední a za některých okolností docela ztrácím vládu nad sebou. Vážně, už několikrát jsem měl hrozné trhání napadnout markýze de Grioux a... Ostatně raději nedopovím, mohl by se urazit. Zkrátka, jsou to příznaky nemoci. Co myslíte, přijme baro-

nesa Wurmerhelmová tuto okolnost jako omluvu, až ji budu žádat za prominutí (protože jsem odhodlán požádat ji za prominutí)? Čekám, že nepřijme, tím spíše, že se, pokud je mi známo, této okolnosti v poslední době začíná v právníkém světě zneužívat. Advokáti velmi často hájí před trestním soudem zločince, své klienty, tvrzením, že měli v okamžiku zločinu zatemnění mysli a že je to prý taková nemoc. ‚Zmlátil člověka, ale na nic se nepamatuje,‘ prohlašují. A představte si, pane generále, že jim medicína dává za pravdu — potvrzuje, že se skutečně vyskytuje taková nemoc, takové dočasné pominutí smyslů, při kterém člověk neví, co dělá, nebo to ví napolovic, nebo na čtvrtinu. Ale baron a baronesa jsou lidé staré generace, a k tomu pruští junkeři a velkostatkáři. Patrně o těchto pokrokových směrech v medicíně a v soudnictví dosud nevědí a nepřijmou tedy mé vysvětlení. Co o tom soudíte, generále?“

„Tak dost, pane!“ zvolal generál ostře a s přehnanou nevolí. „Už toho mám dost! Postarám se, abych vám jednou provždy zatrhł ty vaše klukoviny. Omlouvat se baronese a baronovi nebudete. Každý styk s vámi, i kdyby to byla jen vaše prosba o prominutí, by byl pro ně nejvyšší ponižující. Když se baron dověděl, že patříte k mému domu, vyřídil si to v herně už se mnou, a řeknu vám přímo, maličko, a byl by ode mne žádal zadostiučení. Chápete, do čeho jste mě dostal? Mne prosím, velevážený pane, mne! Já jsem se musil baronovi omluvit a dal jsem mu slovo, že okamžitě, ještě dnes, nebudete už patřit k mému domu.“

„Dovolte, pane generále, baron tedy bezpodmínečně žádal, abych přestal náležet k vašemu domu, jak jste se ráčil vyjádřit?“

„Nežádal, ale já sám jsem se cítil povinen dát mu toto zadostiučinění a on se tím samozřejmě spokojil. Rozejdeme se, velevážený pane. Máte ještě u mne čtyři fridrichsdory a tři floriny ve zdejší měně. Tady jsou peníze a tady vyúčtování, můžete si to přepočítat. Sbohem! Ode dneška jsme si cizí. Měl jsem s vámi jen samé starosti a nepříjemnosti. Teď ihned zavolám číšníka a oznámím mu, že už neplatím vaši útratu v hotelu. Uctivě se vám poroučím.“

Vzal jsem peníze, papír, na kterém bylo tužkou napsáno vyúčtování, uklonil se generálovi a řekl naprosto vážně:

„Pane generále, takhle ta věc nemůže skončit. Je mi velice líto, že jste měl s baronem nepříjemnosti, ale — promiňte mi — jste si tím sám vinen. Jakým právem jste zodpovídal za mne? Co znamená fráze, že patřím k vašemu domu? Jsem ve vašem domě prostě učitelem, nic víc. Nejsem váš syn, nejste mým poručníkem, nemůžete být zodpovědný za mé činy. Jsem samostatná právnická osoba. Je mi dvacet pět let, jsem kandidát věd, jsem šlechtic a vám naprosto cizí. Jedině bezmezná úcta k vašim vynikajícím vlastnostem mi brání, abych od vás hned na místě nežádal zadostiučinění a bližší vysvětlení, jak to, že jste se pokládal za oprávněného zodpovídat za mne.“

Generál byl tak překvapen, že rozhodil ruce, potom se náhle obrátil k Francouzovi a letmo mu sdělil, že jsem ho právě málem vyzval na souboj. Francouz se hlasitě zasmál.

„Baronovi to však neodpustím,“ pokračoval jsem naprosto chladnokrevně, nikterak zmaten smíchem pana de Grioux, „a jelikož jste se, pane generále, tím, že jste vyslechl baronovy stížnosti a postavil se na jeho stranu, sám vmísil do této věci, mám tu čest vám oznámit, že nejpozději zítra dopoledne požádám barona, aby mi dal formální vysvětlení, proč se obrátil na třetí osobu, ačkoliv měl co činit se mnou, jako bych já sám nemohl nebo nebyl hoden dát mu zadostiučinění.“

Stalo se, co jsem předvídal. Když generál vyslechl tu novou hloupost, dostal hrozný strach.

„Cože, snad nechcete tu zatracenou záležitost ještě rozšlapávat?“ vykřikl. „Co mi to proboha vyvádíte! Ať vás to, panáčku, ani nenapadne, nebo — na mou čest, jsou tu ještě úřady a já... zkrátka já, při své hodnosti... a baron také... zkrátka zavřou vás a policie vás odtud vyprovodí, abyste netropil výtržnosti. Račte to vzít na vědomí!“ Zajíkal se sice vztekem, ale přece jen měl hrozný strach.

„Pane generále,“ odpověděl jsem s klidem, který mu musil být nesnesitelný. „Nikdo nemůže přijít do vězení pro výtržnosti, dřív než nějaké spáchá. Nezahájil jsem dosud

své jednání s baronem a vám je zatím naprosto neznámo, jakým způsobem a na jakém základě hodlám k věci přistoupit. Přeji si pouze, aby mi vysvětlil svůj názor, pro mne urážlivý, že jsem totiž pod kuratelou člověka, který má moc nad mou svobodnou vůlí. Zbytečně se tolik rozčilujete a znepokojujete.“

„Proboha, Alexeji Ivanoviči! Upustte proboha od toho šíleného úmyslu!“ mumlal generál. Přešel náhle od rozzlobeného tónu k prosebnému a chytil mě dokonce za ruce. „Představte si, co z toho vzejde! Nová nepříjemnost. Uznějte sám, že zde musím vystupovat zvláštním způsobem, obzvláště nyní... obzvláště nyní! Ach, vy nic nevíte, vy neznáte celou mou situaci. Až odtud odjedeme, rád vás zase přijmu do svého domu. Já jen pro tuhle chvíli, inu, zkrátka — ale vždyť přece chápete proč!“ vykřikl zoufale. „Alexeji Ivanoviči, Alexeji Ivanoviči!“

Ustupuje ke dveřím, znovu jsem ho naléhavě žádal, aby se znepokojoval, slíbil jsem, že všechno proběhne v nejlepší pořádku a slušnosti, a rychle jsem odešel.

Rusové v cizině bývají někdy přemrštěně ustrašení a hrozně se bojí, co se o nich řekne, jak se na ně budou lidé dívat a bude-li to nebo ono slušné. Zkrátka vystupují jako ve šněrovačce, obzvláště ti, kteří si dělají nárok na společenský význam. Na čem jim nejvíc záleží, je jakási konvenční, ustrnulá forma, kterou otrocky zachovávají v hotelích, na procházkách, ve společnosti i na cestách. Generál se však prorekl, že u něho hrají úlohu ještě jiné okolnosti, že musí „vystupovat zvláštním způsobem“. Proto dostal najednou tak zbabělý strach a změnil vůči mně tón. Všiml jsem si toho a vzal to na vědomí. Ostatně mohlo ho něco popadnout a mohl se zítra obrátit někam na úřad, takže jsem si opravdu musil dát pozor.

Mně ovšem vůbec nešlo o to, abych rozzlobil generála, chtěl jsem rozzlobit Polinu. Zachovala se ke mně tak krutě a vyprovokovala mě k takové hlouposti, že jsem měl velkou chuť dohnat ji k tomu, aby mě sama požádala, abych přestal. Mé klukoviny mohly konečně kompromitovat i ji. Mimoto ve mně vykryštovaly jakési jiné city a přání;

jestliže například před ní dobrovolně ze sebe dělám nulu, naprosto to neznamena, že jsem před lidmi zmoklá slepice, a samozřejmě tím méně, že by mě baron směl „přetáhnout holí“. Měl jsem sto chutí ztropit si z nich ze všech šašky a sám se blýsknout. Ať všichni vidí! A kdo ví. Třebas se Polina lekne skandálu a znovu mě zavolá. A když nezavolá, uvidí alespoň, že nejsem žádná zmoklá slepice.

*

(Překvapující zpráva: právě jsem se dověděl od naší chůvy, s kterou jsem se srazil na schodech, že Marja Filipovna odjela dnes docela sama večerním vlakem do Karlových Varů k sestřenci. Co to může znamenat? Chůva říká, že se už dlouho chystala; ale jak to, že o tom nikdo nevěděl? Ostatně, možná že jenom já jsem nic nevěděl. Chůva se podřekla, že měla Marja Filipovna předevčírem s generálem výstup. Chápu, prosím. Jistě je v tom Mlle Blanche. Jak vidět, chystá se u nás něco rozhodujícího.)

KAPITOLA VII

Ráno jsem si zavolal číšníka a ohlásil, že má můj účet vést zvlášť. Můj pokoj nebyl tak drahý, abych musil mít obavy a odstěhovat se z hotelu. Měl jsem šestnáct fridrichsdorů a před sebou . . . před sebou možná bohatství! Zvláštní věc, nevyhrál jsem dosud, ale jedním, cítím a myslím jako boháč a nedovedu si sám sebe představit jinak.

Měl jsem v úmyslu, přestože bylo časně, ihned se vypravit k panu Astleyovi do hotelu De l'Angleterre, který byl kousek od nás, když v tom ke mně vešel de Grioux. Nikdy se to ještě nestalo a mimoto jsem s tím pánem byl v poslední době v naprosto cizím a velice napjatém poměru. On dával nepokrytě najevo, že mnou opovrhuje, snažil se to dokonce vypíchnout, a já — já jsem měl své zvláštní příčiny, proč

jsem ho neměl rád. Zkrátka, nenáviděl jsem ho. Jeho příchod mě velice překvapil. Hned jsem se dovtípil, že se sběhlo něco mimořádného.

Vstoupil velmi roztomile a pochválil mi pokoj. Všiml si, že mám v ruce klobouk, a hned se otázal, zda se tak časně chystám na procházku. Když slyšel, že si jdu něco vyřídit k panu Astleyovi, zamyslel se, v hlavě mu svítilo a jeho obličej dostal neobyčejně starostlivý výraz.

De Grioux byl jako všichni Francouzi, to jest veselý a roztomilý, když bylo třeba a když to přinášelo výhody, ale nesnesitelně protivný, když nebylo proč být veselý a roztomilý. Francouz je málokdy přirozeně roztomilý, je vždycky roztomilý jako na rozkaz, z vypočítavosti. Vidí-li například, že by měl být originální, nevšední, plný duchaplnosti, tu se jeho duchaplnost, ta nejhoupější a nejnepřirozenější duchaplnost, odívá do konvenčních a dávno otřepaných forem. Je-li Francouz přirozený, je maloměšťácký, malicherný, všedně praktický — zkrátka nejnudnější tvor na světě. Podle mého mínění jenom naivkové a především ruské slečny podléhají kouzlu Francouzů. Každému slušnému člověku je okamžitě nápadný a odporný ten ustrnulý formalismus salónní roztomilosti, nenucenosti a frivolnosti.

„Přicházím k vám v jisté záležitosti,“ začal de Grioux neobyčejně sebevědomě, třebaže ovšem zdvořile. „Netajím se, že přicházím jako posel, či lépe řečeno prostředník od generála. Umím velice špatně rusky, a tak jsem včera skoro ničemu nerozuměl, ale generál mi to podrobně vysvětlil a přiznám se, že . . .“

„Poslyšte, monsieur de Grioux,“ skočil jsem mu do řeči, „i v téhle věci děláte prostředníka? Já jsem ovšem pouhý preceptor, nikdy jsem si neosoboval čest být blízkým přítelem tohoto domu a nedělal si nárok na obzvlášť intimní vztahy, proto mi také nejsou známy všechny okolnosti. Vyložte mi však jedno: nenáležíte vy už zcela k členům rodiny? Já proto, že se všeho tak horlivě zúčastňujete, že ve všem jste prostředníkem.“

Má otázka mu nebyla milá. Byla mu příliš srozumitelná a neměl chuť se podřeknout.

„Mám s generálem jednak některé společné záležitosti, jednak nás spojují *jisté speciální* okolnosti,“ řekl suše. „Generál mě poslal se žádostí, abyste upustil od svých včerejších úmyslů. Vymyslíl jste si to ovšem velice chytře, ale generál mě výslovně žádal, abych vás upozornil, že se vám to naprosto nepovede, baron vás ani nepřijme a konečně, buď jak buď, má všechny prostředky, aby se zbavil dalších nepřijemností z vaší strany. Uznejte sám! Nač to, prosím vás, rozmazávat? Generál vám slibuje, že vás určitě zase přijme do svého domu, jakmile okolnosti tomu budou příznivé, a do té doby vám půjde plat, vos appointements. To přece je dosti výhodné, není-liž pravda?“

Namítl jsem mu s naprostým klidem, že se poněkud mýlí, že mě baron patrně nevyžene, že mě naopak vyslechne, a požádal jsem ho, aby se přiznal, že přišel proto, aby vypátral, co vlastně chci v té věci podniknout.

„Proboha, když má generál takový zájem, jistě se rád doví, co a jak hodláte dělat. To je přece přirozené.“

Pustil jsem se do vykládání a on poslouchal, rozvalený, hlavu nachýlenou trochu na stranu, v obličeji s očividným, neskrývaným nádechem ironie. Vůbec se choval neobyčejně povyšně. Já jsem se všemožně snažil předstírat, že se na věc dívám nesmírně vážně. Vysvětlil jsem mu, že jelikož se baron se stížností na mne obrátil ke generálovi, jako bych byl generálův sluha, za prvé mě tím připravil o místo a za druhé se mnou zacházel jako s osobou, která není schopna zodpovídat sama za sebe a není hodna, aby se mluvilo přímo s ní. Samozřejmě, že se právem cítím uražen; nicméně vezmu-li v úvahu rozdíl věku, společenského postavení a podobně (na tomto místě jsem se sotva ubránil smíchu), nehodlám se dopustit nové lehkomyšlnosti a nechci barona rovnou vyzvat, ani od něho prostě žádat zadostiučinění. Přesto však se pokládám za naprosto oprávněného omluvit se mu a obzvláště baronese, tím spíše, že se v poslední době skutečně cítím churavým a podrážděným, abych tak řekl poblouzněným, a tak dále a tak dále. Avšak baron mě tím, že se včera způsobem pro mne urážlivým obrátil na generála a naléhal, aby mě generál propustil,

vedl do takové situace, že se teď nemohu jemu ani baronese omluvit, protože by si on i baronesa a celá společnost jistě pomyslili, že se omlouvám proto, abych znovu dostal své místo. Z toho všeho plyne, že se cítím nucen požádat barona, aby se nejprve omluvil on mně, jen tak lehce, třeba aby řekl, že naprosto neměl v úmyslu mě urazit. Až to řekne, potom budu mít rozvázané ruce a z celého srdce a upřímně ho požádám o prominutí. „Zkrátka“, uzavřel jsem, „jde mi jen o to, aby mi baron rozvázal ruce.“

„Ó, jaká delikátnost a jaké finesy! Proč byste se vlastně měl omlouvat? Přiznejte se, monsieur . . . monsieur . . . že to všechno chcete dělat schválně, generálovi na zlost. Nebo snad máte nějaké zvláštní záměry, mon cher monsieur — pardon, j'ai oublié votre nom, monsieur Alexis, n'est-ce pas?“¹

„Promiňte, mon cher marquis, co je vám vlastně do toho?“

„Mais le général . . . Co je s generálem? Včera cosi říkal, že musí nějak zvláštně vystupovat, byl takový rozčilený, já jsem z toho nebyl moudrý.“

„Je tu . . . vyskytla se zvláštní okolnost,“ odtušil de Grioux prosebným hlasem, ze kterého se čím dál víc ozývala zlost. „Znáte přece mademoiselle de Cominges?“

„Myslíte mademoiselle Blanche?“

„Ano, mademoiselle Blanche de Cominges . . . a její paní matka . . . uznejte sám, generál . . . zkrátka, generál je zamilován, a dokonce . . . dokonce není vyloučeno, že dojde k sňatku. A představte si při tom různé skandály a historky!“

„Nevidím v tom žádné skandály nebo historky, které by se týkaly sňatku.“

„Ale baron je si *irascible*, un caractère prussien, vous savez, enfin il fera une querelle d'Allemand.“

¹ Milý pane — pardon, zapomněl jsem vaše jméno — pan Alexis, není-liž pravda?

² Tak prehlivý, pruská povaha, víte, udělá z toho pro nic za nic poprask.

„Kdyby, půjde o mne a ne o vás, protože již nepatřím k domu. (Schválně jsem dělal co možná hloupého.) Ale dovolte, tak je tedy už rozhodnuto, že si Mlle Blanche vezme generála? Nač čekají? Chci říci, proč to tají, alespoň před námi, před domácími?“

„Nemohu vám... ostatně to ještě není docela... avšak... víte, že čekají na zprávu z Ruska, generál musí uvést do pořádku své záležitosti.“

„Aha! La baboulinka!“

De Grioux pohlédl na mne s nenávistí.

„Zkrátka,“ přerušil mě, „plně spoléhám na vaši vrozenou jemnost, vaši rozumnost a takt... jistě to uděláte kvůli rodině, v níž jste byl pokládán za vlastního, kde vás měli rádi a vážili si vás...“

„Ale dovolte, vždyť mě přece vyhnali! Tvrdíte tu sice, že to bylo naoko, ale uznejte, že když vám někdo řekne: ‚Já tě samozřejmě nechci vytahat za uši, ale dovol, abych tě zatahal za uši jen naoko,‘ že je to skoro stejné.“

„Když tedy tak, když žádné prosby na vás neplatí,“ spustil upjatě a nadutě, „pak dovolte, abych vás ujistil, že se proti vám zakročí. Jsou tu ještě úřady, vypovědí vás třeba ještě dnes — que diable! Un blanc-bec comme vous¹ chce vyzvat na souboj takovou osobnost jako barona! A vy si myslíte, že se vám to dovolí? Buďte jist, že se vás tu nikdo nebojí. Prosil-li jsem, tedy spíše o své újmě, protože rozčilujete generála. Copak si doopravdy myslíte, že vás baron nedá prostě vyhnat svým sluhou?“

„Ale já přece nepůjdu sám,“ odpověděl jsem s ledovým klidem, „jste na omylu, monsieur de Grioux, bude to všechno daleko víc comme il faut, než si myslíte. Teď právě jdu k panu Astleyovi a požádám ho, aby byl mým prostředníkem, zkrátka, aby mi dělal sekundanta. Má mě rád a jistě neodmítne. Půjde k baronovi a baron ho přijme. A jestliže já sám jsem pouhý preceptor, považovaný za něco subalterního, člověk bez společenské váhy, pan Astley je synovec lorda, skutečného lorda, to všichni vědí, lorda Peabroka,

¹ K čertu! Holobrádek jako vy...

a lord je zde. Můžete být jist, že k panu Astleyovi bude baron zdvořilý a vyslechne ho. A kdyby ho nevyslechl, bude to pan Astley pokládat za osobní urážku (sám víte, jak jsou Angličané houževnatí) a pošle k baronovi svým vlastním jménem přítele — a on má přítele v dobré společnosti. Spočítejte si, prosím, že to možná dopadne jinak, než si představujete.“

Francouz dostal doopravdy strach. Všechno to vypadalo velice pravděpodobně a plynulo z toho, že bych skutečně dokázal vyvolat skandál.

„Prosím vás,“ začal zcela pokorně, „nechte toho! Vy jako byste měl radost, že z toho bude skandál. Nejde vám o satisfakci, jde vám o *skandál*. Řekl jsem už, že je to všechno zajímavé, ba i vtipné, a o to se patrně snažíte, ale...“ skončil, když viděl, že jsem vstal a беру klobouk, „zkrátka, přišel jsem vám odevzdat těchto několik slov od jedné osoby. Přečtete si to, mám počkat na odpověď.“

Když to řekl, vytáhl z kapsy a podal mi složený lísteček, zalepený oplátkou.

Polininou rukou tam bylo napsáno:

„Mám dojem, že chcete v té historii pokračovat. Dostal jste se do ráže a začínáte vyvádět klukoviny. Jsou tu mimořádné okolnosti, možná že vám je později vyložím, ale teď prosím vás přestaňte a uklidněte se! Jsou to všechno hrozné hlouposti. Potřebuji vás a sám jste slíbil, že budete poslušný. Vzpomeňte na Schlangenberg! Prosím, abyste poslechl, a je-li toho třeba, poručím. Vaše P.“

P. S. Hněváte-li se na mne za věřejšek, odpustte mi!“

Jako by se svět se mnou zatočil, když jsem ty řádky přečetl. Rty mi zbělely a roztrásl jsem se. Zatracený Francouz se na mne díval, tvářil se co nejnenápadněji a odvracel oči, jako by nechtěl vidět mé rozčilení. Kdyby se mi radši vysmál!

„Dobrá,“ řekl jsem. „Vyřiďte, aby mademoiselle byla klidná. Ale dovolte, abych se vás zeptal,“ dodal jsem příkře, „proč jste mi ten lístek tak dlouho nedával? Myslím si, že místo mlácení prázdné slámy měl jste hned začít s tímhle... přišel-li jste právě proto.“

„Když já jsem chtěl . . . vůbec je to všechno tak zvláštní, že mi jistě odpustíte přirozenou netrpělivost. Chtěl jsem se co nejdříve sám dovědět, rovnou od vás, co máte v úmyslu. Nevěděl jsem samozřejmě, co v tom psaníčku stojí, a myslil jsem, že je na odevzdání vždycky dost času.“

„Rozumím, dostal jste zkrátka pokyn, abyste to odevzdal až v krajním případě, a uhladíte-li celou věc ústně, neodevzdávat nic. Není to tak? Mluvte otevřeně, monsieur de Grioux!“

„Peut être,“¹ řekl, zatvářil se jaksi obzvlášť zdrženlivě a díval se na mne zvláštním pohledem.

Vzal jsem klobouk, Francouz pokynul hlavou a odešel. Měl jsem dojem, že má na rtech ironický úsměv. Jak tomu také mohlo být jinak?

„My si to spolu ještě rozdáme, ty Francouzku, uvidíme, kdo s koho!“ mumlal jsem cestou se schodů. Dosud jsem si to nedovedl v hlavě srovnat; jako bych byl dostal ránu do hlavy. Čerstvý vzduch mě trochu osvěžil.

Asi po dvou minutách, sotva se mi v hlavě trochu vyjasnilo, zřetelně se mi vybavily dvě myšlenky. *První*: že z takových hloupostí, z několika uličnických, nepravděpodobných pohrůzek mladého kluka, včera letmo prohozených, vznikl takový všeobecný rozruch. A *druhá*: jaký je vlastně vliv toho Francouze na Polinu? Stačí jeho slovo a udělá všechno, co na ní chce, píše psaníčko a dokonce mě *prosí*. Ovšem, jejich vztah byl pro mne záhadou od začátku, hned od té chvíle, co jsem je poznal; avšak v těchto posledních dnech jsem na ní pozoroval hluboký odpor k němu, dokonce pohrdání, a on se na ni ani nepodíval, býval k ní až nezdvořilý. Toho jsem si všiml. O tom odporu mi řekla Polina sama, uklouzlo jí už leccjaké neobyčejně závažné příznání. On ji tedy prostě ovládá, drží ji v okovech.

KAPITOLA VIII

Na korze, jak se zde říká, totiž v kaštanové aleji, potkal jsem svého Angličana.

„Aj, aj,“ zvolal, když mě spatřil, „já k vám a vy ke mně! Už jste odešel od vašich?“

„Povězte nejprve, jak to, že to víte,“ zeptal jsem se překvapeně, „cožpak už to každý ví?“

„Každý ne, tak důležité to není, aby to každý věděl. Nikdo o tom nemluví.“

„Jak to tedy víte vy?“

„Já to vím, totiž náhodou jsem se to dověděl. Kam odtud odjedete? Mám vás rád, a proto jsem šel za vámi.“

„Jste skvělý člověk, pane Astleyi,“ řekl jsem (ale strašně mě to překvapilo: odkud všechno ví?), „a jelikož jsem ještě nepil kávu a vy jste taky asi pořádně nesnídal, pojďme do kavárny u kasina, tam si sedneme, zapálíme si, já vám všechno povím a vy mně také.“

Ke kavárně bylo sto kroků. Přinesli nám kávu, usedli jsme, já jsem si zapálil cigaretu, pan Astley si nezapálil nic, upřel na mne pohled a čekal, až začnu mluvit.

„Nikam nepojedu, zůstanu tady,“ začal jsem.

„Byl jsem přesvědčen, že tu zůstanete,“ řekl pochvalně pan Astley.

Když jsem k němu šel, vůbec jsem neměl v úmyslu a dokonce schválně jsem s ním nechtěl mluvit o své lásce k Polině. Za všechny ty dni jsem se mu o tom slůvkem nezmínil. Mimoto byl pan Astley velmi uzavřený. Na první pohled jsem zpozoroval, že na něho Polina udělala silný dojem, z jeho strany však nikdy nepadlo její jméno. Ale kupodivu, v této chvíli, jakmile se posadil a upřel na mne ten svůj soustředěný, kovově šedý pohled, sám nevím proč, dostal jsem chuť vylíčit mu všechno, totiž celou svou lásku se všemi jejími zvláštnostmi. Mluvil jsem plnou půlhodinu a bylo mi to nesmírně milé — mluvil jsem o tom poprvé! Když jsem zpozoroval, že můj posluchač při některých

¹ Možná.

obzvlášť horoucích místech upadá do rozpaků, schválně jsem zvyšoval horoucnost svého vyprávění. Jedno mě mrzí: o Francouzovi jsem řekl snad víc, než jsem měl.

Pan Astley seděl proti mně bez hnutí, neozval se slůvkem, nevydal ani hlásku a díval se mi do očí. Ale když jsem začal mluvit o Francouzovi, zarazil mě najednou a zeptal se přímo, zda mám právo mluvit o této vedlejší okolnosti. Míval ve zvyku klást otázky podivným způsobem.

„Máte pravdu, obávám se, že nikoliv,“ odpověděl jsem.

„O tom markýzovi a miss Polině nemůžete říci nic jistého, jen pouhé dohady?“

Znovu mě překvapila tak kategorická otázka od tak ostýchavého člověka, jako byl pan Astley.

„Ne, jistého nic,“ odpověděl jsem, „samozřejmě nic.“

„Když je tomu tak, dopustil jste se nepěkného činu nejenom tím, že jste o tom mluvil se mnou, ale už i tím, že jste si to sám myslel.“

„Správně, správně! Uznávám, ale teď o to nejde,“ přerušil jsem ho, v duchu překvapen. A tu jsem mu vylíčil do podrobností všechno, co se večera stalo: Polinino chování, svůj incident s baronem, své propuštění, neobvyklou ustrašenost generálovu a konečně jsem podrobně, až po nejmenší nuance popsal dnešní návštěvu markýze de Grioux. Nakonec jsem mu ukázal psaníčko.

„Jak byste to vyložil?“ zeptal jsem se. „Právě proto jsem šel za vámi, abych se dověděl, co vy si o tom myslíte. Co mne se týče, já bych toho Francouzka zabil — asi to jednou udělám.“

„Já taky,“ řekl pan Astley. „Ale co se týče miss Poliny, víte přece, že se člověk stýká i s lidmi, které nenávidí, je-li to nutné. Mohou tu být vztahy, o nichž nic nevíte, vztahy závislé na vedlejších okolnostech. Myslím, že můžete být klidný, alespoň do jisté míry. Pokud jde o její včerejší chování, to bylo skutečně podivné, ani ne tak proto, že se vás chtěla zbavit a poslala vás baronovi pod hůl (které, nechápu proč, nepoužil, ač ji měl v ruce), ale proto, že takové chování tak krásné miss nesluší. Nemohla samozřejmě předpokládat, že její přání doslova vyplníte.“

„Víte co?“ zvolal jsem náhle a provrtával pana Astleye očima. „Začínám mít dojem, že jste to všechno už slyšel, a víte od koho? Od samotné miss Poliny.“

Pan Astley se na mne překvapeně podíval.

„Oči vám blýskají, čtu v nich podezření,“ řekl a okamžitě nabyl zase klidu. „Nemáte nejmenší právo projevovat své podezření. Nemohu vám takové právo přiznat a rozhodně odpírám odpověď na váš dotaz.“

„Dost už! Nechme toho!“ zvolal jsem v podivném vzrušení. Nemohl jsem pochopit, proč mě to napadlo. Kdy, kde a jak by si Polina byla mohla zvolit pana Astleye za důvěrníka? V poslední době jsem ho sice pustil z dohledu a Polina byla pro mne vždycky záhadná — záhadná do té míry, že jsem si například nyní, kdy jsem začal líčit panu Astleyovi příběh své lásky, náhle uprostřed vyprávění s překvapením uvědomil, že nemohu o poměru mezi námi povědět nic určitého a konkrétního. Naopak, všechno v něm bylo fantastické, zvláštní, chimérické, neslýchané.

„No dobrá, dobrá, jsem celý pomatený a leccos si nedovedu dát dohromady,“ mluvil jsem udýchaně. „Ale vy jste hodný člověk. Jde mi teď o něco jiného a prosím vás nikoliv o radu, ale o váš názor.“

Odmlčel jsem se a začal:

„Co myslíte, proč dostal generál takový strach? Proč udělali všichni z mého pitomého uličníctví takovou aféru? Takovou aféru, že sám de Grioux usoudil, že musí zasáhnout (a ten zasahuje jen v nejdůležitějších případech), navštívil mne (takovou nulu!), prosil a přemlouval — on, de Grioux, mne! A všimněte si jedné věci, přišel v devět hodin, těsně před devátou, a už měl v rukou psaníčko od miss Poliny. Kdy je vlastně mohla napsat? Asi ji kvůli tomu vzbudili. Dále z toho jasně vidím, že je miss Polina jeho otrokyní (protože mě dokonce prosí za odpuštění!). Co vlastně jí osobně na tom všem záleží? Proč se o to tak zajímá? Proč se polekali nějakého barona? Co na tom, že si generál bude brát mademoiselle Blanche de Cominges? Všichni tvrdí, že vzhledem k tomu musí nějak obzvláštně vystupovat — ale to je přece přinejmenším podivné, uznejte

sám! Co si o tom myslíte? Vidím vám na očích, že i o tom víte víc než já.“

Pan Astley se usmál a přikývl.

„Opravdu, zdá se, že i o tom vím mnohem víc než vy,“ řekl. „Celá věc se týká jediné mademoiselle Blanche, tím jsem si naprosto jist.“

„Co je s mademoiselle Blanche?“ vyjekl jsem netrpělivě (najednou jsem zadoufal, že se něco dovím o Mlle Polině).

„Mám dojem, že mademoiselle Blanche má v této chvíli zvláštní zájem, aby se vyhnula setkání s baronem a baronesou, tím spíše setkání nepřijemnému, nebo co horšího, skandálu.“

„Vida! Vida!“

„Mademoiselle Blanche byla zde v Rullettenburgu už v předloňské sezóně. Já jsem tu byl také. Tenkrát se mademoiselle Blanche nejmenovala mademoiselle de Cominges, ani její matka, madame veuve de Cominges, tenkrát neexistovala. Alespoň o ní nebylo ani zmínky. De Grioux — ani de Grioux se nevyskytoval. Jsem pevně přesvědčen, že nejsou příbuzní a že se dokonce teprve nedávno seznámili. Markýzem se de Grioux také stal docela nedávno, o tom mě přesvědčuje jistá okolnost. Dá se dokonce předpokládat, že se ani de Grioux dlouho nejmenuje. Znáš tu jednoho člověka, s nímž se stýkal pod jiným jménem.“

„Ale má přece skutečně řadu solidních známostí, ne?“

„To je možné. Má je možná i mademoiselle Blanche. Ale předloni dostala mademoiselle Blanche právně na stížnost naší baronesy pokyn od zdejší policie, aby opustila město, a opustila je.“

„Jak to?“

„Nejdříve se tu objevila s jedním Italem, jakýmsi knížetem s historickým jménem, něco jako Barberini či tak nějak. Byl samé prsteny a brilianty, dokonce ani ne falešné. Projížděli se v nádherném kočáře. Mademoiselle Blanche hrála trente et quarante nejdříve úspěšně, potom ji začalo štěstí opouštět. Dobře si na to vzpomínám. Pamatuji si, jak jeden večer prohrála obstojnou sumu. Ale co horšího, un

beau matin¹ její kníže zmizel, nikdo nevěděl kam. Zmizeli s ním koně i kočár, zmizelo všechno. V hotelu obrovský dluh. Mademoiselle Selma (místo Barberini jmenovala se najednou mademoiselle Selma) byla na pokraji zoufalství. Skučela a kvílela na celý hotel a v zuřivosti roztrhala na sobě šaty. Ve stejném hotelu bydlil jeden polský hrabě (všichni Poláci na cestách jsou hrabata) a mademoiselle Selma, jak si rvala šaty a krásnými, voňavkami vymytými rukama si drásala obličej jako kočka, učinila na něho jistý dojem. Domluvili se a mademoiselle se do oběda utěšila. Večer se objevili zavěšení v kasinu. Mademoiselle Selma se jako obvykle velice hlasitě smála a v jejím chování bylo o něco více bujnosti. Rovnou se zařadila mezi dámy, které, když přijdou k hracímu stolu, dobývají si místo tím, že hráče ze všech sil odstrkují ramenem. To je zde mezi těmi dámami zvláštní móda. Jistě jste si toho všiml, že?“

„Ovšem.“

„Nestojí ani za povšimnutí. K nelibosti slušných lidí jich tu nijak neubývá, alespoň těch, které u hracího stolu denně rozměňují tisícifrankové bankovky. Jakmile je ovšem přestanou rozměňovat, bývají požádány, aby opustily sál. Mademoiselle Selma bankovky dosud rozměňovala, ale hrála s ještě menším štěstím. Všimněte si, že tyto dámy velmi často hrají úspěšně; dovedou se podivuhodně ovládat. Ale můj příběh končí. Jednou, stejně jako předtím kníže, zmizel také hrabě. Večer přišla už mademoiselle do herny sama. Tentokrát se nenašel nikdo, kdo by jí nabídl rámě. Za dva dni prohrála všechno do posledního. Když vsadila poslední louisdor a prohrála, rozhlédla se a spatřila vedle sebe barona Wurmerhelma, který ji sledoval se zájmem a s velkou nevolí. Ale mademoiselle Selma nevěnovala té nevoli pozornost, obrátila se k baronovi s jistým známým úsměvem a požádala ho, aby za ni vsadil na červenou deset louisdorů. Výsledek toho byl, že na baronesinu stížnost dostala večer výzvu, aby se víckrát v herně neukazovala. Nedivte se, že jsou mi známy takové malicherné a neslušné

¹ Jednoho krásného rána.

podrobnosti, to proto, že jsem je slyšel od jednoho svého příbuzného, pana Fiedera, který ještě téhož večera odvezl ve svém kočáře mademoiselle Selmu z Rulettenburgu do Spa. A teď pochopte: mademoiselle Blanche chce být paní generálovou, aby napříště nedostávala takové výzvy od policie jako předloni. Nyní už nehraje, ale to proto, že podle všeho má kapitál, který půjčuje zdejším hráčům na úrok. To je daleko jistější. Mám dokonce podezření, že je jí dlužen i nešťastný generál. Snad jí dluhuje i de Grioux. Možná že je s ní de Grioux ve spolku. Uznejte sám, že by alespoň do svatby nerada obrátila na sebe pozornost baronesy a barona. Slovem, v její situaci se jí skandál naprosto nehodí. Byl jste počítán k jejich domu a vaše jednání by mohlo ten skandál vyvolat, tím spíš, že je Mlle Blanche denně vídána zavěšena do generála nebo do miss Poliny. Už rozumíte?“

„Ne, nerozumím!“ vykřikl jsem z plna hrdla a bouchl do stolu, až přiběhl polekaný číšník.

„Poslyšte, pane Astleyi,“ zvolal jsem, zlostí bez sebe, „když tohle všechno víte a je vám tedy dokonale známo, jaké kvítko je mademoiselle Blanche de Cominges, jak to, že jste neupozornil alespoň mne, nebo samotného generála, ale hlavně miss Polinu, která se tu v herně a všude mezi lidmi prochází zavěšena s mademoiselle Blanche? Copak je to možné?“

„Upozorňovat vás nemělo smysl, protože vy nemůžete nic dělat,“ klidně odpověděl pan Astley. „Ostatně, nač jsem měl upozorňovat? Generál ví o mademoiselle Blanche možná ještě víc než já, a přece se prochází s ní a s miss Polinou. Generál je nešťastný člověk. Včera jsem viděl, jak mademoiselle Blanche jela na krásném koni s de Grioux a s tím maličkým ruským knížetem a generál na ryzáku za nimi. Říkal ráno, že ho bolí nohy, ale držel se v sedle dobře. A v tom okamžiku mi napadlo, že je to dokonale ztracený člověk. Ostatně mi do toho do všeho nic není a seznámit se s miss Polinou jsem měl čest teprve nedávno. A vůbec (náhle se vzpamatoval), řekl jsem už, že vám nemohu přiznat právo klást některé otázky, třebaže vás mám upřímně rád.“

„Stačí,“ vstal jsem od stolu. „Teď je mi jasné jako den, že miss Polina o mademoiselle Blanche taky všechno ví, ale že se nemůže rozloučit se svým Francouzem, a proto je ochotna vystupovat s mademoiselle Blanche. Věřte, že nic jiného by jí nepřimělo k tomu, aby se s mademoiselle Blanche procházela a prosila mě v psaníčku, abych si s baronem nic nezačínal. Musí tu být vliv, před kterým všechno ustupuje. Ale vždyť ona sama mě přece na barona poštvála! V tom aby se čert vyznal!“

„Zapomínáte předně, že ta mademoiselle de Cominges je generálova nevěsta, a za druhé, že miss Polina, generálova nevlastní dcera, má bratříčka a sestřičku, generálovy vlastní děti, které ten šílenec docela zanedbává a které zdá se o všechno připravil.“

„Ano, ano, tak je to. Odejít od dětí by znamenalo zanechat je docela opuštěné, když zůstane, může hájit jejich zájmy a možná i zachránit zbytky majetku. Ano, ano, to všechno je pravda — ale přece jen, přece jen! Teď je mi jasné, proč se všichni tolik zajímají o babulinku.“

„O koho?“ zeptal se pan Astley.

„O tu starou čarodějnici v Moskvě, která nechce umřít, ačkoliv stále čekají telegram, že už umřela.“

„Ano, samozřejmě, všichni se zajímají jen o ni. Dědictvím se všechno rozřeší. Generál bude dědit a ožení se, miss Polina bude volná a de Grioux...“

„Co de Grioux?“

„De Grioux dostane zapláceno, jenom na to zde čeká.“

„Jenom na to? Vy myslíte, že na nic jiného?“

„Nic víc nevím,“ tvrdošjně se odmlčel pan Astley.

„Ale já vím, já vím!“ opakoval jsem rozzuřeně. „De Grioux taky čeká na dědictví, protože Polina dostane věno, a jakmile bude mít peníze, ihned se mu vrhne do náruče. Všechny ženy jsou takové. I ty nejhrdější z nich se chovají stejně jako nejbídnější otrokyně. Polina dovede jen vášnivě milovat, nic víc. To je mé mínění o ní. Podívejte se na ni, zvláště když sedí o samotě a v zamyšlení: je v ní něco obětovaného, něco odsouzeného, něco prokletého. Je schopna protrpět všechny hrůzy života a vášně... je... je... Ale

kdo mě to volá?“ zvolal jsem náhle. „Kdo to křičí? Slyšel jsem, jak někdo rusky zavolal: ‚Alexeji Ivanoviči!‘ Ženský hlas. Slyšíte, slyšíte?“

Blížili jsme se právě k našemu hotelu. Z kavárny jsme už dávno odešli, aniž jsme to skoro vzali na vědomí.

„Slyšel jsem ženský hlas, ale nevím, koho volá. Volá rusky — teď už vidím odkud, to křičí tamhle ta paní,“ ukazoval pan Astley, „ta, co sedí v židli pro nemocné a kterou právě několik sluhů vyneslo po schodech do hotelu. Nesou za ní kufry, patrně právě přijel vlak.“

„Ale proč volá na mne? Zase křičí, vidíte, mává na nás.“

„Vidím, že mává,“ řekl pan Astley.

„Alexeji Ivanoviči! Alexeji Ivanoviči! Kristapána, je to kus hňupa!“ ozývalo se od vchodu do hotelu zuřivě volání.

Skoro jsme běželi. Vstoupil jsem do vestibulu a — ruce mi klesly úžasem a nohy jako by mi přirostly k zemi.

KAPITOLA IX

Ve vestibulu nad širokým schodištěm, v židli, v níž ji po schodech vynesli, obklopena sluhy, služkami a spoustou přeuctivého hotelového personálu, dokonce se samotným vrchním správcem, jenž přišel uvítat vznešenou návštěvnicu, která přijela s takovým povykem a rámusem, s vlastním služebnictvem a tolika vaky a kufry, neseděl nikdo jiný než — *babička*! Ano, byla to ona sama, obávaná a bohatá pětasedmdesátiletá Antonida Vasiljevna Tarasevičová, o níž létaly telegramy sem a tam, velkostatkářka a moskevská šlechtična, „la baboulinka“. Ačkoliv byla na umření, neumřela a zčistajasna, jako když z nebe spadne, se v celé slávě objevila u nás. Nohy ji sice nenesly a musila se, jako vždycky za posledních pět let, nechat vozit, ale byla tu, energická, prudká a sebejistá jako obvykle, seděla zpříma, hlasitě a velitelsky křičela a každého hubovala — byla

zkrátka navlas taková, jakou jsem ji za tu dobu, co jsem byl v generálově domě učitelem, měl asi dvakrát tu čest poznat. Přirozeně, že jsem před ní stál jako solný sloup. Ona mě však, když ji nesli v židli do hotelu, svým ostřížím zrakem zahlédla, poznala mě a zavolala křestním a otcovým jménem, které si, jak byla zvyklá, po jednom slyšení navždy zapamatovala. A tuhle stařenu chtěli vidět v hrobě a dědit po ní! blesklo mi hlavou. Ta přežije nás všechny i celý hotel k tomu! Ale bože můj, co bude teď s našimi, co bude s generálem? Bábinka obrátí celý hotel vzhůru nohama.

„Co tu tak přede mnou stojíš, panáčku, a vykuluješ oči?“ křičela stařenka dál. „Neumíš slušně pozdravit, co? To jsi tak pyšný a nechceš? Nebo jsi mě snad nepoznal? Vidíš, Potapyči,“ obrátila se k šedovlasému stařečkovi ve fraku, s bílou kravatou a růžovou lysinou, k svému šafáři, který ji na cestě doprovázel, „tak to vidíš, ani mě nepoznává! Pochovali mě už. Posílali telegram za telegramem: umřela nebo neumřela? Však já to dobře vím. Ale jak vidíš, jsem jako rybička.“

„Prosím vás, Antonido Vasiljevno, proč bych vám měl přát něco zlého?“ odpověděl jsem zvesela, jakmile jsem se vzpamatoval. „Byl jsem jen překvapen. Jak by ne, tak nečekaně!“

„Co je na tom divného? Sedla jsem a jela. Ve vlaku je klid, nedrncá to. Byl jsi na procházce, vidí?“

„Ano, šel jsem se projít ke kasinu.“

„Tady je hezky,“ rozhlédla se, „teplo a košaté stromy. To mám ráda. Naši jsou doma? Co generál?“

„Doma, v tuhle hodinu bývají všichni doma.“

„To i tady dodržují přesně hodiny a všelijaké ceremonie? Udávají prý tón. Slyšela jsem, že mají vlastní kočár, les seigneurs russes.¹ Jsou na mizině, tak hajdy do ciziny! Praskovja je s ním?“

„Polina Alexandrovna je tu také.“

„A Francouzek? Ostatně je všechny sama uvidím. Do-

¹ Ruské panstvo.

veď mě, Alexeji Ivanoviči, rovnou k němu! A co ty, máš se tu dobře?“

„Ujde to, Antonido Vasiljevno.“

„Ty, Potapyči, řekni tomu ťulpasovi správci, aby mi dali pěkný byt, ne vysoko, a dej tam hned zanést věci! Co se všichni hrnou, že mě ponosou? Co dotírají? Otroci! Kdo je to s tebou?“ obrátila se zase ke mně.

„To je pan Astley,“ odpověděl jsem.

„Co je zač ten pan Astley?“

„Lázeňský host, můj dobrý známý; s generálem se taky stýká.“

„Angličan tedy. Probodává mě očima, ale pusu neotevře. Ostatně, Angličany mám ráda. A teď mě vyneste nahoru, rovnou do jejich bytu! Kde bydlí?“

Stařenku nesli nahoru, já jsem šel po širokém hotelovém schodišti napřed. Náš průvod byl velice efektní. Každý, kdo nás potkal, se zastavil a mohl na nás oči nechat. Náš hotel se pokládal za nejlepší, nejdražší a nejaristokratičtější z celých lázní. Na schodišti a na chodbách bylo stále plno nádherných dam a vznešených Angličanů. Mnozí se informovali dole u správce, který sám byl dokonale oslněn. Každému, kdo se ptal, odpovídal bez váhání, že je to význačná cizinka, une russe, une comtesse, grande dame, a že bude bydlet v apartmá, které měla minulý týden la grande duchesse¹ de N. Hlavní příčinou efektu byl vladařský, autoritativní zjev stařenky, nošené v židli. Každého neznámého, kterého jsme potkali, změřila si zvědavým pohledem a hned se mě na něho hlasitě vyptávala. Měla silnou postavu, a třebaže nikdy nevstala z křesla, cítil každý, kdo se na ni podíval, že je vysokého vzrůstu. Záda držela zpřímá jako pravítka a neopírala se. Velkou šedivou hlavu s ostře řezanými rysy obličejě nosila vzhůru, dívala se výbojně, až vyzývavě, a bylo vidět, že její pohled i pohyby jsou naprosto přirozené. Přes svých pětasedmdesát let měla dost svěží obličej, dokonce i zuby značně zachovalé. Měla na sobě černé hedvábné šaty a bílý čepček.

¹ Arcivévodkyně.

„Neobyčejně mě zajímá,“ zašeptal mi do ucha pan Astley, který stoupal do schodů vedle mne.

O telegramech ví, pomyslíl jsem si, o markýzovi taky, ale o Mlle Blanche toho, zdá se, ví dost málo. Ihned jsem to sdělil panu Astleyovi.

Já hříšník! Sotvaže opadlo první překvapení, měl jsem hroznou radost z toho, jak generála ohromíme. Jako když mě něco popichuje, kráčel jsem v čele nadmíru vesele.

Naši bydleli v druhém patře. Nedal jsem nás ohlásit, dokonce jsem ani nezaklepal, prostě jsem otevřel dveře do kořán a stařenku triumfálně zanesli dovnitř. Jako naschvál byli všichni shromážděni v generálově pokoji. Bylo dvanáct hodin a patrně plánovali nějakou vyjížďku. Všichni měli jet, někteří v kočárech, jiní na koních; kromě toho bylo ještě pozváno několik známých. Mimo generála, Polinu s dětmi a jejich chůvou byli ještě v pokoji: de Grioux, Mlle Blanche, zase v amazonce, její matka Mme veuve Cominges, maličký kníže a ještě jakýsi německý učenec na cestách, kterého jsem u nich viděl prvně. Křeslo s babičkou postavili rovnou doprostřed pokoje, na tři kroky od generála. Bože na nebesích, na ten dojem nikdy nezapomenou! Než jsme přišli, generál něco vypravoval a de Grioux ho opravoval. Je třeba mít na mysli, že si Mlle Blanche a de Grioux už dva nebo tři měsíce z nějakého důvodu à la barbe du pauvre général¹ předcházejí maličkého knížete. Společnost, možná afektovaně, se bavila velice živě a srdečně, jako v rodině. Když generál spatřil stařenku, celý zkoprněl, otevřel ústa a utal v půli slova. Díval se na ni vykulenýma očima jako uhranutý pohledem baziliška. Stařena se na něho dívala taky mlčky a bez hnutí. Byl to ale triumfující, vyzývavý a ironický pohled! Dívali se tak na sebe dobrých deset vteřin za hlubokého mlčení všech ostatních. De Grioux nejdříve strnul, ale brzy se na jeho tváři objevilo neobyčejné znepokojení. Mlle Blanche povytáhla obočí, otevřela ústa a zaraženě si stařenku prohlížela. Kníže a učenec hleděli na celý ten obraz naprosto nechápavě.

¹ Ubohému generálovi pod nosem.

V Polinině pohledu se objevil nesmírný údiv a překvapení, náhle však zbledla jako stěna. Za okamžik se jí krev prudce nahrnula do obličeje a zbarvila jí tváře. Ano, pro všechny to byla katastrofa. Já jsem nedělal nic jiného, než bloudil pohledem od stařenky ke všem ostatním a zpátky. Pan Astley stál po svém zvyku klidně a důstojně opodál.

„Tak tady mě máte. Místo telegramu,“ přerušila konečně stařenka mlčení. „Copak, nečekali jste mě?“

„Antonido Vasiljevno... tetičko... jak je to možné?“ zamumlal ubohý generál. Kdyby byla stařena ještě několik vteřin mlčela, snad by ho byla ranila mrtvice.

„Jak je to možné? Sedla jsem a jela. K čemu máme železnice? A vy jste si všichni mysleli, že jsem už natáhla bačkory a zanechala vám dědictví? Však já dobře vím, jak jsi odtud posílal telegramy. Muselo tě to stát hezké peníze. Odtud to nebude laciné. A já zatím vzala nohy na ramena a hajdy sem. Tohle je ten Francouz? Monsieur de Grioux, tuším.“

„Oui, madame,“ ozval se de Grioux, „et croyez, je suis si enchanté... votre santé... c'est un miracle... vous voir ici, une surprise charmante...“¹

„To víš, charmante! Já tě znám, tys mi pěkný kašpar, nevěřím ti ani tohle!“ ukázala mu malíček. „A kdo je tady ta?“ otočila se a ukázala na Mlle Blanche. Nápadná Francouzka v amazonce a s bičíkem v ruce jí zřejmě padla do oka. „Zdejší?“

„To je mademoiselle Blanche de Cominges a tady její matinka, madame de Cominges; bydlí zde v hotelu,“ představil jsem je.

„Je ta mladá vdaná?“ bez obalu se vyptávala stařena.

„Mademoiselle de Cominges je svobodná,“ odpověděl jsem co nejuctivěji a schválně polohlasem.

„Je veselá?“ Neporozuměl jsem otázce.

„Není s ní nuda? Rozumí rusky? Tady de Grioux patlal v Moskvě páté přes deváté.“

¹ Ano prosím... a věřte, jsem tak okouzlen... vaše zdraví... to je zázrak... vidět vás tady... příjemné překvapení...

Vyložil jsem jí, že Mlle de Cominges nikdy nebyla v Rusku.

„Bonjour,“ řekla babička a prudce se otočila k Mlle Blanche.

„Bonjour, madame,“ udělala Mlle Blanche obřadné a půvabné pukrle, ale pod pláštíkem neobyčejné skromnosti a uctivosti pospíchala vyjádřit výrazem obličeje i celým postojem nesmírné překvapení nad tou podivnou otázkou a chováním.

„Vida ji, sklopila oči, pitvoří se a upejpá, hned je vidět, co je to za ptáčka. Nějaká herečka. Ubytovala jsem se tady dole v hotelu,“ obrátila se najednou ke generálovi. „Budu tvá sousedka. Jsi rád nebo nerad?“

„Ach tetinko! Věřte, že jsem upřímně... že jsem velice rád,“ vypravil ze sebe generál. Vzpamatoval se už částečně, a jelikož uměl, když bylo třeba, pěkně, důstojně a efektně promluvit, pustil se i v této chvíli do řečnění. „Byli jsme nesmírně rozčileni a zdrceni nad zprávami o vaší churavosti... Dostávali jsme takové telegramy — a zatím...“

„Povídali, že mu hráli!“ hned ho přerušila stařenka.

„Jak jste, prosím vás,“ honem jí vpadl generál do řeči, jako by to byl přeslechl, „jak jste se, prosím vás, odhodlala k takové cestě? Uznejte sama, že ve vašem věku a při vašem zdravotním stavu... je to všechno přinejmenším tak nečekané, že lze pochopit naše překvapení. Ale já jsem tak rád... a my všichni se ze všech sil vynasnažíme (začal se líbezně a dojatě usmívat), abychom vám ze zdejší sezóny udělali vrcholně příjemný zážitek...“

„Tak už dost toho žvanění! Plácáš jako obyčejně. Já si sama umím zařídit život. Ostatně, ne že bych se vás zříkala, na zlé nevzpomínám. Ptáš se, jak to že jsem tady? Co je na tom zvláštního? Docela jednoduše. Čemu se ti všichni diví? Buď zdráva, Praskovjo! Jak se tu máš?“

„Budte zdráva, babičko!“ přistoupila k ní Polina. „Kdy jste se rozhodla vydat se na cestu?“

„Vida, ta dala nejchytřejší otázku, ti ostatní jsou samé och! a ach! Tak se podívej: ležela jsem a ležela, léčila se a léčila, až jsem vyhnala všechny doktory a dala zavolat

kostelníka od Nikoly. Ten vyléčil jedné ženské stejnou nemoc sennou drtí. No, a mně pomohl taky. Třetí den jsem se celá zpotila a vstala jsem. Pak dali ti mí Němci zase hlavy dohromady, nasadili si brejle a měli moudré rady: „Kdybyste se teď mohla vypravit do ciziny do lázní a prodělat kúru,“ povídali, „všechny potíže by přešly.“ Proč ne, povídám si. Všichni hlupáci spustili lamento: kampak prý v tomhle stavu? A tu máš! Za den jsem se vypravila a minulý pátek jsem vzala děvče, Potapyče a lokaje Fjodora — ale Fjodora jsem poslala z Berlína domů, protože jsem viděla, že ho vůbec nepotřebuju, že bych dojela i docela sama. Jedu ve zvláštním kupé a na každé stanici jsou nosiči, za dvacet kopejek donesou člověka, kam se mu zlíbí. Vy jste si ale najali byt!“ rozhlédla se ke konci řeči. „Kdes na to vzal peníze, miláčku? Vždyť jsi samé dluhy. Jenom tomuhle Francouzíkovi co jsi dlužen peněz! Já vím všechno, docela všechno.“

„Ale tetinko . . .“ spustil generál celý zaražený. „To mě udivuje, tetinko . . . nepotřebuji, zdá se, aby mě někdo kontroloval . . . a mimoto má útrata nepřevyšuje mé prostředky, jsme tu . . .“

„Že nepřevyšuje? Povídej to někomu jinému! Děti jsi už jistě připravil o to pořední, pěkně se o ně staráš.“

„Na něco takového, na taková slova . . . opravdu nevím, co bych . . .“ spustil generál rozzlobeně.

„No dobrá, tak nevíš. Od rulety se jistě ani nehneš, vidíš? Jsi už docela na mizině?“

Generál byl tak zdrcen, že se rozčilením div nezalkl.

„Já že hraju? Já, při svém postavení? Vzpamatujte se, tetinko, jste asi ještě churavá.“

„Povídali! Nikdo tě odtamtud nedostane, nezapírej! Já se podívám, jak ta ruleta vlastně vypadá, ještě dneska se podívám. Praskovjo, pověz mi, co tu stojí za vidění. Tady Alexej Ivanovič mi to ukáže a ty, Potapyči, si zapiš, kam všude máme zajet. Jaké jsou tu pamětihodnosti?“ obrátila se zase k Polině.

„Nablízku je zřícenina hradu, potom Schlangenberg.“

„Co je to ten Schlangenberg? Nějaký háj?“

„Ne, žádný háj, hora. Je tam vyhlídka . . .“

„Jaká vyhlídka?“

„Rozhledna na nejvyšším vrcholu hory. Je odtamtud jedinečný pohled.“

„Je možné dát se vynést v židli? Vynesou tam člověka?“

„Ale ano, nosiči se najdou,“ odpověděl jsem.

Vtom přišla stařenku pozdravit chůva Fedosja a přivedla generálovy děti.

„Jen žádné líbání! Nerada se líbám s dětmi, všechny děti jsou uvozhřené. A jak ty se tu máš, Fedosjo?“

„Tady je moc krásně, mátuško Antonido Vasiljevno,“ odpověděla Fedosja. „Co vám to bylo mátuško? Tolik jsme se pro vás soužili.“

„Vím, ty jsi upřímná duše. A co to tu máte za lidi, to jsou samí hosté?“ obrátila se zase k Polině. „Kdo je ten mrňousek v brýlích?“

„Kníže Nilskij, babičko,“ zašeptala jí Polina.

„Rus tedy? Já myslila, že mi nerozumí. Snad to neslyšel. Pana Astleye jsem už viděla. Á, tady je zase!“ všimla si ho. „Buďte zdrav!“ obrátila se najednou k němu.

Pan Astley se jí mlčky poklonil.

„Co mi povíte hezkého? Povězte něco! Přelož mu to!“ Polina to přeložila.

„To, že se na vás dívám s velkým potěšením a mám radost, že jste zdráva,“ odpověděl pan Astley vážně, ale neobyčejně pohotově. Stařeně to přeložili a jí se to zřejmě líbilo.

„Angličané vždycky tak hezky odpovídají,“ poznamenala. „Nevím proč, odjakživa jsem měla Angličany ráda, ani porovnání s Francouzky. Přijďte mě navštívit!“ obrátila se zase k Astleyovi. „Vynasnažím se, abych vám nebyla příliš nepřijemná. Přelož mu to a řekni, že bydlím tady dole. Tady dole, slyšíte, dole, dole,“ opakovala Astleyovi, ukazujíc prstem dolů.

Pan Astley byl pozváním velice potěšen.

Stařena si pozorně a s uspokojením prohlédla Polinu od hlavy k patě.

„Měla bych tě ráda, Praskovjo,“ řekla zničehonic, „jsi báječné děvče, ze všech z nich nejlepší, ale tvrdohlavá jsi až hrůza. To nic, já jsem taky tvrdohlavá. Otoč se! Nemáš ve vlasech podložku?“

„Ne, babičko, to jsou vlastní.“

„Tak, tak, nemám tu dnešní pitomou módu ráda. Jsi velice hezká. Hned bych se do tebe zamilovala, být kavalírem. Proč se vlastně nevdáváš? Ale já už abych šla. Ráda bych se provětrala, pořád jen ten vlak a vlak... Copak, ještě se zlobíš?“ obrátila se ke generálovi.

„Ale prosím vás, tetičko, co vás napadá!“ vzhopil se rozradostněný generál. „Chápu, ve vašem věku...“

„Cette vielle est tombée en enfance,“¹ zašeptal mi de Grioux.

„Chci se tu všude podívat. Přenecháš mi tady Alexeje Ivanoviče,“ řekla zase generálovi.

„Ó, na jak dlouho budete chtít, ale i já sám... i Polina i monsieur de Grioux, všem nám bude potěšením provázet vás...“

„Mais, madame, cela sera un plaisir,“² přitočil se de Grioux s okouzlejícím úsměvem.

„To víš, plezír! Jsi mi k smíchu, chlapečku. Ostatně žádné peníze ti nedám,“ prohlásila najednou generálovi.

„A teď do mého pokoje! Musím si to tam prohlédnout a potom se všude podíváme. No tak, zdvihněte mě!“

Stařenku zase zdvihli a všichni se zástupem vydali za její židlí po schodech dolů. Generál šel, jako by dostal holí do hlavy. De Grioux o něčem přemýšlel. Mlle Blanche chtěla zůstat, ale z jakéhosi důvodu se rozhodla, že půjde s ostatními. Za ní se hned vydal kníže a nahoře v generálově bytě zůstali jenom Němec a madame veuve Cominges.

¹ Bába zdětinštěla.

² Ale, madame, to bude radost.

V lázních — a zdá se, že všude v Evropě — řídí se ředitelé a správci hotelů při rozdělování pokojů ani ne tak požadavky a přáním hostů, jako svým vlastním odhadem. A je nutno přiznat, že se zřídka zmýlí. Ale stařeně, kdoví proč, přidělili tak přepychové apartmá, že až přestřelili. Čtyři nádherně zařízené pokoje s koupelnou, místnostmi pro služebnictvo a zvláštním pokojem pro komornou atd. atd. V těchto pokojích skutečně před týdnem sídlila jakási velkovévodkyně, což samozřejmě novým hostům hned oznámili, aby se tím zvýšila cena. Stařenku pronesli, či lépe řečeno provezli po všech místnostech a ona si je pozorně a kriticky prohlížela. Správce, už starší člověk s plešatou hlavou, ji při té první prohlídce uctivě doprovázel.

Nevím, za koho ji pokládali, asi za neobyčejně význačnou a hlavně nesmírně bohatou osobnost. Do knihy hned zapisovali: „Madame la générale, princesse de Tarassevitscheva,“ ačkoliv babička nikdy kněžnou nebyla. Vlastní služebnictvo, rezervované kupé a spousta zbytečných vaků, kufříků a kufrů, které s babičkou přijely, byly patrně počátečním důvodem její prestiže a židle, drsný hlas, excentrické otázky, pronášené naprosto bez ostychu a s výrazem nepřipouštějícím žádné námitky, zkrátka celý stařenin zjev, vzpřímený, prudký, velitelský, dovršily všeobecnou devotnost vůči ní. Při prohlídce občas poručila, aby zůstali s židlí stát, ukázala na některý kus zařízení a obrátila se s nejneočekávanější otázkou na přeuctivě se usmívajícího správce, který už dostával strach. Ptala se francouzsky, mluvila však touto řečí dosti špatně, takže jsem obyčejně překládala. Správcovy odpovědi se jí většinou nelíbily a neuspokojovaly ji. Dávala ovšem otázky docela nevěcné. Zastavila se například před obrazem — dost nevalnou kopií známého originálu s mytologickým námětem.

„Či je to portrét?“

Správce prohlásil, že patrně nějaké hraběnky.

„Jak to, že to nevíš? Žiješ tu a nic nevíš. Proč tu visíš? Proč šilhá?“

Na takové otázky nemohl správce uspokojivě odpovědět a byl z toho celý vyjevený.

„Je to kus trouby!“ prohodila stařenka rusky.

Nesli ji dál. Táž historie se opakovala s jednou míšeňskou soškou, kterou dlouho prohlížela a potom poručila, ať ji odnesou; proč, nikdo neví. Konečně chtěla vědět, kolik stály koberce v ložnici a kde se tkají. Správce slíbil, že se zeptá.

„Jsou to osli!“ bručela babička a soustředila veškerou pozornost na postel.

„Taková okázala nebesa! Rozhrňte je!“

Odhrnuli lůžko.

„Ještě, ještě, rozhodte všechno! Sundejte polštáře a polvlaky, zdvihněte peřinu!“

Rozházeli všechno. Stařenka pozorně prohlížela.

„Dobře, že nemají štěnice. Všechno prádlo dolů! Povlečte moje prádlo a moje polštáře! Ostatně je tu příliš mnoho nádhery. Co já stará s takovým ubytováním, bude mi samotné smutno. Choď ke mně hodně často, Alexeji Ivanoviči, až budeš mít po vyučování!“

„Od věřejška už nesloužím u generála,“ odpověděl jsem. „Bydlím v hotelu soukromě.“

„Pročpak?“

„Nedávno sem přijel z Berlína jeden vznešený německý baron s baronesou, svou manželkou. Včera na promenádě jsem ho oslovil německy a přidržel jsem se berlínské výslovnosti.“

„No, a co na tom?“

„Pokládal to za drzost, stěžoval si generálovi a generál mě včera propustil.“

„Copak jsi tomu baronovi vynadal? (A jestli, dobře mu tak!)“

„Vůbec ne. Naopak, baron na mne napráhl hůl.“

„A ty jsi, babo, dovolil, aby se tak jednalo s tvým učitelem?“ obořila se najednou na generála, „a ještě jsi ho vyhnal z místa? Ňoumové jste, jak vidím, samí Ňoumové!“

„Jen klid, tetinko,“ odpověděl generál s odstínem povýšené familiárnosti. „Vím sám, co mám dělat. Mimoto vám Alexej Ivanovič nereferoval docela správně.“

„A ty sis to nechal líbit?“ otočila se ke mně.

„Chtěl jsem barona vyzvat na souboj,“ odpověděl jsem co možná skromně a klidně, „ale generál byl proti tomu.“

„Proč jsi byl proti tomu?“ napadla zase generála. („Ty se, chlapče, klid, přijdeš zase, až tě zavolám, nestůj tu s pusou dokořán! Nemohu se koukat na ten tvůj norimberský ksicht,“ dala zároveň co proto správci.) Správce se odporoučel a odešel, babiččině lichotce ovšem neporozuměl.

„Prosím vás, tetinko, copak je možné bít se v souboji?“ pousmál se generál.

„A proč by ne? Mužští jsou samí kohouti, tak ať se perou. Všichni jste Ňoumové, jak vidím, neumíte obhájit svou vlast. Tak mě zdvihněte! Potapyči, zaříd, aby stále byli po ruce dva nosiči, najmi je, dohodni se s nimi! Víc než dva nepotřebuji. Nosit mě budou jen do schodů a po rovném, po ulici vozit, tak jim to řekni a zaplať jim předem, budou uctivější. Ty sám buď pořád u mne a ty, Alexeji Ivanoviči, mi na promenádě ukaž toho barona! Ať se na něho aspoň podívám, co je to za fanfaróna. No, a kde je ta ruleta?“

Vyložil jsem jí, že rulety jsou umístěny v sálech kasina. Následovaly otázky: kolik jich je, kolik lidí hraje, hraje-li se celý den, jak to tam vypadá. Nakonec jsem řekl, že nejlepší je podívat se na vlastní oči, že se to dost těžko dá vylíčit.

„Tak ať mě tam rovnou odnesou! Veď nás, Alexeji Ivanoviči!“

„To si, tetinko, ani neodpočínáte po cestě?“ staral se generál. Zneklidněl poněkud a všichni byli jaksi popletení a vyměňovali si navzájem pohledy. Bylo jim asi trochu proti mysli doprovázet babičku rovnou do herny, kde se samozřejmě mohla dopustit různých extravagancí, a to před lidmi. Ale přece se sami nabídli, že ji budou doprovázet.

„K čemu odpočívát? Nejsem unavená. Stejně jsem pět dní seděla. Potom se podíváme, jaké tu mají prameny a léčebné vody. A pak — jak jsi to říkala, Praskovjo, vyhlídka, ano?“

„Vyhlídka, babičko.“

„Když vyhlídka, tak vyhlídka. A co je tu ještě?“

„Je toho mnoho, babičko,“ zaváhala Polina.

„Ty sama nevíš, vid' Marfo, půjdeš taky se mnou,“ řekla své komorné.

„Nač to, tetinko?“ znepokojil se generál. „Ostatně to ani nepůjde, i Potapyče sotva pustí až do herny.“

„Nesmysl! Protože je to služka, tak bych ji měla nechat doma? Je to taky člověk. Týden se už plahočíme na cestě, taky chce něco vidět. S kým jiným by šla, když ne se mnou? Sama by se neodvážila ani nos vystrčit.“

„Ale babičko . . .“

„Stydíš se snad jít se mnou? Zůstaň si tedy doma, nikdo se tě neprosí. Podívejme se na generála! Já jsem taky generálová. A proč vlastně by se vás měl se mnou táhnout celý průvod? Prohlédnu si všechno sama s Alexejem Ivanovičem.“

De Grioux však energicky naléhal, aby šli všichni, a chrlil přezdvořilé věty o tom, jaké to bude potěšení doprovázet ji, a podobně. Všichni se vydali na cestu.

„Elle est tombée en enfance,“ opakoval de Grioux generálovi. „Seule, elle fera des bêtises. . .“¹ (Co říkal dál, jsem neslyšel, ale zřejmě kul jakési plány a snad se mu dokonce vrátila naděje.)

Ke kasinu bylo asi půl kilometru. Naše cesta vedla kaštanovou alejí k parčíku, ten jsme obešli a vešli rovnou do kasina. Generál se poněkud uklidnil, protože náš průvod, ačkoliv byl dost výstřední, přece jen byl důstojný a jak se sluší. Na tom nebylo nic divného, že do lázní přijel zesláblý pacient, který nemůže na nohy. Ale z herny měl generál zjevně strach. Co má pacient, který nemůže na nohy, a k tomu stařena, co pohledávat u rulety? Polina a Mlle Blanche kráčely po obou stranách vozíku. Mlle Blanche se usmívala, byla nevtíravě roztomilá, chvílemi dokonce s babičkou velmi mile laškovala, až ji babička pochválila. Polina na druhé straně musila co chvíli odpovídat na babiččiny

¹ Sama by nadělala hloupostí.

nesčíslné otázky jako: „Kdo to šel kolem? Kdo to jel? Je město veliké? Je ten park velký? Jaké jsou to stromy? Co je to za kopce? Létají tam orlové? Co je to za směšnou střechu?“ Pan Astley šel se mnou a zašeptal mi, že dnes dopoledne očekává velké události. Potapyč a Marfa šli hned za vozíkem. Potapyč ve fraku a bílém nákrčníku, ale v čepici se štítkem, a Marfa, čtyřicetileté děvče, růžolíčí, ale začínající už šedivět, měla čepeček, kartonové šaty a vrzavé kozinkové boty. Babička se k nim hodně často otáčela a mluvila s nimi. De Grioux a generál zůstali trochu pozadu a vášnivě o čemsi rozmlouvali. Generál byl velice skleslý. De Grioux mluvil a vypadal energicky. Asi generála povzbuzoval, zřejmě mu něco radil. Ale stařena před chvílí už pronesla osudnou větu: „Peníze ti nedám.“ De Grioux tomu asi příliš nevěřil, ale generál znal svou tetičku. Postřehl jsem, že de Grioux a Mlle Blanche si neustále vyměňují pohledy. Knížete a německého turistu jsem zahlédl až na konci aleje, zůstali vzadu a oddělili se od nás.

Do kasina jsme vešli triumfálně. Vrátný a sluhové se chovali se stejnou uctivostí jako personál v hotelu, ale zvědavě si nás prohlíželi. Stařena se nejdříve dala provézt všemi sály. Něco pochválila, něco ji nechalo docela chladnou. Na všechno se vyptávala. Konečně došli až do herny. Sluha, který stál na stráži u zavřených dveří, jako když do něho hrom uhoří, otevřel je náhle dokořán.

Babiččino objevení u rulety vzbudilo u návštěvníků hluboký dojem. Kolem ruletových stolů i na druhém konci sálu, kde byl stůl s trente et quarante, tísnilo se v několika řadách asi sto padesát nebo dvě stě hráčů. Ti, kterým se podařilo protlačit se až ke stolu, stáli obyčejně vytrvale na místě a neodcházeli, dokud všechno neprohráli, neboť stát tam jako pouhý divák a zbůhdarma zabírat místo se nedovoluje. Kolem stolu jsou sice židle, ale málokterý hráč se posadí, zvláště když je velký nával, protože vstojí je možno víc se stěsnat, a tedy také lépe si najít místo a šikovněji sázet. Druhá a třetí řada se mačkala za první, čekali, až na ně dojde, ale z netrpělivosti natahovali někdy ruce přes první řadu a sázeli. Dokonce z třetí řady si občas někdo

troufal propašovat takovým způsobem sázku. Proto nemulo ani deset, ba ani pět minut, aby na některém konci stolu nevypukla hádka o sporné sázce. Ostatně policie je v herně dosti dobrá. Návalu se ovšem nelze vyhnout, naopak je vítáno, když se nahrne mnoho lidí, protože to hodně vynáší. Ale osm croupierů sedících kolem stolu dává na sázky dobrý pozor, vyplácejí výhry, a vznikne-li spor, dělají rozhodčí. V krajním případě zavolají policii a věc je za chvíli vyřízena. Policisté v civilních šatech jsou roztroušeni mezi diváky, takže je nelze poznat. Speciálně dohlíží na zloděje a podvodníky z povolání, kterých je u rulety neobyčejně mnoho, protože je tu lov tak neobyčejně snadný. Skutečně, všude jinde musí zloděj krást z kapes nebo ze zamčených pokladen — a nepovede-li se to, mívá to velice mrzuté následky. Kdežto tady stačí postavit se k ruletě, začít hrát a najednou, docela veřejně, vzít cizí výhru a zastrčit do kapsy. Dojde-li ke sporu, šejdíř vykřikuje na celé kolo, že sázka byla jeho. Provede-li se to obratně a svědci jsou na vahách, často se zloději povede si peníze odnést — ovšem nejde-li o mimořádně velkou sumu. V tom případě si jí croupier nebo někdo z ostatních hráčů povšimne už předem. Ale není-li suma právě značná, bývá někdy pravému majiteli skandál nepříjemný, omrzí ho pokračovat v hádce a odejde. Když se ovšem podaří zloděje odhalit, ihned ho s ostudou vyvedou.

Stařenka si to všechno s vášnivým zájmem zpovzdáli prohlížela. Velice se jí líbilo, že zloděje odvádějí. Trente et quarante jí málo zaujalo; více se jí líbila ruleta, že tam běhá kulička. Konečně dostala chuť podívat se na hru zblízka. Nechápu, jak se to stalo, ale sluhové a nějací jiní horlivci (hlavně Poláčci, kteří všechno prohráli a nabízeli teď své služby šťastným hráčům a všem cizincům), přestože byl takový nával, okamžitě našli a uvolnili stařeně místo u samého středu stolu vedle hlavního croupiera a dovezli tam její vozík. Mnoho návštěvníků, kteří nehráli, jen zpovzdáli pozorovali hru (hlavně Angličané s rodinami); hned se protlačilo blíž ke stolu, aby viděli přes hráče na babičku. Mnoho lorňonů se na ni namířilo. Croupieři si začínali dělat

naděje: takový excentrický hráč mohl skutečně slibovat něco mimořádného. Sedmdesátiletá ochrnutá žena, která si chce zahrát, to nebyl ovšem všední případ! Také jsem se protlačil ke stolu a postavil se vedle stařenky. Potapyč a Marfa zůstali daleko za námi v davu. Generál, Polína, de Grioux a Mlle Blanche stáli také opodál mezi diváky.

Stařena nejdříve pozorovala hráče. Dávala mi pološeptem úsečné otázky jako: kdo je tamten? kdo je tamta? Obzvlášť se jí zalíbil jeden mladý muž na konci stolu, který hrál velmi vysokou hru, sázel tisíce a vyhrál již, jak se kolem šeptalo, na čtyřicet tisíc franků, které před ním ležely na hromadě ve zlatě i v bankovkách. Byl bledý, oči mu svítily a ruce se třásly. Sázel už bez počítání, kolik nahrábl, a přitom stále vyhrával a vyhrával, bral a bral. Sluhové kolem něho poskakovali, přisunovali mu židli, dělali mu místo, aby měl hodně volno, aby se nikdo na něj netlačil — to všechno v očekávání bohaté odměny. Někteří hráči jim z radosti nad výhrou dávají někdy bez počítání, kolik ruka vytáhne z kapsy. Vedle mladého muže stál už jeden Poláček, který se přičiňoval, jak uměl, ukazoval, jak má sázet, radil a řídil hru — taky ovšem čekal na almužnu. Ale hráč se na něho skoro ani nedíval, sázel nazdařbůh a neustále bral. Zřejmě ztrácel vládu nad sebou.

Stařena ho několik minut pozorovala.

„Řekni mu,“ znepokojila se náhle a strkala do mne, „řekni mu, aby toho nechal, aby honem sebral peníze a odešel. Prohraje, za chvíli všechno prohraje!“ starala se, rozčilením sotva popadajíc dech. „Kde je Potapyč? Pošli k němu Potapyče! Pověz mi, pověz, kde vězí Potapyč! Sortez, sortez!“¹ začala sama volat na mladého muže. Naklonil jsem se k ní a energicky zašeptal, že tady se nesmí tak křičet, že je zakázáno i hlasitěji mluvit, protože to ruší při počítání, že by nás okamžitě vyvedli.

„To je k zlosti! Ten člověk je ztracený — a sám to chce. Nemohu se na něho dívat, celá se třesu. Je to kus hňupa!“ Honem se odvrátila na druhou stranu.

¹ Odejděte!

Tam vlevo, na druhém konci stolu byla mezi hráči nápadná jedna mladá dáma a trpaslík vedle ní. Kdo ten trpaslík byl, nevím, snad její příbuzný, snad ho s sebou brala pro efekt. Již dříve jsem si té dámy všiml. Chodila k hracímu stolu denně v jednu hodinu v poledne a odcházela přesně ve dvě; denně hrála hodinu. Znali ji už a hned jí podávali židli. Vytáhla vždy z kapsy něco zlata a několik tisícifrankových bankovek, sázela pomalu a chladnokrevně, s rozvahou, zapisovala si na papír čísla a snažila se vniknout do systému, v jakém šla čísla za sebou. Sázela značné částky. Denně vyhrávala tisíc, dva, nejvýše tři tisíce franků, nic víc, a když vyhrála, ihned odcházela. Stařena ji dlouho sledovala.

„Ta neprohraje! Ne, ta neprohraje! Kdo je to? Nevíš, co je to zač?“

„Francouzka, patrně jedna z těch jistých,“ zašeptal jsem.

„Á, ptáčka poznáš po letu. Je vidět, že má ostré dráčky. A teď mi vylož, co která věc znamená a jak se sází!“

Pokud to šlo, vyložil jsem, co znamenají ty různé způsoby sázení na rouge et noir, červená a černá, pair et impair, manque et passe, nízká a vysoká čísla, a konečně rozmanité kombinace čísel. Stařenka pozorně naslouchala, snažila se zapamatovat si to, znovu se vyptávala a zaučovala se. Na každý způsob sázení mohl jsem hned uvést příklad, takže se mnohému rychle a brzy naučila a zapamatovala si to. Byla velice spokojena.

„A co znamená zéro? Tamhleten kudrnatý croupier, ten hlavní, vykřikl právě ‚zéro‘. Proč shrábne všechno, co bylo na stole? Taková hromada, a on to všechno sebral. Co to má být?“

„Zéro, nula, je výhra banku. Padne-li kulička na nulu, náleží banku bez počítání všechno, co bylo vsazeno.“

„To je pěkné! A já nedostanu nic?“

„To ne, babičko, vsadila-li jste předtím na zéro, dostanete vyplaceno pětaticetkrát tolik.“

„Cože, pětaticetkrát? A vyjde to často? Proč, hlupáci, na to nesázejí?“

„Šestaticet šancí je proti, babičko.“

„Hlouposti! Potapyči! Potapyči! Počkej, mám nějaké peníze u sebe — tady jsou!“ Vytáhla z kapsy nabitou peněženku a vzala z ní fridrichsdor. „Tu máš, vsaď na zéro!“

„Babičko, zéro právě vyšlo,“ řekl jsem, „pravděpodobně teď dlouho nevyjde. Prosázíte příliš mnoho, počkejte alespoň chvíli.“

„Neplácej a sázej!“

„Jak si přejete, ale možná, že zéro do večera nevyjde a vy prosázíte třeba tisícovku, byly takové případy.“

„Nesmysl! Kdo se bojí vlků, nesmí do lesa. Co, prohrál jsi? Vsaď znovu!“

Prohráli jsme i druhý fridrichsdor. Vsaдили jsme třetí. Stařenka nemohla vydržet na židli, vpíjela se planoucíma očima do kuličky, běžající v žlábkou roztočeného kola. Prohráli jsme potřetí. Byla celá bez sebe, nevydržela sedět, dokonce uhodila pěstí do stolu, když croupier vyvolal „trente six“¹ místo očekávaného zéro.

„Hrom do něho!“ zlobila se. „Kdypak už padne ta zatracená nulka? A kdybych měla duši vypustit, počkám si na to zéro! To děláš ten neřád, ten kudrnatý croupier, tomu nikdy nepadne. Vsaď najednou dva zlaté! Takhle prosázíš spoustu peněz, a až padne zéro, nic nevyhraješ.“

„Babičko!“

„Sázej, sázej! Nejde to z tvého.“

Vsažil jsem dva fridrichsdory. Kulička dlouho běhala kolem, konečně se začala zarážet o žlábkou. Stařenka strnula, zmáčkla mi ruku — a najednou bác!

„Zéro,“ vyvolal croupier.

„Vidíš, vidíš!“ stařenka se ke mně prudce otočila, celá zářila spokojeností. „Říkala jsem to přece, říkala jsem ti to. To mě sám Pánbůh osvětlil, že jsem vsadila dva zlaté. Kolik vlastně dostanu? Proč ještě nevyplácejí? Kde je Potapyč, kde je Marfa? Kam odešli všichni naši? Potapyči, Potapyči!“

„Až potom, babičko,“ zašeptal jsem. „Potapyč je za dveřmi, nepustili ho sem. Podívejte, vyplácejí vám peníze,

¹ Šestaticet.

vezměte si je!“ Podávali těžkou ruličku padesáti fridrichsdorů, zapečetěnou v modrém papíře, a odpočítali ještě dvacet nezapečetěných fridrichsdorů. Přistrčil jsem jí to lopatkou.

„Faites le jeu, messieurs! Faites le jeu, messieurs! Rien ne va plus?“¹ vyzýval croupier k sázkám a chystal se ruletu roztočit.

„Kristepane! Přijdeme pozdě! Za chvíli točí. Sázej, sázej!“ starala se babička. „Nečekej, dělej honem!“ strkala mě ze všech sil, celá bez sebe.

„Kam mám sázet, babičko?“

„Na zéro, na zéro, zase na zéro! Vsaď co možná nejvíce! Kolik toho máme? Sedmdesát fridrichsdorů? Nešetři, vsaď dvacet fridrichsdorů najednou!“

„Vzpamatujte se, babičko, někdy nepadne třebas dvěstěkrát za sebou. Na mou duši, prosázíte takhle všechny peníze!“

„Třesky plesky, jen sázej a nemlať prázdnou slámu! Víím, co dělám,“ třásla se nepřičetným vytržením.

„Podle předpisů se na zéro nesmí sázet víc než dvanáct fridrichsdorů. Už jsem je vsadil.“

„Jak to, že se nesmí? Neplácáš? Musjé, musjé!“ strčila do croupiera, který seděl hned vedle ní nalevo a chystal se roztočit ruletu. „Combien zéro? Douze? Douze?“²

Rychle jsem francouzsky vyložil, oč jde.

„Oui, madame,“ potvrdil croupier uctivě. „Stejně jako žádná jednotlivá sázka nesmí převyšovat čtyři tisíce florinů, takové jsou předpisy,“ dodal na vysvětlenou.

„No, nedá se nic dělat, sázej dvanáct!“

„Le jeu est fait,“³ zvolal croupier. Kolo se roztočilo a padla třináctka. Prohráli jsme.

„Dál, dál, dál! Sázej dál!“ křičela babička. Nenamítal jsem už nic, pokrčil jsem rameny a vsadil dalších dvanáct fridrichsdorů. Kolo se dlouho točilo. Stařenka se celá chvěla,

¹ Sázejte, pánové, sázejte! Nikdo víc?

² Kolik na zéro? Dvanáct?

³ Konec sázek.

jak sledovala otáčení. Copak si opravdu myslí, že zase vyhraje na zéro? pomyslil jsem si, dívá se na ni s údivem. Z tváře jí sálalo skálopevné přesvědčení, že vyhraje, vytrvalé očekávání, že co nevidět, už teď, vykřiknou: zéro! Kulička zapadla do zářezu.

„Zéro!“ vyvolal croupier.

„Vidíš!“ otočila se ke mně, divoce triumfujíc.

Byl jsem také hráč; v této chvíli jsem to pocítil. Ruce i nohy se mi třásly, krev se mi nahrnula do hlavy. Byl to ovšem vzácný případ, že za nějakých deset her třikrát padlo zéro, ale nic obzvlášť překvapujícího na tom nebylo. Sám jsem byl svědkem, jak předevořem vyšlo zéro třikrát *za sebou*, a přitom jeden z hráčů, který si horlivě zaznamenával čísla na papír, hlasitě poznamenal, že den předtím nepadlo zéro za celý den víc než jednou.

Stařence jakožto hráči, který vyhrál nejvyšší výhru, vypláceli peníze s mimořádnou zdvořilostí a uctivostí. Měla dostat plných čtyři sta dvacet fridrichsdorů, to jest čtyři tisíce florinů a dvacet fridrichsdorů. Dvacet fridrichsdorů jí vyplátili ve zlatě, čtyři tisíce v bankovkách.

Ale tentokrát už stařenka nevolala Potapyče, měla jiné myšlenky. Nevrážela ani do lidí a netřásla se viditelně. Dá-li se to tak vyjádřit, třásla se uvnitř. Byla naprosto soustředěná, jako na číhané.

„Alexeji Ivanoviči! Ten říkal, že se smí najednou vsadit jenom čtyři tisíce florinů, ano? Tu máš, vsaď je všechny čtyři na červenou!“ rozhodla se.

Nemělo smyslu jí odporovat. Kolo se roztočilo.

„Rouge!“ vyvolal croupier.

Zase vyhrála čtyři tisíce florinů, dohromady osm. „Čtyři mi podej a čtyři vsaď zase na červenou!“ porouchela.

Opět jsem vsadil čtyři tisíce.

„Rouge!“ zase vyvolal croupier.

„Dohromady dvanáct! Dej sem všechno. Zlato nasyp taďy do tobolky a bankovky schovej! Teď dost! Domů! Odvezte mě!“

Babiččin vozík odvezli ke dveřím na druhém konci sálu. Babička zářila. Všichni naši se k ní hned nahrnuli s gratulacemi. Její vystoupení bylo sice výstřední, ale triumfální úspěch všechno zastínil a generál se už nebál, že se příbuzenstvím s takovou zvláštní ženou ve společnosti zkompromituje. Gratuloval stařence se shovívavým, otcovsky vlídným úsměvem, jako když konejší dítě. Byl ovšem zřejmě ohromen jako všichni ostatní diváci. Kolem se mluvilo jen o stařeně a lidé si ji ukazovali. Někteří přišli až k ní, aby si ji zblízka prohlédli. Opodál hovořil o ní pan Astley s dvěma svými známými Angličany. Několik vznešených dam z obecnstva si ji prohlíželo s uctivým obdivem, jako nějaký div světa. De Grioux se jen rozplýval gratulacemi a úsměvy:

„Quelle victoire!“¹ hlalohli.

„Mais, madame, c'était du feu!“² dodala Mlle Blanche s laškovným úsměvem.

„Prosím, sedla jsem k tomu a vyhrála dvanáct tisíc florinů. Co říkám dvanáct, a zlato není nic? Se zlatem to bude skoro třináct. Kolik je to v naší měně? Asi šest tisíc, ne?“

Vyložil jsem, že to dělá přes sedm a podle posledního kursu možná až osm.

„Maličkost, osm tisíc! A vy, bačkory, tu sedíte a nic neděláte. Potapyči, Marfo, viděli jste?“

„Mátuško, jak je to možné? Osm tisíc rublů!“ ponížene zvolala Marfa.

„Tu máte! Tady máte ode mne každý pět zlatých!“

Potapyč a Marfa se hnali po její ruce.

„A nosičům dejte každému fridrichsdor! Zlatý jim dej, Alexeji Ivanoviči! Co se ten sluha tak klaní a ten druhý taky? Blahopřejí? Dej jim každému fridrichsdor!“

„Madame la princesse . . . un pauvre expatrié . . . malheur continuel . . . les princes russes sont si généreux,“¹ poklonkoval kolem židle jakýsi človíček v odřeném saku a pestré vestě, čepici držel daleko od těla a patolízalsky se usmíval.

„Dej mu taky fridrichsdor! Ne, dej dva! Ale už dost, nebo se jich nezbavíme. Zvedněte mě a odněte! Praskovjo,“ otočila se k Polině Alexandrovně, „zítra ti koupím na šaty a té slečně, jak jí říkají, mademoiselle Blanche tuším, té taky koupím na šaty. Přelož jí to, Praskovjo!“

„Merci, madame,“ Mlle Blanche udělala roztomilé pukrle, ale s markýzem a generálem si vyměnila ironický úsměv. Generál byl trochu zaražený a byl hrozně rád, když jsme došli do aleje.

„Fedosja, ta se bude divit!“ vzpomněla si stařenka na generálovic chůvu. „Té musím taky dát na šaty. Alexeji Ivanoviči, Alexeji Ivanoviči, dej tamhletomu žebrákovi!“

Šel kolem jakýsi nahrbený otrhánek a díval se na nás.

„Ale stařenko, možná že to není žebrák, že je to nějaký lump.“

„Jen mu dej! Dej mu zlatku!“

† Přistoupil jsem k němu a dal mu almužnu. Podíval se na mne plaše a překvapeně, ale zlatku mlčky vzal. Byl cítit kořalkou.

„Tys ještě nezkusil štěstí, Alexeji Ivanoviči?“

„Ne, babičko.“

„Ale oči ti jen svítily, viděla jsem to.“

„Však já to, babičko, určitě ještě zkusím, až později.“

„A sázej rovnou na zéro! To něco uvidíš! Kolik máš peněz?“

„Všeho všudy dvacet fridrichsdorů, babičko.“

„To je málo. Jestli chceš, padesát fridrichsdorů ti půjčím. Vezmi si tenhle balíček! Ale ty, panáčku, přece nic nečekej, tobě nedám!“ obrátila se zničehonic na generála.

Ten byl jako když ho opaří, ale nic neřekl. De Grioux se zamračil.

¹ Jaké vítězství!

² To byl zář, madame!

¹ Paní kněžna . . . chudák bez vlasti . . . pronásledován neštěstím . . . ruští šlechtici jsou tak štědrí.

„Que diable, c'est une terrible vieille!“¹ zašeptal generálovi skrz zuby.

„Žebrák, žebrák, zase žebrák!“ zvolala babička. „Alexeji Ivanoviči, dej mu zlatku!“

Tentokrát to byl šedovlasý stařec s dřevěnou nohou, v šosatém tmavomodrém kabátě a s dlouhou holí v ruce. Vypadal jako vysloužilý voják. Ale když jsem mu podával zlatku, ustoupil o krok a hrozivě se na mne podíval.

„Was ist's, der Teufel?“² vykřikl a přidal k tomu na tučet nadávek.

„Hlupák!“ mávla rukou stařena. „Vezte mě dál, dostala jsem hlad. Teď se hned naobědvám, pak si trochu poležím a zas tam zpátky.“

„Vy chcete zase hrát, babičko?“ vykřikl jsem.

„A cos myslel? Protože vy tu sedíte a nic neděláte, mám já taky na vás koukat?“

„Mais, madame,“ přitočil se de Grioux, „les chances peuvent tourner, une seule mauvais chance et vous perdrez tout... surtout avec votre jeu... c'était terrible!“³

„Vous perdrez absolument,“⁴ zašvitořila Mlle Blanche.

„Co je vám všem do toho? Prohraju svoje, ne vaše. A kdepak je ten pan Astley?“ zeptala se mě.

„Zůstal v kasinu, babičko.“

„Škoda, je to takový hodný člověk.“

Když přijela domů a potkala už na schodech správce, zavolala si ho a pochlubila se výhrou. Potom si zavolala Fedosju, dala jí tři fridrichsdory a poručila, aby se šlo k obědu. Fedosja a Marfa se při obědě jen rozplývaly.

„Tak se na vás dívám, mátuško,“ drmolila Marfa, „a povídám Potapyčovi: copak to chce naše paní dělat? A na stole bylo peněz, panečku to bylo peněz! Co živa jsem tolik peněz neviděla. A všude páni, všude samí páni. Kde se tu

¹ U čerta, to je hrozná bába!

² U všech čertů, co tohle má znamenat?

³ ... štěstí se může obrátit, stačí jedna špatná sázka a přijdete o všechno... zvlášť při vašem způsobu hry... bylo to strašné.

⁴ Určitě prohrajete.

bere, povídám Potapyčovi, tolik panstva? Myslím si: pomáhej jí sama bohorodička! Modlím se za vás, mátuško, srdce mi přestává tlouct a celá se třesu, úzkostí se celá třesu. Dej jí štěstí, Panebože, myslím si, a Pánbůh vám seslal výhru. Ještě pořád se třesu, dotedka se celá třesu.“

„Alexeji Ivanoviči, připrav se, po obědě, tak asi ve čtyři, půjdeme. A teď zatím sbohem, nezapomeň mi zavolat nějakého toho doktora, musím se přece taky léčit. Člověk by na to málem zapomněl.“

Odešel jsem od stařenky jako omámený. Chtěl jsem si představit, co teď bude s našimi a jak se situace vyvine. Viděl jsem jasně, že se všichni (obzvláště generál) dosud nevzpamatovali z prvního ohromení. Samotný fakt, že místo telegramu o její smrti (a ovšem o dědictví), který čekali každou hodinu, objevila se tu babička sama, do té míry rozboural celou budovu jejich plánů a rozhodnutí, že se k babiččiným husarským kouskům na ruletě chovali dokonale rozpačitě, byli celí jako zkoprnělí. A zatím byl tento druhý fakt málem důležitější než první, protože ačkoliv stařena dvakrát opakovala, že generálovi žádné peníze nedá, mohlo se přihodit všelicos — netřeba ještě ztrácet naději. Neztrácel ji de Grioux, zapletený do všech generálových záležitostí, a jsem přesvědčen, že ani Mlle Blanche, také vysoce zainteresovaná (jak by ne: paní generálová a značné dědictví!), by za žádných okolností neztratila naději a užila by vůči babičce všech svodů svého půvabu, na rozdíl od nepoddajné, hrdopyšné Poliny, která se nedovedla lísat. Ale teď, v této chvíli, kdy se stařenka tak vyznamenala u rulety, kdy se jim celá její osobnost ukázala tak zřetelně a typicky (umíněná, panovačná stařena zdětinštěla) — teď bylo možná po všem. Vždyť se radovala jako děcko, že dosáhla svého, a jak tomu bývá, prohraje všechno do posledního. Proboha! pomysll jsem si (a Bůh mi odpust, s nejmýš škodolibým úsměškem), vždyť každý fridrichsdor, který před chvílí vsadila, byl dýkou do generálova srdce, uváděl markýze v zuřivost a dráždil až k nepřičetnosti Mlle de Cominges, které brali sousto u samých úst. A ještě jedna věc: dokonce po výhře, když z radosti

rozdávala peníze kdekomu a každého, koho potkala, pokládala za žebráka, dokonce i tenkrát se obořila na generála: „Ale tobě přece nedám!“ To znamená, že se *upnula* k té myšlence, že si to umínila — nebezpečné, nebezpečné!

To všechno mi táhlo hlavou, když jsem od stařeny stoupal po hlavním schodišti do nejvyššího patra do své komůrky. Napínalo mě to. Ačkoliv jsem i předtím mohl v hrubých rysech vytušit, kde jsou nejsilnější nitky svazující mé herce, přece jsem neznal až do základů všechny motivy a všechna tajemství této hry. Polina se mi nikdy plně nesvěřila. Stávalo se sice, že mi občas, jakoby mimoděk, otevřela srdce, ale všiml jsem si, že často, ba téměř pokaždé po takovém odhalení buď všechno, co řekla, obrátila v žert, nebo to zamotala a úmyslně ukázala v nepravém světle. Och, zatajovala toho mnoho! Přece však jsem tušil, že se blíží vyvrcholení celé té tajemné a napjaté situace. Ještě jedna rána — a všechno se skončí a odhalí. O svůj vlastní osud, ačkoliv jsem v tom všem také měl své zájmy, jsem se skoro nestaral. Byl jsem ve zvláštním rozpoložení: v kapse všeho vsudý dvacet fridrichsdorů, v daleké cizině bez místa a bez prostředků k živobytí, bez naděje a bez výhledů — ale to mě netížilo. Kdybych nemyslel na Polinu, byl bych se dal docela strhnout zájmem o komiku blízcího se rozuzlení a smál se zplna hrdla. Avšak Polina mi dělá starosti: jak jsem tušil, rozhoduje se o jejím osudu. Ale kajícně se přiznávám, její osud není to, co mě znepokojuje. Rád bych vnikl do jejího tajemství. Přál bych si, aby přišla ke mně a řekla: „Já přece miluji tebe,“ a kdyby ne to, je-li takové šílenství nemyslitelné, pak . . . co bych si pak měl přát? Cožpak sám vím, co si přeji? Jsem jako nepřičetný, nechci nic než být u ní, v její aureole, v její záři, a tak navěky a stále, po celý život. Dál nic nevím. Cožpak mohu od ní odejít?

V druhém patře, na jejich chodbě, jako když mě něco píchne. Otočil jsem se a ve vzdálenosti dvaceti kroků nebo o něco větší jsem spatřil Polinu, jak vychází ze dveří. Jako by mě byla očekávala a vyhlížela. Taky mě hned k sobě zavolala.

„Polino Alexandrovno!“

„Tiše!“ varovala mě.

„Představte si,“ zašeptal jsem. „Teď právě jako by mě bylo něco píchlo do boku. Ohlédnou se — a jste to vy! Jako by z vás vycházela elektřina.“

„Vezměte tady ten dopis,“ řekla ustaraně a zakaboněně, nezaslechnuvši asi, co jsem řekl, „a ihned jej odevzdejte panu Astleyovi. Prosím vás, co nejrychleji! Na odpověď nečekejte, on sám . . .“ Nedopověděla.

„Panu Astleyovi?“ zeptal jsem se udiveně.

Ale Polina už zmizela za dveřmi.

„Tak vida, oni si píší!“ Samozřejmě, že jsem hned běžel a hledal pana Astleye, nejdříve v jeho hotelu, kde jsem ho nezastihl, potom v kasinu, kde jsem proběhl všechny sály, a když jsem se konečně, rozzlobený a skoro zoufalý, vracel domů, srazil jsem se s ním. Jel na koni ve společnosti jakýchsi Angličanů a Angličanek. Zavolal jsem na něho, zastavil ho a odevzdal mu dopis. Neměli jsme ani kdy vyměnit si pohledy. Mám však podezření, že pan Astley schválně co nejrychleji pobídl koně.

Trápila mě žárlivost? Byl jsem duševně naprosto ubitý. Ani jsem si nepřál zjistit, o čem si píší. On je tedy jejím důvěrníkem! Že je jejím přítelem, to je jasné (kdy se jím jen mohl stát?), myslel jsem si, ale je tu láska? Ovšem že není, šeptal mi zdravý rozum. Ale pouhý rozum v takových případech nestačí. Buď jak buď, i tohle jsem musil prozkoumat. Věc se nepříjemně komplikovala.

Sotva jsem vstoupil do hotelu, hned mi vrátňý a správce, který vyšel ze svého pokoje, sdělili, že je po mně shánka, že už třikrát se dávali ptát, kde jsem, a že mám co nejdříve přijít do generálova pokoje. Byl jsem v pramizerné náladě. V generálově pracovně jsem mimo generála našel markýze a Mlle Blanche, samotnou bez matky. Matka byla evidentně nastrčená figura, užívána jen pro parádu, ale když došlo na *vážné věci*, jednala Mlle Blanche sama. Ta paní neměla asi o záležitostech takzvané dcery ani zdání.

Trojice se o čemsi horlivě radila, dokonce dveře pracovny byly zamčeny, což nikdy nebyvalo. Když jsem se přiblížil

ke dveřím, zaslechl jsem hlasitý hovor — de Grioux mluvil drze a jizlivě, Blanche sprostě nadávala a vztekala se, generálův hlas zněl sklesle, zřejmě se za něco omlouval. Když mě spatřili, všichni se umírnili a uvedli do pořádku. De Grioux si uhladil vlasy a změnil rozkacený obličej na usmívající se tím odporným, oficiálně zdvořilým francouzským úsměvem, který já tak nenávidím. Ubíť a zoufalý generál se zatvářil důstojně, ale tak nějak jako stroj. Jen Mlle Blanche skoro nezměnila výraz tváře, sršící zlostí, umkla pouze a upřela na mne netrpělivě vyčkávavý pohled. Musím poznamenat, že doposud se mnou jednala až neuvěřitelně nedbale, neodpovídala mi dokonce na pozdrav, zkrátka mě ignorovala.

„Alexeji Ivanoviči,“ spustil generál jemně káravým tónem, „dovolte, abych vám řekl, že je zvláštní, nejvyšší zvláštní, jak se chováte ke mně a k mé rodině. . . zkrátka, nejvyšší zvláštní. . .“

„Eh, ce n'est pas ça,“ přerušil ho de Grioux zlostně a pohrdavě. (Zřejmě hrál ve všem prim.) „Mon cher monsieur, notre cher général se trompe,¹ když s vámi takto mluví (dál uvádím jeho řeč rusky), ale chtěl vám říci, totiž upozornit vás, či lépe řečeno co nejnaléhavěji vás prosit, abyste ho neničil, nu ano, neničil — užívám jeho vlastního výrazu.“

„Ale čím, čím vlastně?“ přerušil jsem ho.

„Prosím vás, svolil jste dělat poradce, či jak bych to řekl, té stařeně, à cette pauvre terrible vieille.“² I sám de Grioux se pletl. „Ale vždyť ona všechno prohraje, prohraje všechno do posledního. Sám jste to viděl, sám jste byl svědkem, jak hraje. Až začne prohrávat, nehne se od stolu, ze vzteku a umíněnosti bude hrát a hrát pořád dál a v takových případech se nikdy nevyhrává — potom, potom. . .“

„A potom,“ pokračoval generál, „potom zničíte celou rodinu. Já a moje rodina jsme jejími dědici, žádné bližší příbuzné nemá. Povím vám upřímně: mé poměry jsou rozhárané, krajně rozhárané. Do jisté míry to sám víte. Pro-

¹ To není ono. . . Milý pane, náš milý generál se mylí.

² Té ubohé, hrozné stařeně.

hraje-li velkou sumu nebo snad dokonce (Bůh chraň!) celé jmění, co pak bude s nimi, s mými dětmi (pohlédl na markýze) — co bude se mnou? (Pohlédl na Mlle Blanche, která se od něho s pohrdáním odvrátila.) Alexeji Ivanoviči, zachraňte nás, zachraňte nás!“

„Ale co já zmožu, pane generále? Copak na mne dá?“

„Odmítněte to, odmítněte, opusťte ji!“

„Tak se najde někdo jiný,“ zvolal jsem.

„Ce n'est pas ça, ce n'est pas ça,“ znovu ho přerušil de Grioux, „que diable! Neopouštějte ji, to ne, ale přiveďte ji k rozumu, přemluvte ji, odvráťte od toho! Nenechte ji prohrát příliš mnoho, odlákejte ji nějak!“

„Ale jak? Snad byste to mohl zkusit sám, monsieur de Grioux,“ odvětil jsem co možná naivně.

Vtom jsem si všiml, jak Mlle Blanche vrhla na markýze de Grioux rychlý, plamenný a tázavý pohled. V jeho obličejí se mihlo cosi zvláštního, cosi upřímného, čemu se nemohl ubránit.

„V tom to vězí, že mě s sebou nevezme!“ zvolal a mávl rukou. „Kdyby mě tak vzala, to by. . .“

Vrhl letmý a významný pohled na Mlle Blanche.

„O, mon cher monsieur Alexis, soyez si bon!“¹ přistoupila ke mně s okouzlujícím úsměvem sama Mlle Blanche, vzala mě za obě ruce a silně je stiskla. Safra! Ten dábelský obličej se dovedl za vteřinu proměnit. V této chvíli měla takovou prosebnou tvář, milou a dětsky se usmívající, až laškovnou. Na konci věty na mne šelmovsky mrkla, aby nikdo neviděl. Chtěla si mě snad rázem ochočit? Nevypadalo to nehezky — jenže hrubé to bylo až hrůza.

Za ní přiskočil i generál, doslova přiskočil.

„Opusťte, Alexeji Ivanoviči, že jsem s vámi před chvílí tak mluvil, chtěl jsem říci něco jiného. . . Žádám vás, prosím vás, po rusku se vám klaním až k zemi — vy jediný, vy jediný nás můžete zachránit! Já i Mlle de Cominges vás snažně prosíme — chápete, chápete přece?“ žadonil, otáčeje oči na Mlle Blanche. Byl k politování.

¹ Můj milý. . . buďte tak hodný!

Vtom se ozvalo trojí tiché a zdvořilé zatukání na dveře. Otevřeli jsme, klepal hotelový sluha a několik kroků za ním stál Potapyč. Posílala je babička. Poručila, aby mě naši a okamžitě přivedli. „Zlobí se,“ oznámil Potapyč.

„Je přece teprv půl čtvrté.“

„Nemohla ani usnout, pořád sebou házela, až najednou vstala, vyžádala si vozík a posílá pro vás. Čeká už prosím před hotelem.“

„Je to megera!“ zvolal de Grioux.

Skutečně jsem stařenku našel už před hotelem, celou netrpělivou, že tu ještě nejsem. Nevydržela to do čtyř.

„Jde se!“ zvolala a opět jsme putovali k ruletě.

KAPITOLA XII

Stařena byla v nedočkavé a vydrážděné náladě. Bylo vidět, že se jí ruleta pevně usadila v hlavě. Ke všemu ostatnímu byla netečná a vůbec nesmírně roztržitá. Na nic se například cestou nevyptávala jako onehdy. Když spatřila jeden skvostný kočár, který se kolem nás přehnal jako vítr, zdvihla maličko ruku a zeptala se: „Co je to? Čí?“, ale mou odpověď skoro ani nevyslechla. Z hlubokého zamyšlení se neustále vytrhovala prudkými a netrpělivými pohyby a výpady. Když jsem jí, už blízko kasina, ukázal z dálky barona a baronesu Wurmerhelmovy, podívala se roztržitě a naprosto lhostejně řekla: „Ale!“ Prudce se otočila k Potapyčovi a Marfě, kteří šli vzadu, a vyjela na ně:

„Co vy se na mne lepíte? Nebudu vás přece pokaždé brát s sebou. Hybaj domů! Ty mi docela stačíš,“ dodala ke mně, když se ti dva poklonili a vraceli se domů.

V herně už stařenu očekávali. Ihned jí vykážali totéž místo vedle croupiera. Mám dojem, že ti croupieři, vždycky tak důstojní a vystupující jako obyčejní zaměstnanci, kterým je skoro naprosto jedno, vyhraje-li bank, nebo prohraje,

daleko nejsou lhostejní k tomu, když bank prohrává. Bezpochyby dostávají nějaké instrukce, jak lákat hráče a jak dbát co největšího zisku podniku, začež určitě dostávají odměny a prémie. Alespoň na stařenku se už dívali jako na lapeného ptáčka. A skutečně se stalo, co naši předvídali.

Odehrávalo se to takto:

Stařena se přímo vrhla na zéro a hned poručila, abych sázel po dvanácti fridrichsdorech. Vsadili jsme jednou, podruhé, potřetí — zéro nevyšlo. „Sázej, sázej!“ pobádala mě nedočkavě. Plnil jsem její pokyny.

„Kolikrát jsme vsadili?“ zeptala se konečně, skřípajíc zuby netrpělivostí.

„Už dvanáctkrát. Prohráli jsme sto čtyřicet čtyři fridrichsdory. Říkám vám přece, že třebas do večera...“

„Mlč!“ nedala mi domluvit. „Vsad na zéro a zároveň tisíc zlatých na červenou. Tady máš bankovku.“ Červená vyšla, ale nula zase nic. Vrátilo se nám tisíc zlatých.

„Tak vidíš!“ šeptala. „Skoro všechno, co jsme prosázeli, máme doma. Vsad zase na zéro! Vsadíme ještě asi desetkrát a pak toho necháme.“

Ale po páté sázce to babičku dokonale omrzelo.

„Vykašli se na tu hnusnou nulku! Tu máš, vsad celé čtyři tisíce zlatých na červenou!“ poručila.

„Babičko, to bude příliš mnoho. Co když červená nepadne?“ přemlouval jsem ji. Ale div že mi nenatloukla. (Skutečně kolem sebe tak strkala, že se skoro dalo říct, že se pere.) Nedalo se nic dělat, vsadil jsem na červenou celé čtyři tisíce zlatých, které předtím vyhrála. Kolo se roztočilo. Stařena seděla klidně a hrdě vztyčená, neměla nejmenší pochyby, že vyhraje.

„Zéro,“ vyvolal croupier.

Stařena hned nepochopila. Když však viděla, jak croupier shrabuje zároveň se vším ostatním, co leželo na stole, i její čtyři tisíce zlatých, a dověděla se, že zéro, které tak dlouho nevycházelo a na kterém jsme prosázeli skoro dvě stě fridrichsdorů, vyskočilo jako naschvál, právě když se na ně rozzlobila a nechala je být, zaúpěla a spráskla ruce na celý sál. V okolí se až zasmáli.

„Propánakrále! Teď si, potvora, vyskočí!“ úpěla. „Dareba zatracená! To ty! To všechno ty!“ rozlíceně mě napadla. „To tys mě přemluvil.“

„Babičko, radil jsem vám dobře, jak bych mohl zodpovídat za všechny náhody?“

„Já ti dám náhody!“ šeptala výhruzně. „Jdi mi z očí!“

„Spánembohem,“ otočil jsem se a měl se k odchodu.

„Alexeji Ivanoviči! Alexeji Ivanoviči, neodcházej! Kam jdeš? No copak, copak? Vída ho, zlobí se, hlupák! Zůstaň tu, no zůstaň tu ještě a nezlob se, já sama jsem pitomá. Jenom mi pověz, no pověz, co teď mám dělat!“

„Nebudu vám radit, babičko, protože vy mi pak budete dávat vinu. Hrajte sama! Dávejte pokyny a já budu sázet.“

„No, tak je dobře. Vsaď ještě čtyři tisíce zlatých na červenou! Tady máš portfej, vyber je!“ Vytáhla z kapsy portfej a podávala mi ho. „Honem, vybírej, je tam dvacet tisíc rublů v hotovosti.“

„Babičko,“ zašeptal jsem, „takové sumy...“

„Ať na místě umřu, musím dostat své peníze zpátky. Sázej!“

Vsadili jsme a prohráli.

„Sázej, sázej, vsaď všech osm!“

„To nejde, babičko, nejvyšší sázka je čtyři...“

„Tak vsaď čtyři!“

Tentokrát jsme vyhráli. Stařeně se vrátila nálada. „Tak vidíš!“ strčila do mne. „Vsaď zase čtyři!“

Vsadil jsem — prohráli jsme. Potom jsme znovu a znovu prohrávali.

„Babičko, celých dvanáct tisíc je pryč,“ oznámil jsem.

„Vidím, že jsou pryč,“ řekla s jakýmsi rozběsněným klidem, dá-li se to tak nazvat, „vidím, panáčku, vidím,“ mumlala, hledíc strnule před sebe, jako by o něčem uvažovala. „I co! Ať na místě umřu, vsaď ještě čtyři tisíce zlatých!“

„Nemáme peníze, babičko. Tady v portfeji jsou naše pětiprocentní půjčky a nějaké poukázky, ale peníze žádné.“

„A v tobolce?“

„Jen drobné, babičko.“

„Jsou tu směnárny? Bylo mi řečeno, že všechny naše papíry mohu proměnit,“ řekla energicky.

„Těch je tu, kolik vám libo. Ale co vám srazí při výměně, každý žid by se zhrozil!“

„Hlouposti! Vyhraju všechno zpět. Odvez mě, zavolej ty nemotory!“

Odstrčil jsem vozík, přišli sluhové a jeli jsme pryč z kasina. „Rychle, rychle, rychle!“ poroučela stařena. „Ukazuj kudy, Alexeji Ivanoviči, a vyber tu nejbližší! Je to daleko?“

„Dva kroky, babičko.“

Ale když jsme z parčíku zahýbali na promenádu, srazila se s námi celá naše společnost: generál, de Grioux a Mlle Blanche s maminkou. Polina Alexandrovna s nimi nebyla, pan Astley také ne.

„Honem, honem, žádné zastávky!“ volala babička. „Copak tu chcete? Nemám na vás kdy.“

Šel jsem vzadu. De Grioux ke mně přiskočil.

„Všechno, co předtím vyhrála, prosázela a dvanáct tisíc zlatých k tomu. Jedeme měnit půjčky,“ rychle jsem mu pošeptal.

De Grioux dupnul a běžel to sdělit generálovi. My jsme stařenku vezli dál.

„Zadržte ji!“ zašeptal mi generál, šílený vztekem.

„Zkuste to sám!“ zašeptal jsem mu.

„Tetičko!“ přistoupil k ní generál. „Tetičko, my si právě...“ hlas se mu chvěl a selhával, „my si právě... chceme najmout koně a pojedem na výlet... Nádherný rozhled... vyhlídka... šli jsme vás pozvat.“

„Dej mi pokoj s vyhlídkou!“ podrážděně ho odbyla.

„Je tam vesnička... vypijeme si čaj...“ pokračoval generál, už dokonale zoufalý.

„Nous boirons du lait, sur l'herbe fraîche,“¹ doplnil příšerně rozzlobený de Grioux.

„Du lait, de l'herbe fraîche,“ to je všechno, co pro pařížského měšťáka představuje vytouženou idylu. Tak si, jak známo, představuje „la nature et la vérité.“

¹ Budeme pít mléko, na svěžím trávníku.

„Dej mi pokoj s mlíkem! Nalejvej se jím sám, mne z něho bolí břicho. Co dotíráte? Říkám vám, že nemám kdy.“

„Jsme na místě, babičko,“ zvolal jsem. „Tady je to.“

Přijeli jsme k domu, kde měl bankéř kancelář. Šel jsem měnit, stařena čekala venku před vchodem, de Grioux, generál a Blanche stáli opodál a nevěděli, co počít. Stařena se na ně zlostně podívala a oni odešli cestou ke kasinu.

Ve směnárně mi předložili tak hrozné vyúčtování, že jsem se neodvážil sám jednat a vrátil se k stařeně požádat o pokyny.

„Zloději jedni!“ vykřikla a spráskla ruce. „No nevadí. Měň!“ zvolala s rozhodností. „Nebo počkej, zavolej mi bankéře!“

„Snad některého úředníka, ne?“

„Tak úředníka, to je jedno. Jsou to ale zloději!“

Úředník laskavě vyšel ven, když uslyšel, že si ho žádá ochrnutá hraběnka, která nemůže chodit. Stařena mu dlouho, zlostně a hlasitě vyčítala, že jsou podvodníci, a smlouvala s ním směsí ruštiny, francouzštiny a němčiny, přičemž jsem já pomáhal tlumočit. Vážný úředník se díval z jednoho z nás na druhého a mlčky vrtěl hlavou. Stařenku si až příliš zvědavě prohlížel, až to bylo nezdvořilé. Ke konci se jen usmíval.

„Jdi si!“ vykřikla stařenka. „Udav se mými penězi! Proměň u něho, Alexeji Ivanoviči, nemáme kdy, jinak bych šla jinam.“

„Úředník říká, že jinde dávají ještě méně.“

Nepamatuji se přesně na tehdejší přepočítací kurs, ale byl hrozný. Vyměnil jsem ke dvanácti tisícům florinů ve zlatě a v bankovkách, vzal vyúčtování a donesl babičce ven.

„Dobrá, dobrá. Žádné přepočítávání, jen honem, honem!“ zamávala rukama.

„Na to zatracené zéro už nikdy nevsadím a na červenou taky ne,“ prohlásila, když dojížděla ke kasinu.

Tentokrát jsem se přičiňoval ze všech sil, abych ji přiměl k co nejmenším sázkám, dokazoval jsem jí, že až se štěstí obrátí, bude vždycky dost času vsadit větší sumu. Byla

však tak nedočkavá, že i když to ze začátku uznala, během hry ji nebylo možno udržet. Sotva začala vyhrávat po deseti dvaceti fridrichsdorech, hned do mne strkala: „Tady to máš! Vidíš, vyhráli jsme, kdybychom byli vsadili čtyři tisíce místo deseti, vyhráli bychom čtyři tisíce, a takhle co? To ty, to všechno ty!“

A tak, třebaže mnou při pohledu na její hru zmítal vztek, rozhodl jsem se mlčet a víc už jí neradit.

Vtom přiskočil de Grioux. Všichni tři byli nablízku. Všiml jsme si, že Mlle Blanche stojí s maminkou opodál a laškuje s knížátkem. Generál byl zřejmě v nemilosti, skoro odstrčen. Blanche se na něho ani neráčila podívat, ačkoliv se kolem ní vrtěl, jak dovedl. Chudák generál! Bledl, červenal, třásl se a už ani nesledoval babiččinu hru. Blanche a knížátko nakonec odešli, generál běžel za nimi.

„Madame, madame!“ medovým hlasem šeptal babičce de Grioux, když se protlačil až k jejímu uchu. „Madame, takhle se nesází, ne, takhle to nejde,“ (komolil ruštinu) „takhle to nejde!“

„Jak tedy? Tak mě to nauč!“ otočila se k němu stařenka. De Grioux hned spustil francouzsky, radil, staral se, vykládal, že se musí čekat na šťastný obrat, sepisoval jakási čísla... Stařenka ničemu z toho nerozuměla. Neustále se obracel na mne, abych překládal, píchal prstem do stolu, ukazoval a konečně vzal tužku a rychle něco vypočítával na papíře. Babička nakonec ztratila trpělivost.

„Jdi pryč, jdi pryč! Pořád jen žvaníš. To je samé madame, madame, a ničemu nerozumíš. Jdi pryč!“

„Mais, madame,“ šveholil de Grioux a znovu začal ukazovat a poučovat. Byl už velice rozčilen.

„Tak jednou vsaď, jak říká,“ poručila mi babička. „Uvidíme, možná že to opravdu vyjde.“

De Grioux ji jenom chtěl odvrátit od velkých sázek. Navrhoval, aby sázela na čísla, jednotlivě i v kombinacích. Podle jeho pokynu vsadil jsem po fridrichsdoru na řadu lichých čísel z prvních dvanácti, po pěti fridrichsdorech na skupiny čísel od dvanácti do osmnácti a od osmnácti do čtyřiaadvaceti. Celkem jsme vsadili šestnáct fridrichsdorů.

Kolo se roztočilo. „Zéro,“ vyvolal croupier. Prohráli jsme všechno.

„Ty trdlo!“ rozkřikla se babička na markýze. „Ty zatracený Francouzku! Bude člověku radit, darebák! Ať už jsi pryč. Ničemu nerozumí a plete se do toho!“

Strašlivě dotčený de Grioux pokrčil rameny, pohrdlivě se na babičku podíval a odešel. Bylo mu už samotnému stydno, že do věci zasáhl, dal se až příliš strhnout.

Za hodinu, ať jsme bojovali jak bojovali, prohráli jsme všechno.

„Domů!“ zvolala stařenka.

Až k promenádě nepromluvila ani slovo. Na promenádě, a když jsme se blížili k hotelu, začala vyrážet výkřiky jako:

„Ty troubo! Ty huso hloupá! Jsi ty ale stará trumbera!“
Sotva jsme přijeli domů, zvolala: „Přineste mi čaj! A okamžitě všechno sbalit! Jedeme.“

„Kam ráčíte jet, mátuško?“ nesměle se zeptala Marfa.

„Co je ti do toho? Starej se o své! Potapyči, připrav všechna zavazadla! Jedeme zpátky do Moskvy. Prošustrovala jsem patnáct tisíc rublů.“

„Patnáct tisíc, prokristapána!“ vykřikl Potapyč a dojatě spráskl ruce, patrně myslil, že se tím zavděčí.

„No no, hlupáku! Budeš mi ještě fňukat! Mlčet a chystat! Účet, honem, honem!“

„Nejbližší vlak jede v půl desáté,“ řekl jsem, abych zarazil její běsnění.

„A kolik je teď?“

„Půl osmé.“

„To je k vzteku. Ale nevadí. Alexeji Ivanoviči, nemám ani kopejku. Tu máš ještě dva papíry, zaběhni tam a rozměň mi je! Neměla bych ani na cestu.“

Odešel jsem. Když jsem se za půl hodiny vrátil do hotelu, našel jsem u babičky všechny naše. Zprávou, že odjíždí do Moskvy, byli možná ještě zdrcenější než její prohrou. Dejme tomu, že odjezdem zachraňovala svůj majetek, ale co se teď stane s generálem? Kdo zaplatí markýzovi de Grioux? Mlle Blanche nebude samozřejmě čekat, až babička umře, a upláchně s knížátkem nebo s někým jiným.

Stáli všichni před babičkou, uklidňovali ji a přemlouvali. Polina tam zase nebyla. Babička na ně vztekle křičela.

„Nechte mě na pokoji! Co je vám do toho? Co ta kozí bradka na mne dotírá?“ křičela na markýze. „A co ty, holčino, ode mne chceš? Co se culíš?“ obořila se na Mlle Blanche.

„Diantre!“¹ zašeptala Mlle Blanche, rozrušeně zablýskla očima, ale najednou se dala do smíchu a odešla.

„Elle vivra cent ans!“² zavolala ze dveří.

„Tak ty počítáš s mou smrtí?“ vyjela si stařena na generála. „Jdi ode mne! Vyžeň je všechny, Alexeji Ivanoviči! Co je vám do mých věcí? Roztočila jsem svoje peníze, ne vaše.“

Generál pokrčil rameny, shrbil se a odešel. De Grioux za ním.

„Zavolej Praskovju!“ poručila stařena Marfě.

Za pět minut se Marfa vrátila s Polinou. Celou tu dobu seděla Polina ve svém pokoji s dětmi a asi úmyslně se rozhodla, že celý den nevyjde ven. Obličej měla vážný, smutný a ustaraný.

„Praskovjo, je pravda, co jsem zaslechla povídat, že se ten trouba, ten tvůj otčím, chce oženit s tou francouzskou větroplaškou — nevím, jestli je herečka nebo něco ještě horšího? Pověz, je to pravda?“

„Nevím to určitě, babičko,“ odpověděla Polina. „Ale ze slov samotné mademoiselle Blanche, která se s ničím netají, usuzuji. . .“

„Dost!“ přetrhla jí energicky řeč. „Rozumím. Vždycky jsem od něho něco takového čekala, vždycky jsem ho pokládala za hrozně povrchního a lehkomyšlného člověka. Nafoukl se, že je generál (byl plukovník, jmenování dostal, až když šel do pense), a dělá důležitého. Má milá, já vím všechno, jak jste posílali do Moskvy telegram za telegramem, jestli ta babka stará už brzo natáhne bačkory. Čekali jste na dědictví; bez peněz si ho ta ničemná děvka — jak jí

¹ Sakra!

² Bude žít sto let!

říkají, de Cominges, nevezme ani za sluhu, s tím jeho falešným chrupem. Má prý sama hromadu peněz, půjčuje na úrok, nadělala si jmění. Tobě, Praskovjo, nedávám vinu, tys telegramy neposílala a na to, co bylo, taky nechci vzpomínat. Víím, že máš nepěknou povahu, jsi jako vos, když štípněš, oteče to, ale je mi tě líto, protože jsem nebožku Kateřinu, tvou matku, měla ráda. Nechtěla bys od toho všeho utéct a jet se mnou? Nemáš přece, kam bys šla, a nesluší se, abys teď byla s nimi. Počkej,“ nepustila k slovu Polinu, která chtěla odpovědět, „ještě jsem nedomluvila. Nic od tebe nežádám. Můj dům v Moskvě je, jak sama víš, palác. Bydli si třeba sama v patře, nemusíš mě navštívit celé týdny, když ti má povaha nebude vyhovovat. Tak co, chceš nebo nechceš?“

„Dovolte, abych se nejdřív zeptala: to chcete jet teď hned?“

„Dělám si snad dobrý den? Řekla jsem a jedu. Prosázela jsem dnes patnáct tisíc rublů v té vaší šetsakramentské ruletě. Na svém statku u Moskvy jsem před pěti lety dala slovo, že místo dřevěného kostela postavím zděný, a místo toho jsem rozházela peníze tady. Teď, má milá, pojedu stavět kostel.“

„A co léčba, babičko? Přijela jste přece do lázní.“

„Jdi mi k šípku s tvými lázněmi! Nezlob mě, Praskovjo, děláš to schválně, či co? Pověz, pojeděš, nebo nepojeděš?“

„Ze srdce vám děkuji, babičko,“ začala Polina dojatě, „že mi nabízíte útočiště. Pochopila jste do jisté míry mou situaci. Jsem vám tak vděčná, že k vám, věřte mi, přijdu, a možná že to bude brzy. Ale teď mám důvody . . . závažné důvody . . . a nemohu se tak hned, v okamžiku, rozhodnout. Kdybyste tu zůstala alespoň čtrnáct dní. . .“

„To tedy znamená, že nechceš?“

„To znamená, že nemohu. Mimoto nemohu za žádných okolností opustit bratra a sestru, protože . . . protože . . . protože se opravdu může stát, že zůstanou opuštěni jako sirotci, a tak . . . vezmete-li mě i s dětmi, babičko, pak k vám samozřejmě přijedu a věřte, že vám odplatím vaši dobrotu,“ pronesla vroucně. „Ale bez dětí, babičko, nemohu.“

„No tak nelamentuj! (Polinu ani nenapadlo lamentovat, naopak, nikdy neplakala.) Pro kuřata se taky místo najde, kurník je veliký. A taky aby pomalu chodily do školy. Tak tedy teď nepojeděš? Dej na sebe pozor, Praskovjo! Ráda bych viděla tvé dobro. Vždyť já víím, proč nechceš jet. Všechno víím, Praskovjo. Od toho Francouzíčka tě nečeká nic dobrého.“

Polina se začervenala. Já jsem sebou až trhl. (Všichni to vědí. Snad já jediný nic nevím.)

„No no, nemrač se! Nebudu to rozmazávat. Dej na sebe pozor, aby to špatně nedopadlo, rozumíš! Jsi chytré děvče, bylo by mi tě líto. Už toho všeho mám dost. Ať vás mám radši všechny z očí. Tak jdi už! Spánembohem!“

„Ještě vás doprovodím, babičko,“ řekla Polina.

„Není třeba; jen bys překážela, mám vás všech po krk.“

Polina políbila babičce ruku, ale ta ucukla a sama ji políbila na tvář.

Když šla Polina kolem mne, letmo na mne pohlédla, ale ihned odvrátila oči.

„Tobě taky spánembohem, Alexeji Ivanoviči! Za hodinu mi jede vlak. Unavil ses se mnou, myslím. Tu máš, vezmi si tady těch padesát zlatých.“

„Uctivě děkuji, babičko, styděl bych se. . .“

„Nemluv!“ vyřikla tak energicky a hrozivě, že jsem se neodvážil odporovat a peníze jsem přijal.

„Kdybys byl v Moskvě bez místa, přijď ke mně, doporučím tě někam. Tak už jdi!“

Přišel jsem do svého pokojíku a ulehl na postel. Myslím, že jsem ležel skoro půl hodiny na zádech s rukama pod hlavou. Katastrofa už propukla, bylo o čem přemýšlet. Rozhodl jsem se, že zítra důrazně promluvím s Polinou. Tak tedy Francouzek? Je to tedy pravda! Ale stejně, co mezi nimi mohlo být? Polina a de Grioux! Proboha, jak se to k sobě nehodí!

Bylo to prostě k nevíře. Náhle jsem se vytrhl ze strnulosti a rozhodl se, že vyhledám pana Astleye a stůj co stůj ho přiměji k rozmluvě. Jistě i o tom ví víc než já. Pan Astley? Ještě jedna záhada pro mne!

Vtom se ozvalo zatukání na mé dveře. Podívám se: Potapyč.

„Račte, Alexeji Ivanoviči, k naší paní, volá vás.“

„Copak? Jede už? Vlak odjíždí až za dvacet minut.“

„Je rozčilená, pane, chvíli neposedí. „Honem, honem!“ volá, to jako vás si přeje, pane. Proboha vás prosím, pojdte hned!“

Hned jsem seběhl dolů. Stařenka se už dala vyvézt na chodbu. Tašku na peníze držela v ruce.

„Jdi napřed, Alexeji Ivanoviči, půjdeme!“

„Kam, babičko?“

„Ať na místě umřu, ale vyhraju své peníze zpátky! Žádné otázky a jde se. Hraje se přece do půlnoci, vid’?“

Ustrnul jsem, chvíli jsem váhal, ale v okamžiku jsem se rozhodl.

„Dělejte, jak si přejete, Antonido Vasiljevno, ale já nepůjdu.“

„Proč, prosím tě? Co do tebe vlezlo? Mně se zdá, že jste se všichni minuli s rozumem.“

„Jak myslíte. Vyčítal bych si to pak, nechci. Nechci toho být svědkem ani účastníkem, ušetřte mě toho, Antonido Vasiljevno! Tady máte zpět svých padesát fridrichsdorů. Sbohem.“ Položil jsem balíček s fridrichsdory na stolec, u něhož stál právě babiččín vozík, poklonil jsem se a odešel.

„Žvásty!“ křikla za mnou stařenka. „Nechod si, najdu cestu i bez tebe! Potapyči, pojd’ se mnou ty! Zdvihněte mě a neste!“

Pana Astleye jsem nenašel, i vrátil jsem se domů. Pozdě, až v jednu hodinu po půlnoci, dověděl jsem se od Potapyče, jak skončil stařenčin den. Prohrála všechno, co jsem jí předtím proměnil, to jest v našich penězích ještě deset tisíc rublů. Ujal se jí tam ten Poláček, kterému onehdy dala dva fridrichsdory, a celou tu dobu řídil její hru. Ze začátku, než přišel Poláček, musil za ni sázet Potapyč, ale toho brzy vyhnala a tu právě se přitočil Poláček. Jako z udělení rozuměl rusky a žvatlal jakousi směsí tří jazyků, takže se s babičkou jakž takž dorozuměli. Babička mu celou tu dobu nemilosrdně nadávala a on se sice neustále „stičil pod

stopki paňskie“, ale kdepak, „s vámi, Alexeji Ivanoviči, se to nedá srovnat,“ vypravoval Potapyč. „S vámi jednala jako s *urozeným pánem*, ale tamten — viděl jsem na vlastní oči, Bůh je mi svědek, jak jí kradl rovnou ze stolu. Sama ho asi dvakrát při tom dopadla a nadala mu, co se do něho vešlo, dokonce ho jednou vykrákala za vlasy, opravdu, nelžu vám, až se to kolem všechno smálo. Všechny peníze, co měla, všechno, co jste jí, pane, proměnil, všechno prohrála. Přivezli jsme ji sem, chtěla se jen napít trochu vody, pokřižovala se a do postele. Byla, to víte, vyčerpaná, hned usnula. Dej jí Pánbůh sladké sny! To jsou mi ty cesty do ciziny!“ skončil své povídání. „Já říkal, že to nepovede k ničemu dobrému. Už abychom byli v naší Moskvě! Copak nám doma v Moskvě chybí? Zahrada, květiny, jaké tu člověk nevidí, vůně, jablonky začínají kvést, všude dost místa — ale ne, to jsme musili do ciziny! Achich, achich!“

KAPITOLA XIII

Už je tomu skoro měsíc, co jsem se nedotkl těchto svých zápisků, začatých pod vlivem neurovaných sice, ale silných dojmů. Katastrofa, jejíž blízkost jsem tehdy vycítoval, skutečně nastala, ale byla stokrát krutější a nečekanější, než jsem si myslil. Bylo to všechno podivné, nemsynlné, až tragické, alespoň to, co se týkalo mne. Zažil jsem některé události téměř zázračné — tak alespoň na ně dosud pohlížím — ačkoliv při pozornějším pohledu, a zvláště uváží-li se, v jakém víru jsem se tenkrát zmítal, nebyly nic víc než ne zcela všední. Ale nejúžasnější je pro mne to, jak jsem se já sám s těmi událostmi vypořádal. Dodnes si nerozumím. A všechno to prchlo jako sen, dokonce i má vášeň, a byla přece silná a opravdová, ale . . . kam se poděla? Pravda, dnes mi někdy zničehonic napadne: „Snad jsem tenkrát zešlel a seděl jsem celou tu

dobu někde v blázinci, možná že tam sedím dosud — takže se mi to všechno jen *zdálo* a dosud se mi to pouze *zdá*.“

Srovnal jsem a přečetl své listky. (Kdoví, snad jen proto, abych se ujistil, že jsem je nepsal v blázinci?) Jsem nyní sám a sám. Začíná podzim, listí žlutne. Sedím v tomhle nudném městečku (jak nudná dovedou být německá městečka!) a místo toho, abych přemýšlel, co budu dělat dál, žiji pod dojmem nedávných citových zážitků, pod dojmem čerstvých vzpomínek, pod dojmem vichřice, která mě nedávno strhla do toho víru a zase mě někam vynesla. Chvilími se mi zdá, že stále ještě kroužím v tom víru, že se ta bouřka znovu přizene, zachvátí mě svým křídlem, že zase vybočím z míry a pořádku a budu kroužit, kroužit a kroužit.

Ostatně, snad se zastavím a přestanu věřit, když si co možná správně vyložím, co se se mnou za ten měsíc událo. Táhne mě to zase k peru. Někdy taky vůbec není večer co dělat. Kupodivu, abych měl alespoň nějaké zaměstnání, vypůjčuji si v zdejší mizerné půjčovně knih romány od Paul de Kocka (v německém překladě), které mám hrozně nerad, ale čtu je a dívím se sám sobě. Jako bych se bál rozrušit vážnou knihou nebo jakýmkoliv vážným zaměstnáním opojení z toho, co jsem právě prožil. Jako by mi ten nesmyslný sen a dojmy, které z něho zůstaly, byly tak drahé, že se až bojím dotknout se jich něčím novým, aby se nerozpadly v prach. Je mi to skutečně tak drahé? Ano, ovšem že je, snad ještě za čtyřicet let budu vzpomínat.

A tak se tedy dávám do psaní. Ostatně teď se to všechno dá povědět stručněji. Dojmy už nejsou takové.

Nejdříve abych dokončil o stařeně. Druhý den prohrála všechno do posledního. Musilo to tak dopadnout: kdo z takových lidí se jednou dostane na tuto dráhu, sjíždí po ní jako ze zasněženého kopce na sáňkách, čím dál tím rychleji a rychleji. Hrála celý den do osmi do večera. Neasistoval jsem jí při hře, vím o tom jen z vyprávění.

Potapyč měl u ní službu v herně celý den. Polácci, kteří její hru řídili, se za ten den několikrát vyměnili. Začala tím, že vyhnala Poláčka, kterého den předtím vykrákala za vlasy, a vzala si jiného, ale ten byl skoro ještě horší. Když

ho vyhnala, vzala zase toho prvního, který neodešel, ale po celou dobu, co byl v nemilosti, okouněl za její židlí a co chvíli vystrkoval hlavu. Nakonec propadla úplnému zoufalství. Odehnaný druhý Poláček také zanic nechtěl odejít, jeden stál napravo, druhý nalevo. Po celou dobu se hádali a vyčítali jeden druhému, že špatně sází a hraje, častovali se navzájem „lajdáky“ a jinými polskými lichotkami, pak se zase smířovali, vyhazovali peníze nazdařbůh a dělali nesmyslné plány. Když se pohádali, sázeli každý zvlášť, jeden třebas na červenou a druhý ve stejné hře na černou. Dospělo to tak daleko, že babičku docela popletli a přivedli z míry, až se málem se slzami v očích obrátila na starého croupiera s prosbou, aby se jí ujal a Poláčky vyhnal. Skutečně je přes jejich křiky a protesty ihned vyhodili. Křičeli oba zároveň a dokazovali, že je jim babička něco dlužna, že je nějak podvedla, že s nimi jednala nepoctivě a hanebně. Ubohý Potapyč mi to vypravoval se slzami v očích ještě ten večer, co prohrála, a stěžoval si, že prý si ti dva cpali kapsy penězi, že sám viděl, jak nesvědomitě kradli a strkali do kapes. Tak jeden si třebas vyžádal od babičky za svou námahu pět fridrichsdorů a položil je na ruletu hned vedle babiččiny sázky. Když babička vyhrála, křičel, že to vyhrála jeho sázka, babička že prohrála. Když je vyhodili, ozval se Potapyč a udal, že mají plné kapsy zlata. Stařenka hned požádala croupiera, aby zakročil, a aťsi Poláčkové křičeli jak křičeli (jako dva chycení kohouti), přišla policie a na místě jim vyprázdnila kapsy v babiččin prospěch. Dokud babička všechno neprohrála, požívala celý ten den u croupierů a celé správy herny zřejmě vážnosti. Ponenáhu se její sláva rozšířila po celém městě. Všichni lázeňští hosté nejrůznějších národností, prostí i ti nejvznešenější, se přicházeli podívat na „une vieille comtesse russe, tombée en enfance“, ¹ která už prohrála „několik milionů“.

Ale stařenka jen velmi nepatrně získala na tom, že se zbavila obou Poláčků. Místo nich jí hned nabídl své služby třetí Polák, který na rozdíl od nich mluvil dobře rusky a byl

¹ Na starou ruskou hraběnku, která zdětinštěla.

oblečen jako gentleman, třebaže vypadal trošku jako lokaj. Měl dlouhatánské kníry a přehnané sebevědomí. Také sice líbal „stopki pańskie“ a „stielil se pod stopki pańskie“, ale choval se k svému okolí nadutě, rozhodoval despoticky, zkrátka rázem ze sebe udělal nikoliv babiččina služebníka, nýbrž jejího pána. Po každé sázce se k ní obracel a přísahal, že on je taky „honorowy pan“ a že si nevezme z jejích peněz ani kopejku. Opakoval to tak často, že z něho dostala strach. Ale jelikož tento pán ze začátku skutečně vedl její hru o něco lépe a začal vyhrávat, nemohla se babička od něho odloučit. Asi za hodinu se oba dřívější Poláčkové, kteří byli z herny vykázáni, objevili znovu za babiččinou židli a znovu se nabízeli k službám, alespoň k posilkám. Potapyč se dušoval, že „honorowy pan“ se s nimi dorozumíval mrkáním a dokonce jim něco odevzdával. Jelikož babička neobědvala a skoro se nehnula z místa, přišel jeden z Poláčků skutečně vhod. Zaběhl vedle do jídelny a přinesl jí šálek bujónu a později čaj. Běhali ostatně oba. Ke konci dne, když už všem bylo jasné, že stařenka prohrává svou poslední bankovku, stálo za její židli už šest Poláčků, které tam předtím nikdo neviděl a neslyšel. Když prohrála poslední drobné, tu už nejenom že ji neposlouchali, ale vůbec si jí nevšíмали, strkali se rovnou přes ni ke stolu, sami brali peníze, sami sázeli, jak chtěli, hádali se, křičeli, domlouvali se s honorowym panem jako s kumpánem a honorowy pan málem zapomněl, že je babička na světě. Dokonce i potom, když se babička, prohrajší všechno do posledního, vracela v osm hodin večer do hotelu, ještě ji pronásledovali tři nebo čtyři Poláci, běželi vedle její židle, křičeli z plna hrdla a brebentili, že je babička o něco připravila a že jim musí něco dát. Došli tak až do hotelu, odkud je konečně vystrčili.

Podle Potapyčova odhadu prohrála babička za ten den na devatenáct tisíc rublů, mimo to, co prohrála den předtím. Všechny své papíry, pětiprocentní půjčky i akcie, které měla s sebou, postupně proměnila. Udivilo mě, že vydržela celých těch sedm nebo osm hodin sedět a skoro se nehnout od stolu, ale Potapyč vyprávěl, že asi třikrát skutečně začí-
nala silně vyhrávat a stržena novou nadějí nedokázala už

odejít. Ostatně hráči znají, jak dovede člověk sedět u karet až čtyřiačtyřicet hodin.

Zatím se u nás v hotelu celý ten den také daly velice důležité věci. Již dopoledne před jedenáctou, když byla ještě babička doma, odhodlali se naši, tj. generál a de Grioux, k poslednímu kroku. Když se dověděli, že stařenka nemá v úmyslu odejet, že se naopak znovu chystá do herny, přišli k ní v plné sestavě (kromě Poliny), aby si s ní definitivně a dokonce *otevřeně* promluvili. Generál, celý roztřesený a umírající strachem z hrozných následků, jaké to pro něho bude mít, až přestřelil. Po půlhodinovém úpěnlivém doprošování, při němž se upřímně přiznal ke všemu, to jest ke všem dluhům, ba i ke své vášni k Mlle Blanche (byl docela jako bez rozumu), přešel najednou do výhrůžného tónu a začal na babičku dokonce křičet a dupat. Křičel, že dělá rodině ostudu, že se stala atrakcí po celém městě. Ke konci se rozlítil: „Hanobíte dobré jméno Rusů, vážená paní! Na to je policie!“ Babička ho nakonec zahнала holí (skutečnou holí). Generál a de Grioux se během dopoledne ještě jednou nebo dvakrát radili, a co je hlavně zajímalo, bylo, zda by se doopravdy nedalo užít policie. Dalo by se říci: tadyta úctyhodná, ale nešťastná stařenka se minula s rozumem, prohrává poslední peníze atd. Zkrátka, zda by nebylo možné vymoci si nějakou kuratelu nebo zákaz. Ale de Grioux jen krčil rameny a smál se generálovi do očí, když začal plácát nesmysly a běhat sem tam po pokoji. Konečně mávl de Grioux rukou a někam zmizel. Večer jsme se dověděli, že nadobro odjel z hotelu a že měl předtím velmi důležitou a tajemnou rozmluvu s Mlle Blanche. Co se týče Mlle Blanche, ta již od rána učinila definitivní rozhodnutí: generála naprosto odstrčila a vůbec ho k sobě nepustila. Když se za ní rozběhl do kasina a tam ji spatřil zavěšenou do knízátko, ani ona, ani Mme veuve Cominge se k němu neznaly. Knízátko ho také nepozdravilo. Celý ten den Mlle Blanche zpracovávala knížete, aby se konečně vyjádřil. Ale ouvej! Š knížetem se hanebně přepočítala. Ta maličká katastrofa propukla ještě ten večer; objevilo se, že kníže je chudý jako kostelní myš, že naopak spoléhal, že si od ní vypůjčí na

směnku, aby mohl hrát ruletu. Blanche ho rozzuřeně vyhodila a zamkla se ve svém pokoji.

Já jsem to dopoledne šel k panu Astleyovi, lépe řečeno celé dopoledne jsem sháněl pana Astleye a nemohl jsem ho najít. Nebyl ani doma, ani v kasinu, ani v parku. Ve svém hotelu ten den neobědval. K páté hodině jsem ho najednou spatřil, jak jde od nádraží rovnou do hotelu De l'Angleterre. Spěchal a byl velmi zneklidněn, ačkoliv z jeho tváře se jen stěží dalo vyčíst znepokojení nebo jakékoliv vzrušení. Přivětivě mi podal ruku, jako obvykle zvolal „Aj!“, nezastavil se však a šel dost spěšně dál. Připojil jsem se k němu, on však mi dovedl tak odpovídat, že jsem se ho vlastně na nic nemohl otázat. Mimoto jsem se hrozně ostýchal mluvit o Polině a on se na ni slovem nezeptal. Vypravoval jsem mu o stařence. Poslouchal vážně a pozorně a pokrčil rameny.

„Prohraje všechno,“ poznamenal jsem.

„Ano,“ odpověděl, „šla hrát, ještě než jsem odjel, to už jsem věděl najisto, že všechno prohraje. Budu-li mít kdy, půjdu se do herny podívat, je to zajímavé.“

„Kde jste byl?“ zvolal jsem, uvědomiv si, že jsem se na to dosud nezeptal.

„Ve Frankfurtě.“

„Měl jste tam jednání?“

„Ano, měl.“

Nač jsem se měl tázat dál? Stále ještě jsem kráčel vedle něho, on však náhle zašel do hotelu De quatre saisons, kolem kterého jsme šli, pokynul mi hlavou a zmizel. Cestou domů jsem se ponenáhlu dovtípil, že kdybych s ním mluvil třeba dvě hodiny, nebyl bych se nic dověděl, protože . . . protože jsem se neměl nač ptát. Ano, bylo tomu tak. V této chvíli bych nikterak nedovedl formulovat svou otázku.

Polina celý ten den buď byla s dětmi a s chůvou v parku, nebo seděla doma. Generálovi se už dlouho vyhýbala a skoro s ním nemluvila, alespoň o ničem závažném. Toho jsem si už dávno všiml. Jelikož jsem však věděl, v jakém je dnes generál postavení, usoudil jsem, že ji nemohl pomínout a že tedy mezi nimi musila být nějaká důležitá rodinná výměna názorů. Avšak když jsem, vraceje se po rozmluvě

s panem Astleyem do hotelu, potkal Polinu s dětmi, vyzařoval z její tváře takový božský klid, jako by se všechny rodinné bouře jediné jí byly vyhnuly. Na můj pozdrav mi pokynula hlavou. Přišel jsem domů velmi rozezlený.

Je sice pravda, že od příhody s Wurmerhelmovými jsem se vyhýbal rozmluvě a nesešel se s ní ani jednou. Částečně jsem jenom hrál uraženého, ale čím déle to trvalo, tím víc ve mně vřela skutečná zlost. I kdyby mě ani trochu neměla ráda, přece jen neměla tak dupat po mých citech a s takovým pohrdáním přijímat má vyznání. Ví přece, že ji doopravdy miluji, a sama mi přece dovolovala, abych s ní o tom mluvil. Začalo to mezi námi ovšem prapodivně. Před nějakou dobou, už dávno, asi před dvěma měsíci, jsem pozoroval, že by mě chtěla učinit svým přítelem a důvěrníkem a že se o to částečně už pokouší. Ale tenkrát nám to jaksi nevyšlo a místo toho zůstal mezi námi nynější podivný poměr; proto jsem s ní začal takto hovořit. Ale je-li jí má láska proti mysli, proč mi rovnou nezakáže, abych o ní mluvil?

Nezakázala mi to; dokonce mě sama někdy vyzývala k rozmluvě a . . . vysmívala se mi tím ovšem. Vím to určitě, dobře jsem si toho všiml. Bylo jí příjemné vyslechnout mě, vydráždit až k bolesti a najednou mě ohromit projevem naprostého pohrdání a neúcty. A ví přece, že bez ní nemohu žít! Od historiky s baronem uplynuly teprve tři dni a pro mne je náš *rozchod* už nesnesitelný. Když jsem ji teď potkal u kasina, srdce se mi tak rozbušilo, že jsem až zbledl. Ani ona se beze mne neobejde. Potřebuje mne, ale — nepotřebuje mne jenom jako královna svého šaška?

Má tajemství, to je jasné. Její rozmluva s babičkou mi bolestně proklála srdce. Žádal jsem ji přece nesčíslněkrát, aby byla ke mně upřímná, a věděla přece, že jsem doopravdy připraven položit za ni život. Ale odbývala mě vždycky málem pohrdlivě nebo místo obětování života, které jsem jí nabízel, chtěla ode mne takové kousky jako tenkrát s baronem. Není to k zoufání? Je snad ten Francouz celým jejím světem? A co pan Astley? Téhle věci jsem už vůbec nerozuměl, ale trápil jsem se, bože, jak jsem se trápil!

Když jsem přišel domů, posedla mě zuřivost, vzal jsem pero a načrtl jí tyto řádky:

„Polino Alexandrovno, vidím, že došlo k rozuzlení, které se bezpochyby dotkne i vás. Naposled vám připomínám: nepotřebujete mou hlavu? Kdybyste mě potřebovala, ať na *cokoliv*, disponujte mnou, budu téměř neustále ve svém pokoji a nikam neodejdu. Až bude třeba, napište nebo mě dejte zavolat.“

Zapečetil jsem psaníčko a uložil hotelovému sluhovi, aby jí je odevzdal do vlastních rukou. Neočekával jsem odpověď, ale sluha se za tři minuty vrátil a hlásil, že „dáma dává pozdravovat“.

Před sedmou si mě dal zavolat generál. Byl v pracovním, oblečen jako na vycházku. Klobouk a hůl ležely na pohovce. Když jsem vcházel, měl jsem dojem, že stojí rozkročen uprostřed pokoje s hlavou sklopenou a mluví nahlas sám se sebou. Avšak sotva mě spatřil, vrhl se ke mně téměř s křikem, až jsem mimoděk ucouvl a málem bych byl utekl. Chytil mě za obě ruce a táhl k pohovce. Sám si sedl na pohovku, mne posadil do křesla proti sobě, a stále ještě svíraje mé ruce, s třesoucími se rty a usazenými očima mě uprošoval:

„Alexeji Ivanoviči, zachraňte mě, zachraňte, smilujte se!“

Dlouho jsem ničemu nerozuměl. Generál mluvil a mluvil a neustále opakoval: „Smilujte se, smilujte se!“ Konečně jsem pochopil, že ode mne očekává něco jako radu, lépe řečeno, že všemi opuštěný vzpomněl si ve svém smutku a úzkostech na mne a dal mě zavolat, jen aby se mohl vymluvit.

Byl pomatený nebo alespoň nanejvýš rozrušený. Spínal ruce a nejraději by se byl přede mnou vrhl na kolena, abych (co byste řekli?) — abych ihned došel k Mlle Blanche, promluvil jí do svědomí a uprosil ji, aby se k němu vrátila a provdala se za něho.

„Promiňte,“ zvolal jsem, „mademoiselle Blanche mi do dnes neráčila věnovat ani trochu pozornosti. Co já bych u ní zmohl?“

Ale každá námitka byla marná, nevnímal, co se mu říká. Začal také mluvit o babičce, ale hrozně nesouvisle. Stále ještě se zabýval myšlenkou, že by měl poslat pro policii.

„To u nás,“ vybuchl najednou vztekem, „u nás v spořádaném státě, kde vládne autorita, tam by takové stařeny dali na místě pod kuratelu. Tak prosím, vzácný pane, tak prosím,“ mluvil dál, přecházející náhle do spílání, vyskočil a pobíhal po pokoji. „To vy ještě nevíte, vzácný pane,“ mluvil do kouta k jakémusi pomyslnému vzácnému pánovi, „ale poznáte to, ano prosím, u nás se s takovými bábami nemazlí, ano prosím, po čertech nemazlí!“

Znovu klesl na pohovku a za okamžik, celý udýchaný a málem vzlykaje, mi spěšně vykládal, že si ho Mlle Blanche nechce vzít, protože místo telegramu přijela babička, a že je už jasné, že mu nepřípadně žádné dědictví. Měl dojem, že o tom dosud nic nevím. Zavedl jsem řeč na markýze de Grioux. Generál mávl rukou: „Odjel. Má v zástavě veškeren můj majetek, jsem chudý jako kostelní myš. Ty peníze, které jste přivezl — nevím, kolik jich tam ještě zbylo, tak asi sedm set franků — to je prosím všechno, co mám. Co bude dál, to prosím nevím, to prosím nevím.“

„Jak zaplatíte hotelový účet?“ zvolal jsem polekaně. „A co potom?“

V zamyšlení na mne pohlédl, ale nerozuměl patrně a snad mě ani neposlouchal. Pokusil jsem se promluvit o Polině Alexandrovně a dětech. „Ano, ano,“ odpověděl na půl úst a už zase hovořil o knížeti, o tom, že s ním Blanche odjede a pak . . . „co si pak počnu, Alexeji Ivanoviči?“ uvědomil si najednou mou přítomnost. „Na mou duši, já nevím, co si počnu. Řekněte, není to nevděčnost? Není to nevděčnost?“

Nakonec se usedavě rozplakal.

Nevěděl jsem si s ním rady. Nechat ho o samotě bylo nebezpečné, mohl si něco udělat. S námahou jsem se od něho dostal, ale upozornil jsem chůvu, aby se na něho chodila často dívat, a mimoto jsem promluvil se sluhou, který měl v patře službu, velmi šikovným chlapíkem, a ten mi také slíbil, že na něho dohlédne.

Sotva jsem se vyprostil, přišel ke mně Potapyč, že volá

babička. Bylo osm hodin, vrátila se teprve z herny po dokonale prohře. Vydal jsem se k ní: seděla na židli vysřená a vypadala nemocně. Marfa jí podávala šálek čaje a skoro násilím ji donutila, aby ho vypila. Babiččin hlas a způsob řeči se nápadně změnil.

„Buďte zdrav, můj milý Alexeji Ivanoviči,“ řekla pomalu a vážně sklonila hlavu, „odpusťte, že vás ještě jednou obtěžuji, nemějte za zlé starému člověku. Nechala jsem tam, můj milý, docela všechno, skoro sto tisíc rublů. Měl jsi pravdu, žes včera se mnou nešel. Jsem teď bez peněz, nemám ani groš. Ani chvíli se nechci zdržet, v půl desáté odjíždím. Poslala jsem k tomu tvému Angličanu, Astleyovi či jak se jmenuje, chei si od něho na týden vypůjčit tři tisíce franků. Přimluv se u něho, aby si snad něco nepomyšlil a neodřekl mi. Jsem, můj milý, ještě dost bohatá. Mám tři vesnice a dva domy. I nějaké peníze se ještě najdou, nevzala jsem s sebou všechno. Říkám to proto, aby snad neměl obavy. Ale tady ho máme! To je vidět hodného člověka.“

Pan Astley přispěchal na první babiččin vzkaz. Ani chvíli se nerozmýšlel, nenadělal mnoho řečí a na místě jí vysázal tři tisíce franků na směnku, kterou babička podepsala. Když byl hotov, odporoučel se a rychle odešel.

„A teď můžeš taky jít, Alexeji Ivanoviči. Zbývá mi něco přes hodinu, lehnu si na chvíli, bolí mě všechny kosti. Nezlob se na mne, na hloupou bábu. Od nynějška už nebudu mladým vyčítat lehkomyšlnost, ani tomu našemu nešťastnému generálovi si teď netroufám dávat vinu. Peníze mu přece jen nedám, jak by si přál, protože — podle mého názoru je až příliš hloupý, ačkoliv já, vrták stará, nejsem o nic moudřejší než on. Pánbůh i u starých lidí pronásleduje a trestá pýchu. Nu, buď sbohem! Marfušo, zvedni mě!“

Přece jen jsem chtěl babičku vyprovodit. Mimoto jsem byl jaksi neklidný a stále jsem čekal, že se každou chvíli musí něco stát. Nevydržel jsem doma. Chodil jsem po chodbě, dokonce jsem se na chvíli šel projít na promenádu. Psaní, které jsem Polině poslal, bylo otevřené a jasné a dnešní katastrofa byla ovšem definitivní. V hotelu jsem se

dověděl, že de Grioux odjel. Konečně, odmrští-li mě jako přítele, jako sluhu mě snad neodmrští. Bude mě potřebovat alespoň jako poslíčka, k něčemu jí budu dobrý, to jistě.

Před odjezdem vlaku jsem zaběhl na nástupiště a usadil stařenku do vlaku. Všichni nasedli do vyhrazeného rodinného kupé. „Děkuju ti, můj milý, za tvou nezištnou účast,“ loučila se se mnou, „a připomeň Praskovje, o čem jsem s ní včera mluvila — budu ji čekat.“

Vracel jsem se domů. Když jsem šel kolem generálova pokoje, potkal jsem chůvu a přeptal se na generála. „Všechno v pořádku, pane,“ odpověděla rozmrzele. Přece jsem se zašel podívat, avšak zůstal jsem stát ve dveřích jeho pokoje jako zařezaný. Mlle Blanche a generál se smáli jako o závod. Vedle na pohovce seděla veuve Cominges. Generál byl radostí bez sebe, žvanil všelijaké hlouposti a dlouho se rozjařeně smál, až se mu tvář scvrkala do nesčetných drobných vrásek, v nichž se oči docela ztrácely. Později jsem se dověděl od samotné Blanche, že když vyhnala knížete a dověděl se, že generál plakal, usmyslila si, že ho potěší, a zašla na chvíli k němu. Ale ubohý generál nevěděl, že o jeho osudu je v této chvíli již rozhodnuto, že Blanche už má sbaleno a na druhý den odjede prvním ranním vlakem do Paříže.

Postál jsem chvíli na prahu generálova pokoje, ale nevstoupil jsem a nezpozorován jsem odešel. Když jsem došel nahoru do svého pokoje a otevřel dveře, spatřil jsem v šeru jakousi postavu, sedící na židli v koutě u okna. Nevstala, když jsem vešel. Rychle jsem k ní přistoupil, pohlédl na ni — a zůstal jsem bez dechu: byla to Polina!

Překvapením jsem až vykřikl.

„Co je? Co se děje?“ zeptala se zvláštním způsobem. Byla bledá a pohled měla zachmuřený.

„Co se děje? Vy, tady u mne!“

„Když jsem přišla, pak už *nadobro*. To je můj způsob. Hned uvidíte. Rozsviňte svíčku!“

Rozsvítil jsem. Vstala, přistoupila ke stolu a položila přede mne rozpečetěný dopis.

„Přečtěte si to!“ poručila.

„To . . . to psal de Grioux!“ vykřikl jsem a uchopil psaní.

Ruce se mi třásly a písmena mi skákala před očima. Zapomněl jsem přesné znění dopisu, ale stálo v něm ne-li slovo od slova, tedy myšlenka za myšlenkou toto:

„Mademoiselle,“ psal de Grioux, „neblahé okolnosti mě nutí, abych okamžitě odjel. Sama jste si jistě uvědomila, že jsem se vám úmyslně nechtěl definitivně vyjádřit, dokud se všechny okolnosti nevyjasní. Příjezd vaší staré příbuzné (de la vieille dame) a její nerozumné jednání učinily konec mému váhání. Neutěšený stav mých vlastních financí mi nedovoluje, abych se dále kojil sladkými nadějemi, kterými jsem si jistou dobu dovoloval se opájet. Lituji toho, co bylo, ale doufám, že v mém chování nenajdete nic, co by bylo nedůstojno gentlemana a čestného muže (gentilhomme et honnête homme). Jelikož jsem na půjčkách vašemu otčímovi přišel skoro o všechny své peníze, nezbyvá mi než uchýlit se k tomu, co mi jedině zbývá: dal jsem již příkaz svým přátelům do Petrohradu, aby ihned zařídili nucený prodej předluženého majetku. Protože však je mi známo, že váš lehkomyšlný otčím rozházal i vaše vlastní peníze, rozhodl jsem se, že mu slevím padesát tisíc franků, a vrátím mu část jeho dlužných úpisů v této výši, takže budete mít možnost od něho soudně vymoci vše, oč vás připravil. Předpokládám, mademoiselle, že vzhledem k dané situaci přinese vám tento můj čin značný užitek. Doufám, že se

jím plně zhošťuji povinnosti čestného a ušlechtilého člověka. Budte ujištěna, že vzpomínku na vás uchovám v mém srdci navěky.“

„Co chcete, je to jasné,“ řekl jsem jí, „mohla jste snad očekávat něco jiného?“ dodal jsem rozhořčeně.

„Nic jsem neočekávala,“ odpověděla naoko klidně, ale hlas se jí chvěl. „Už dlouho jsem s ním byla hotova. Četla jsem v jeho myšlenkách a věděla, co si myslí. Domníval se, že se snažím . . . že ho budu nutit . . . (Přestala uprostřed věty, kousla se do rtu a odmlčela se.) Úmyslně jsem se k němu chovala dvojnásob pohrdlivě a čekala, jak se zachová. Kdyby byl přišel telegram, že dědíme, byla bych mu nacpala, co je mu ten idiot (otčím) dlužen, a vyhodila ho. Už dlouho je mi odporný. Ach, tenkrát to byl docela jiný, stokrát jiný člověk, ale teď, ale teď! S jakou rozkoší bych mu hodila do té jeho podlé tváře těch padesát tisíc, plivla mu do ní — a rozmázla slinu!“

„Ten papír, ten vrácený úpis na padesát tisíc má přece generál, ne? Vezměte jej a vraťte ho tomu de Grioux!“

„To není ono! Ne, to ne!“

„Pravda, to není ono. A co se dá teď čekat od generála? Ale což babička?“ zvolal jsem.

Polina na mne pohlédla jaksi netečně a nervózně.

„Nač babička?“ řekla popuzeně. „Nemohu jít k ní . . . A vůbec se nechej nikoho prosit,“ dodala vydrážděně.

„Co počít?“ zvolal jsem. „Jak jen, jak jen jste mohla milovat toho de Grioux? Ten lotr, ten mizera! Nechcete? Zabiju ho v souboji! Kde je teď?“

„Ve Frankfurtě, zůstane tam tři dni.“

„Řekněte slovo a jedu, hned zítra prvním vlakem,“ vyrazil jsem v jakési nezapjné extázi.

Zasmála se.

„A on vám třeba řekne: Vraťte napřed padesát tisíc franků! Proč by se měl bít? To je nesmysl.“

„Kde, kde tedy vzít těch padesát tisíc franků?“ opakoval jsem skřípaje zuby. Jako kdyby to šlo sebrat je najednou na podlaže. „Poslyšte, a co pan Astley?“ bleskl mi hlavou podivný nápad.

„Cože, *ty sám* chceš, abych ti odešla k tomu Angličanovi?“ pronesla, hledíc mi do tváře pronikavým pohledem a hořce se usmívajíc. Prvně v životě mi *tykala*.

Asi se jí v té chvíli rozrušením zatočila hlava, klesla náhle na pohovku jako vysílená.

Jako když do mne hrom uhodí. Nevěřil jsem svým očím, nevěřil svým uším. Ona mě miluje! Přišla *ke mně*, nikoliv k panu Astleyovi. Ona jako dívka přišla sama ke mně do hotelového pokoje, kompromitovala se tedy veřejně — a já tu před ní stojím a pořád ještě nechápu!

Bleskl mi hlavou bláznivý nápad.

„Polino! Dej mi jedinou hodinu! Počkej tu, za hodinu se vrátím. Musí to být. Uvidíš. Zůstaň tady, zůstaň tady!“

Vyběhl jsem z pokoje, aniž jsem odpověděl na její udivený tázavý pohled. Volala cosi za mnou, ale já se nevrátil.

Ano, někdy se člověku nejláznivější, na pohled nejneumožnější nápad tak pevně zahnízdí v hlavě, že jej nakonec přijímá za něco proveditelného. A spojí-li se k tomu se silným vášnivým přáním, přijme jej někdy za cosi osudného, nevyhnutelného, předurčeného, za něco, co nemůže nebýt, co se nemůže nestat. Snad je při tom i jakási kombinace předtuch, jakési mimořádné vypětí vůle, autohypnóza vlastní fantazií nebo něco takového — nevím, ale se mnou se onoho večera (na který nikdy nezapomenu) událo něco zázračného. Ačkoliv se to naprosto nevyomyká matematickým zákonům, já to dodnes pokládám za zázrak. Proč, proč utkvěla ve mně tak hluboko a pevně ta jistota, a to už od tak dlouhé doby? Skutečně jsem na to myslil, říkám to znovu, nikoliv jako na jednu z možností, která se může stát (nebo také nestat), ale jako na něco takového, co se nutně *musí* stát.

Bylo čtvrt na jedenáct; vstoupil jsem do kasina s tak pevnou nadějí, ale zároveň v takovém rozčilení, jaké jsem ještě nikdy nezažil. V hernách bylo lidí ještě dost, třebaže o polovinu méně než dopoledne.

Po desáté hodině zůstávají u hracích stolů skuteční, náruživí hráči, pro které v lázních neexistuje nic než ruleta, kteří přijeli jen za ní, nevědí skoro, co se kolem nich děje,

celou sezónu se o nic nezajímají, jenom hrají od rána do noci, a kdyby to šlo, hráli by i celou noc až do svítání. Jen neradi se rozcházejí, když se ve dvanáct hodin ruleta zavírá. A když kolem dvanácté hodiny, než ruleta skončí, vyvolá nejstarší croupier: „Les trois derniers coups, messieurs!“¹, nejraději by v těch třech hrách vsadili všechno, co mají v kapse. Skutečně se v této chvíli nejvíce prohrává. Došel jsem k tomu stolu, kde předtím seděla babička. Nebyl zvláštní nával, a tak jsem velmi brzy dostal u stolu místo k stání. Rovnou přede mnou bylo na zeleném sukňě napsáno slovo „Passe“. „Passe“, to je řada čísel od devatenácti do třiceti šesti. První řada, od jedničky až po osmnáctku, se jmenuje „Manque“ — ale co mně bylo po tom? Neuvažoval jsem, ani jsem dokonce neposlouchal, jaké číslo naposled vyšlo, ani jsem se na to nezeptal, než jsem začal hrát, jak by to udělal každý jen trochu přemýšlejší hráč. Vytáhl jsem všech svých dvacet fridrichsdorů a hodil je na „passe“, které jsem měl před sebou.

„Vingt deux,“² vyvolal croupier.

Vyhrál jsem a zase jsem vsadil všechno: to, co jsem měl předtím, i výhru.

„Trente et un,“³ ohlásil croupier. Zase výhra! Měl jsem už osmdesát fridrichsdorů. Vsadil jsem všech osmdesát na dvanáct prostředních čísel (trojnásobná výhra, ale dvojnásobná pravděpodobnost prohry). Kolo se roztočilo a vyšlo čtyřiadvacet. Vyplatili mi tři balíčky po padesáti fridrichsdorech a deset zlatých mincí. Dohromady s tím, co jsem měl předtím, se u mne sešlo dvě stě fridrichsdorů.

Byl jsem jako v horečce, položil jsem celou tu hromadu peněz na červenou — a najednou jsem přišel k sobě. Pouze jedinkrát za celý ten večer, za celou hru mě zamrazilo strachem a roztráslý se mi ruce a nohy. S hrůzou jsem pocítil a na okamžik si uvědomil, co by teď pro mne znamenala prohra. Celý můj život byl v sázce!

¹ Tři poslední kola, pánové!

² Dvacet dva.

³ Třicet jedna.

„Rouge,“ vyvolal croupier a já jsem si oddychl; palčivé mravenčení mi projíždělo celým tělem. Vyplatili mě v bankovkách; měl jsem tedy už čtyři tisíce florinů a osmdesát fridrichsdorů. (Doposud jsem byl schopen to spočítat.)

Potom jsem, jak si vzpomínám, vsadil opět dva tisíce florinů na dvanáct středních a prohrál jsem; vsadil jsem své zlato a osmdesát fridrichsdorů a prohrál. Posedla mě zuřivost: popadl jsem poslední dva tisíce florinů, co mi zbyly, a vsadil na dvanáct prvních — jen tak namátkou, nazdařbůh, bez uvažování. V jednom okamžiku čekání jsem prožil podobné dojmy, jaké asi prožívala Mme Blanchard, když v Paříži padala z hořícího balónu.

„Quatre,“¹ vyvolal croupier. Dohromady s předchozí sázkou jsem měl zase šest tisíc florinů. Hleděl jsem už jako vítěz, ničeho jsem se v té chvíli nebál a hodil jsem čtyři tisíce florinů na černou. Asi devět lidí honem vsadilo po mně také na černou. Croupieři si vyměňovali pohledy i několik slov. Všichni kolem o tom mluvili a vyčkávali.

Černá vyšla. Dál už se nepamatuji, kolik jsem sázel a jak šly sázky za sebou. Vzpomínám jen jako ze sna, že jsem už měl vyhráno asi šestnáct tisíc florinů. Potom jsem z nich ve třech nešťastných kolech o dvanáct přišel. Poslední čtyři tisíce jsem vsadil na „passe“ (ale nic jsem už při tom nevnímal, jen mechanicky, bezmyšlenkovitě jsem vyčkával) — a zase jsem vyhrál. Potom jsem vyhrál ještě čtyřikrát za sebou. Pamatuji si jen, že jsem shraboval peníze po tisících. Vzpomínám také, že nejčastěji padalo dvanáct prostředních, kterých jsem se také držel. Ta čísla vycházela s jakousi pravidelností — určitě třikrát nebo čtyřikrát za sebou, potom na dvakrát zmizela a zase se na třikrát nebo čtyřikrát vracela. Tato podivná pravidelnost se někdy vyskytuje v dlouhých řadách — a to také mate zapisující hráče, počítající s tužkou v ruce. A jaký hrozný výsměch osudu se při tom někdy objeví!

Myslím, že neuplynulo víc než půl hodiny od chvíle, kdy jsem přišel. Vtom mi croupier oznámil, že jsem vyhrál třicet

¹ Čtyři.

tisíc florinů, a ježto bank najednou víc nevyplácí, že ruleta se do zítřka do rána zavírá. Pobral jsem všechno své zlato, nasypal je do kapes, sebral všechny bankovky a odešel k jinému stolu, do druhého sálu, kde byla druhá ruleta. Celý zástup táhl za mnou. Tam mi hned uvolnili místo a já zase začal sázet nazdařbůh a bez uvažování. Nechápu, co mě zachránilo.

(Ostatně chvílemi mi začínalo probleskovat hlavou něco jako početní úvaha. Držel jsem se některých čísel a šancí, ale brzy jsem je opouštěl a znovu sázel skoro v bezvědomí. Patrně jsem byl velmi roztržitý. Vzpomínám si, že croupieři několikrát mou hru opravovali. Dělal jsem hrubé chyby. Skráně jsem měl zmáčené potem a ruce se mi třásly. Poláční nabízeli své služby, ale já jsem nikoho neposlouchal. Štěstí nebralo konce. Najednou se kolem rozlehlo hlasité volání a smích. „Bravo, bravo!“ křičeli všichni a někteří dokonce zatleskali. I tady jsem urval třicet tisíc florinů a zase uzavřeli bank do zítřka.)

„Odejděte, odejděte!“ šeptal mi zprava něčí hlas. Byl to jakýsi frankfurtský žid. Celou tu dobu stál vedle mne a patrně mi chvílemi při hře pomáhal.

„Odejděte, proboha!“ zašeptal mi jiný hlas nad levým uchem. Maličko jsem pozvedl oči. Byla to velice prostě a slušně oblečená, asi třicetiletá dáma chorobně bledé a unavené tváře, ve které byly dosud stopy někdejší vzácné krásy. To jsem si právě nacpával kapsy bankovkami, které jsem všelijak mačkal, a sbíral se stolu zbylé zlato. Když jsem vzal poslední balíček s padesáti fridrichsdory, nenápadně jsem ho strčil do ruky bledé dámě: hrozně se mi chtělo udělat to a její štíhloučké, hubeňoučké prstíky mi, jak si vzpomínám, pevně stiskly ruku na znamení vřelých díků. Odehrálo se to v okamžiku.

Když jsem měl všechno, rychle jsem odešel k trente et quarante.

U trente et quarante sedí aristokratické publikum. Není to ruleta, jsou to karty. Tady vyplácí bank najednou sto tisíc dolarů. Nejvyšší dovolená sázka je také čtyři tisíce florinů. Vůbec jsem tu hru neznal a nevěděl jsem, jak se

sází, jedině na černou a na červenou, které tu také byly. Těch jsem se držel. Celá herna se tísnila kolem. Nepamatuji se, zda jsem si alespoň jednou za tu dobu vzpomněl na Polinu. Prožíval jsem tenkrát divokou rozkoš z toho, že jsem bral a zastrkoval bankovky, kupící se přede mnou.

Skutečně, jako by mě osud postrkoval. Jako naschvál stalo se tenkrát něco, co se ostatně při hře vyskytuje dost často. Štěstí se upne třeba na červenou a neopustí ji třeba desetkrát až patnáctkrát za sebou. Předevčírem jsem slyšel, že minulý týden vyšla červená dvaadvacetkrát za sebou; na něco podobného se v herně nepamatují a mluvilo se o tom s údivem. Samozřejmě, že všichni hned červenou opouštějí, a když padne třeba desetkrát, nikdo se už neodvažuje na ni vsadit. Ale ani na černou, protějšek červené, v tom případě nikdo ze zkušených hráčů nesází. Zkušený hráč ví, co je to „vrtošivost náhody“. Zdálo by se třeba, že když šestnáctkrát padla červená, posedmnácté určitě vyjde černá. Nováčci na to hromadně naletí, zdvojnásobují a ztrojnásobují sázky a strašlivě prohrávají.

Já jsem se však z jakéhosi zvláštního rozmaru schválně upnul na červenou, když jsem upozoroval, že vyšla sedmkrát za sebou. Jsem přesvědčen, že z polovice v tom hrála úlohu samolibost: chtěl jsem udivit diváky šíleným riskováním, ale — byl to zvláštní pocit — vzpomínám si jasně, že se ve mně najednou doopravdy, aniž mě k tomu poháněla samolibost, probudila vášnivá touha riskovat. Možná že duše, když prožije tolik dojmů, se jimi nenasycuje, nýbrž se jimi jen rozdražďuje a žádá si nových, silnějších a silnějších dojmů, až do úplného vyčerpání. Opravdu, nelžu, kdyby stanovy hry byly připouštěly vsadit najednou padesát tisíc florinů, byl bych je jistě vsadil. Kolem se ozývaly výkřiky, že je to šílenství, že červená vychází už počtrnácté.

„Monsieur a gagné déjà cent mille florins,“¹ řekl kdosi vedle mne.

Náhle jsem se vzpamatoval. Jakže? Za jeden večer jsem vyhrál sto tisíc florinů! Nač potřebuji víc? Vrhł jsem se na

¹ Pán už vyhrál 100 000 florinů.

bankovky, bez počítání je namačkal do kapes, shrábl jsem všechno zlato, všechny ruličky a běžel pryč z hery. Když jsem procházel sály, všichni se smáli, když viděli, jak mi odstávají kapsy a jak se prohýbám pod tíží zlata. Myslím, že ho bylo hodně přes půl pudu. Několik dlaní se ke mně natáhlo; rozdával jsem plnýma rukama. U východu mě zastavili dva židé.

„Jste odvážný. Jste velice odvážný,“ řekli mi. „Ale zítra ráno určitě odjedte, a to co nejdřív, nebo to všechno zase prohrajete.“

Neposlouchal jsem je. Na promenádě byla tma, že člověk neviděl vlastní ruku. Do hotelu bylo asi půl versty. Nikdy jsem se nebál zlodějí a lupičů, ani když jsem byl maličký, ani teď jsem na ně nevzpomněl. Ostatně si nepamatují, nač jsem cestou myslil, měl jsem v hlavě prázdno. Pociťoval jsem jen jakousi nesmírnou rozkoš — rozkoš z úspěchu, z vítězství, síly — nevím, jak bych to vyjádřil. Před očima se mi míhala i postava Polinina; byl jsem si vědom, že jdu k ní, že se s ní za chvíli sejdu a budu jí vypravovat, ukážu jí. . . ale na to, co předtím říkala a proč jsem vlastně odešel, jsem už skoro zapomněl. Všechny ty nedávné dojmy, které jsem zažil všeho všudy před půl hodinou, se mi v té chvíli už zdály čímsi dávno minulým, napraveným a zastaralým, nač už ani nevzpomenou, protože nyní začne všechno znovu. Byl jsem už skoro na konci aleje, když na mne najednou padl strach. „Co kdyby mě někdo zabil a oloupil?“ Můj strach rostl každým krokem, skoro jsem utíkal. Konečně na konci aleje zazářil náš hotel, osvětlený nesčíslnými světly — chvála bohu, jsem doma!

Vyběhl jsem do svého patra a rychle otevřel dveře. Polina tam byla, seděla se skříženýma rukama na mé pohovce u rozsvícené svíčky. Překvapeně se na mne podívala — musel být na mne dost divný pohled v té chvíli. Postavil jsem se před ni a začal vyházovat celou svou záplavu peněz.

Vzpomínám si, že se mi strašně upřeně dívala do obličeje, ale nevstala, ani se nepohnula.

„Vyhrál jsem dvě stě tisíc franků,“ zvolal jsem, když jsem vyhazoval poslední ruličku. Obrovská halda bankovek a ruliček zlata pokryla celý stůl. Nemohl jsem od ní odtrhnout oči, na Polinu jsem chvílemi docela zapomínal. Začal jsem pořádat ty hromady bankovek a skládat stejné k stejným, pak jsem zase skládal zlato na jednu hromadu, za chvíli jsem všeho nechal a začal rychle přecházet po pokoji, pak jsem se zase vrátil ke stolu a znovu počítal peníze. Najednou, jako by mě něco osvítilo, rozběhl jsem se ke dveřím a zamkl na dva západy. Potom jsem stál nad svým kufříkem a uvažoval.

„Neměl bych to do zítřka složit do kufru?“ obrátil jsem se k Polině a zeptal se jí — a vtom jsem si uvědomil její přítomnost. Seděla dosud bez pohnutí na témž místě, ale upřeně mě pozorovala. Měla jakýsi zvláštní výraz. Ten výraz se mi nelíbil. Nedopustím se chyby, řeknu-li, že v něm byla nenávist.

Rychle jsem k ní přistoupil.

„Polino, tady máte pětadvacet tisíc florinů, to je padesát tisíc franků, možná víc, vezměte je a hned zítra mu je hoďte do tváře!“

Neodpověděla mi.

„Přejete-li si, odvezu je sám, hned ráno. Chcete?“

Najednou se dala do smíchu. Smála se dlouho.

Díval jsem se na ni s překvapením a s bolestnými pocity. Ten smích zněl velmi podobně jako kdysi, když se mi často vysmívala právě ve chvílích mých nejvášnivějších vyznání. Konečně přestala a zamračila se. Přísně a nevráživě si mě prohlížela.

„Nevezmu vaše peníze,“ řekla pohrdlivě.

„Jak? Co to má znamenat?“ vykřikl jsem. „Proč, Polino?“

„Neberu peníze zadarmo.“

„Nabízím vám je jako přítel, nabízím vám svůj život.“

Pohlédla na mne dlouhým zkoumavým pohledem, jako by mě chtěla proniknout skrz naskrz.

„Platíte vysokou cenu,“ řekla s úsměškem, „milénka pana de Grioux nestojí za padesát tisíc franků.“

„Polino, jak můžete se mnou tak mluvit!“ vykřikl jsem vyčítavě, „copak jsem de Grioux?“

„Nenávidím vás! Nejste mi o nic milejší než de Grioux!“ vykřikla a oči jí zablýskaly.

Vtom si zakryla rukama obličej a dostala hysterický záchvat. Vrhla jsem se k ní.

Pochopil jsem, že se s ní za mé nepřítomnosti něco stalo. Byla docela jako šílená.

„Kup si mě! Nechceš? Za padesát tisíc franků jako de Grioux, nechceš?“ vyrážela v křečovitém pláči. Objal jsem ji, líbal jsem jí ruce a nohy, padl jsem před ní na kolena.

Záchvat přestal. Položila mi obě ruce na ramena a pozorně si mě prohlížela, jako by mi chtěla něco vyčíst z obličeje. Poslouchala mě, ale neslyšela asi, co jí říkám. Z tváře jí hleděla jakási tíživá utkvělá myšlenka. Měl jsem o ni strach, zdálo se mi, že se mívá s rozumem. Chvílemi mě k sobě lehce přitahovala a po tváři se jí rozléval důvěřivý úsměv, ale hned mě zase odstrkovala a probodávala mě mračným pohledem.

Najednou mě začala objímat.

„Vždyť ty mě přece máš rád, viď?“ mluvila. „Ty ses přece kvůli mně chtěl . . . bít s baronem.“ Rozesmála se náhle, jako by se jí z paměti vynořilo něco směšného a milého. Plakala a smála se zároveň. Co jsem si měl počít? Sám jsem byl jako v zimnici. Vzpomínám si, že mi něco povídala, ale nic jsem si z toho nemohl vybrat. Bylo to jakési blouznění, jakési blábolení — jako by mi chtěla honem něco povědět — blouznění, přerušované občas bujným smíchem, který mi začínal nahánět strach. „Ale ne, tys můj milý, můj miloučký!“ opakovala, „tys můj věrný!“ a znova mi kladla ruce na ramena, dívala se mi do očí a neustále opakovala: „Máš mě rád, máš? Budeš mě mít rád?“ Nespouštěl

jsem z ní oči. Nikdy jsem ji ještě neviděl v takových zá-
chvatech něžnosti a lásky. Bylo to sice jen blouznění, ale
přece. . . Když zpozorovala můj rozvášněný pohled, začala
se najednou šibalsky usmívat a z ničeho nic se rozpovídala
o panu Astleyovi.

O panu Astleyovi začínala mluvit každou chvíli (zvlášt'
když se mi před chvílí snažila něco povědět), ale co vlastně,
tomu jsem neporozuměl. Měl jsem dojem, že se mu po-
smívá, neustále opakovala, že pan Astley čeká. . . a vím-li,
že jistě stojí pod oknem. „Čeká pod oknem, jen otevři a po-
dívej se, je tam, je!“ Strkala mě k oknu, ale když jsem chtěl
jít, rozesmála se, já jsem zůstal u ní a ona mě objímala
a objímala.

„Odjedeme, vid? Odjedeme hned zítra, vid?“ přepadl ji
najednou neklid. „Víš, a. . . (zamyslíla se) dohoníme babič-
ku, co tomu říkáš? V Berlíně bychom ji mohli dohonit. Co
myslíš, co řekne, až ji dohoníme, až nás uvidí? A co pan
Astley? No, ten neskočí ze Schlangenbergu, co myslíš?
(Zasmála se.) Poslouchej, víš kam pojede příští léto? Chce
jet s vědeckou výpravou na severní pól a zval mě s sebou,
cha-cha-cha! Tvrdí, že my Rusové bez Evropanů nic ne-
známe a nic neumíme. Ale je taky hodný. Víš, omlouvá
generála, říká, že Blanche. . . že vášeň. . . nevím, nevím,“
začala najednou opakovat, jako by nevěděla, jak dál. „Jsu
chudáci, je mi jich líto, i babičky. Ale poslouchej, jak sis to
představoval, že zabiješ toho de Grioux? A opravdu jsi
myslel, že ho zabiješ? Hlupáčku! Jak ti mohlo napadnout,
že bych tě pustila, aby ses s ním bil v souboji? Vždyť ty
nezabiješ ani barona!“ dala se najednou do smíchu. „Tys
byl ale směšný tenkrát s tím baronem! Dívala jsem se
z lavičky na vás na oba. Tobě se tak nechtělo, když jsem tě
posílala. To jsem se tenkrát nasmála, to jsem se nasmála!“

A najednou mě zase objímala a líbala, zase tiskla vášnivě
a něžně svou tvář na mou. Na nic jsem už nemyslel, nic už
jsem neslyšel. Hlava se mi zatočila.

Bylo tuším sedm hodin, když jsem se ráno probudil;
slunce svítilo do pokoje. Polina seděla vedle mne a podivně
se rozhlížela, jako by se vzpomínala z jakéhosi omráčení

a chtěla si všechno připomenout. Také se právě probudila
a upřeně se dívala na stůl a na peníze. Měl jsem těžkou
hlavu a bolela mě. Chtěl jsem vzít Polinu za ruku, ale ona
mě odstrčila a prudce vstala s pohovky. Začínal pošmourný
den, před svítáním přšelo. Polina došla k oknu, otevřela je,
opřela se lokty a vyklonila se. Zůstala tak asi tři minuty,
ke mně se neotočila a neposlouchala, co jí povídám. Pomys-
lil jsem si s obavami: co bude dále, čím to skončí? Najednou
přišla od okna ke stolu, podívala se na mne s výrazem
bezmézného nenávisti, rty se jí třásly zlostí.

„Tak, a teď mi dej mých padesát tisíc franků!“ řekla.

„Polino, zase začínáš?“ ozval jsem se.

„Tak ty sis to rozmyslíš? Cha-cha-cha! Není ti jich už
líto?“

Pěťadvacet tisíc florinů, odpočítaných už včera, leželo na
stole; vzal jsem je a podal jí.

„Teď jsou už moje? Jsou moje, ano?“ zeptala se zlostně,
držíc peníze v rukou.

„Byly přece vždycky tvoje,“ řekl jsem.

„Tady máš svých padesát tisíc franků!“ rozpráhla se
a hodila jimi po mně. Balíček mě bolestně uhodil do obličeje
a rozsypal se po podlaze. Když to Polina provedla, utekla
z pokoje.

Vím, nebyla v té chvíli docela při rozumu, to připouštím,
ačkoliv takové chvilkové pomnutí smyslů nemohu pocho-
pit. Pravda, ještě dnes, po měsíci, je nemocná. Ale co
vlastně bylo příčinou onoho stavu a hlavně onoho prudkého
výpadu? Uražená hrdost? Či snad zoufalství nad tím, že se
vůbec odhodlala ke mně přijít? Neučinil jsem snad na ni
dojem, že se vypínám svým úspěchem a že se jí, docela tak
jako de Grioux, choi zbavit tím, že jí daruji padesát tisíc?
Ale tak tomu nebylo, to mohu říci s čistým svědomím.
Myslím, že na tom částečnou vinu mělo její hrdopýšství.
Hrdopýšství jí našeptávalo, aby mi nevěřila a urazila mě,
ačkoliv jí to snad samotné nebylo jasné. V tom případě
jsem ovšem trpěl za pana de Grioux a byl obviňován bez
velké viny. Je pravda, že to všechno bylo jen poblouznění,
pravda je i to, že jsem věděl, že blouzní, a. . . nevzal jsem tu

okolnost v úvahu. Bylo by možné, že to mi teď nemůže odpustit? Ano, tak je tomu teď — ale co tenkrát, co tenkrát? Přece snad její blouznění a nemoc nebyly tak vážné, aby byla vůbec nevěděla, co dělá, když šla ke mně s dopisem od de Grioux? Věděla tehdy, co dělá.

Narychlo jsem jakžtakž zastrkal bankovky a celou svou haldu zlata do postele, přikryl postel a odešel asi o deset minut později než Polina. Byl jsem přesvědčen, že běžela domů. Chtěl jsem se k nim nenápadně dostat a v předsíni se zeptat chůvy, jak se slečně daří. Ale jaké bylo překvapení, když jsem chůvu potkal na schodech a dověděl se, že se Polina dosud nevrátila a že chůva jde ke mně pro ni!

„Teď právě, tak před deseti minutami ode mne odešla, kam jenom mohla jít?“

Chůva se na mne vyčítavě podívala.

A mezitím se udála celá historie, které byl už plný hotel. Ve vrátnici i u správce hotelu se špitalo, že Fräulein vyběhla ráno v šest hodin z hotelu do deště a že běžela směrem k hotelu de l'Angleterre. Z těch řečí a narážek jsem poznal, že se už ví, že strávila celou noc v mém pokoji. Mluvilo se ostatně o celé generálově rodině, vědělo se, že se generál včera zbláznil a nařikal na celý hotel. Přitom se povídalo, že stařenka, která přijela, byla jeho matka a že schválně přijela až z Ruska, aby svému synovi zakázala sňatek s Mlle de Cominges a pohrozila vyděděním, kdyby neposlechl. A jelikož skutečně neposlechl, hraběnka úmyslně prohrála před jeho očima celé své jmění v ruletě, aby mu nic nezbylo. „Diese Russen!“ opakoval správce a rozhořčeně vrtěl hlavou. Připravoval účet. O mé výhře se už vědělo. Karl, sluha z našeho patra, mi první gratuloval. Ale co mi bylo po nich? Pospíchal jsem do hotelu De l'Angleterre.

Bylo ještě brzy, pan Astley nikoho nepřijímal. Když však poznal, že jsem to já, vyšel ke mně na chodbu, postavil se proti mně, mlčky na mne upřel kovově šedé oči a čekal, co řeknu. Ihned jsem se zeptal na Polinu.

„Je nemocná,“ řekl pan Astley a dál na mne upřeně hleděl, oči ze mne nespouštěl.

„Je tedy skutečně u vás?“

„Ano, je u mne.“

„Jakže? Vy si ji hodláte nechat u sebe?“

„Ano, hodlám.“

„Bude z toho skandál, pane Astleyi, to nemůžete. Kromě toho je chorá; vy jste si toho nepovšiml?“

„Ale ano, vím o tom, řekl jsem vám už, že je nemocná. Kdyby nebyla nemocná, nebyla by strávila noc u vás.“

„Už i to víte?“

„Vím. Šla včera sem a já bych ji byl odvedl ke své příbuzné, ale jelikož byla chorá, spletla se a přišla k vám.“

„Podívejme se! Nu, gratuluji vám, pane Astleyi. Ostatně vy mě přivádíte na myšlenku: nestál jste celou noc pod naším oknem? Miss Polina mě stále posílala, abych otevřel okno a podíval se, nestojíte-li pod oknem, a strašně se tomu smála.“

„Jistě? Ne, pod oknem jsem nestál, ale čekal jsem na chodbě a obcházel.“

„Ale vždyť se musí léčit, pane Astleyi.“

„Ano, zavolal jsem už doktora, a umře-li, budete se mi zodpovídat z její smrti.“

Pomyslíl jsem si překvapeně: proboha, pane Astleyi, co vás to napadá?

„Je to pravda, že jste včera vyhrál dvě stě tisíc tolarů?“

„Jenom sto tisíc florinů.“

„Tak vidíte! Odjeďte tedy ještě dnes dopoledne do Paříže.“

„Proč?“

„Každý Rus, když má peníze, jede do Paříže,“ prohlásil pan Astley takovým hlasem a tónem, jako by to četl z knihy.

„Co bych teď v létě dělal v Paříži? Já ji miluji, pane Astleyi! Vy to víte.“

„Jistě? Jsem přesvědčen, že ne. Mimoto, zůstanete-li tady, všechno prohrajete a nebudete mít zařet do Paříže. Sbohem, jsem si jist, že dnes odjedete do Paříže.“

„Dobrá, tak tedy sbohem, jenže do Paříže nepojedu. Představte si, pane Astleyi, co se teď u nás bude dít!“

Zkrátka, generál. . . a teď ten případ s miss Polinou — bude toho plné město.“

„Ano, plné město; ovšem generál si tím, tuším, neláme hlavu a je mu to jedno. Krom toho má miss Polina plné právo bydlet, kde sama chce. Co se té rodiny týče, dá se právem říci, že jako rodina už neexistuje.“

Cestou jsem se usmíval nad podivným přesvědčením toho Angličana, že odjedu do Paříže. A chce mě zastřelit v souboji, jestli miss Polina umře, napadlo mi, ještě jedno nadělení! Přísámbůh, bylo mi Poliny líto, ale podivná věc — od té chvíle, co jsem se včera dostal ke hře a začal shrabovat ruličky peněz, jako by má láska byla ustoupila do pozadí. To si uvědomuji dnes, tenkrát mi to ještě nebylo tak jasné. Jsem snad skutečně rozený hráč? Skutečně jsem miloval Polinu tak zvláštním způsobem? Ne, Bůh ví, že ji miluji dodnes. A tenkrát, když jsem odešel od pana Astleye a kráčet domů, byl jsem upřímně sklíčen a dával si vinu. Ale . . . stalo se se mnou něco neobyčejně zvláštního a hloupého.

Pospíchal jsem ke generálovi, když vtom se nedaleko od jeho pokoje otevřely dveře a někdo na mne zavolal. Byla to Mme veuve Cominges a zavolala mě na pokyn Mlle Blanche. Vstoupil jsem do apartmá mademoiselle Blanche.

Bylo to malé apartmá o dvou pokojích. Z ložnice bylo slyšet smích a výskání Mlle Blanche. Vstávala.

„A, c'est lui!! Viens donc, bête! Je to pravda, que tu as gagné une montagne d'or et d'argent? J'aimerais mieux l'or!“¹

„Vyhrál jsem,“ odpověděl jsem s úsměvem.

„Kolik?“

„Sto tisíc florinů.“

„Bibi, comme tu es bête! Pojď dál, neslyším tě! Nous ferons bombance, n'est-ce pas?“²

Vešel jsem k ní. Ležela pod růžovou atlasovou přikrývkou, ze které zářila její snědá, pevná, nádherná ramena —

ramena, jaká lze vidět leda ve snu — zpola zahalená batis-tovou košilkou, lemovanou bělostnými krajkami, která obdivuhodně slušela její snědé pleti.

„Mon fils, as-tu du coeur?“¹ zvolala, když mě spatřila, a dala se do smíchu. Smávala se vždy velice bujně a někdy i srdečně.

„Tout autre. . .“² odpověděl jsem podle Corneille.

„Tak vidíš, vois-tu,“ zašvitořila. „Především najdi punčochy a pomoz mi obout se a za druhé, si tu n'es pas trop bête, je te prends à Paris.“³ Teď hned odjízďím, abys věděl.“

„Teď hned?“

„Za půl hodiny.“

Skutečně měla sbaleno. Všechny kufry a její věci byly připraveny. Kávu jí přinesli už dřív.

„Eh bien! Chceš? Tu verras Paris. Dis donc, qu'est-ce que c'est qu'un 'outchitel'? Tu étais bien bête, quand tu étais outchitel.“⁴ Kde mám punčochy? No, natáhni mi je!“

Nastavila skutečně rozkošnou nožku, snědou, maličkou a nezmrzačenou, jak bývají skoro všechny nožky, které obuté vypadají tak roztomile. Zasmál jsem se a natahoval jí hedvábnou punčošku. Mlle Blanche seděla zatím na posteli a švitořila.

„Eh bien, que feras-tu, si je te prends avec moi? Za prvé, je veux cinquante mille francs. Dáš mi je ve Frankfurtě. Nous allons à Paris, tam budeme spolu žít et je te ferai voir des étoiles en plein jour.“⁵ Uvidíš ženy, jaké jsi dosud nikdy neviděl. Poslyš. . .“

„Počkej, když ti dám padesát tisíc, co zbude mně?“

„Et cent cinquante mille francs, na ty jsi zapomněl? Mimoto jsem ochotna žít s tebou v tvém bytě měsíc, dva, que sais-je! Samozřejmě, že těch sto padesát tisíc franků za

¹ Máš odvahu, synu?

² Každý jiný. . .

³ Jestli nejsi příliš hloupý, vezmu tě do Paříže.

⁴ . . . uvidíš Paříž. Pověz, co je to „preceptor“? Byl jsi pořádný hlupák, když jsi byl preceptorem.

⁵ No, a co budeš dělat, vezmu-li tě s sebou? Za prvé chci padesát tisíc franků. . . Pojedeme do Paříže. . . a uvidíš se mnou hvězdy za bílého dne.

dva měsíce utratíme. Vidíš, je suis bon enfant a říkám ti to předem, mais tu verras des étoiles.“¹

„Cože, všechno za dva měsíce?“

„To tě překvapuje? Ah, vil esclave! Víš, že měsíc takového života stojí za víc než celá tvá existence? Jeden měsíc — et après le déluge! Mais tu ne peux comprendre, va! Jdi, jdi, nejsi toho hoden. Mais, que fais tu?“²

Obouval jsem právě druhou nožku, neovládl jsem se a políbil ji. Vytrhla mi ji a tloukla mě špičkou do tváře. Konečně mě nadobro vyhnala. „Eh bien, mon outchitel, je t'attends, si tu veux,“³ za čtvrt hodiny odjždím,“ zavolala za mnou.

Když jsem se vrátil domů, byl jsem jako omámený. Ale co, nemohu přece za to, že mi Mlle Polina hodila celý balíček do obličeje a už včera dala panu Astleyovi přednost přede mnou. Několik bankovek leželo ještě na podlaze, jak se rozletěly. Sesbíral jsem je. Vtom se otevřely dveře, vešel sám správce hotelu (dřív se na mne ani nepodíval) a tázal se, nepřejí-li si přestěhovat se dolů do nádherného apartmá, ve kterém bydlil právě hrabě B.

„Účet!“ zvolal jsem. „Za deset minut odjždím.“ Když do Paříže, tak do Paříže, pomyslně jsem si, je mi to asi souzeno.

Za čtvrt hodiny jsme skutečně seděli všichni tři ve vyhrazeném kupé: já, Mlle Blanche a Mme veuve Cominges. Mlle Blanche se smála, kdykoliv se na mne podívala, div nedostala záchvat. Veuve Cominges se smála s ní. Nemohu tvrdit, že mi bylo veselo. Život se lámal, ale já jsem si od včerejška zvykl sázet všechno na jednu kartu. Snad, vlastně jistě, se mi z těch peněz zatočila hlava. Peut-être, je ne demandais pas mieux.⁴ Měl jsem pocit, že se dočasně, jen dočasně mění dekorace. „Ale za měsíc, za měsíc budu zase zde a pak . . . pak si to ještě spolu rozdáme, pane Astleyi!“

¹ A sto padesát tisíc franků . . . vím já . . . jsem hodná holčička . . . ale uvidíš hvězdy.

² Ty bídny otroku! . . . a potom potopa! Ale to ty nedovedeš pochopit, jdi . . . Ale co to děláš?

³ Tak tedy tě čekám, chceš-li!

⁴ Možná, že právě to jsem si přál.

Jak si dnes vzpomínám, bylo mi už tenkrát hrozně smutno, ačkoliv jsme se s tou husičkou Blanche smáli jako o závod.

„Co s tebou? Jsi takový hloupý. Ty jsi ale hloupý!“ výskala Blanche mezi smíchem a začínala mě vážně peskovat. „No, jen mlč, utratíme tvých dvě stě tisíc franků, ale zato, mais tu seras heureux comme un petit roi,¹ sama ti budu vázat kravatu a seznámím tě s Hortensií. A potom, až všechny své peníze rozházíme, přijedeš zase sem a znovu jim rozbiješ bank. Co ti řekli ti židé? Hlavní je odvaha a ty ji máš, ty mi ještě mockrát přivezeš do Paříže peníze. Quant à moi, je veux cinquante mille francs de rente et alors . . .“²

„A co generál?“ zeptal jsem se.

„Co generál? Sám víš, že v tuhle dobu mi denně chodí pro kytici. Tentokrát jsem si schválně poručila ty nejvzácnější květiny. Chudinka se vrátí, a ptáček bude pryč. Bude uhánět za námi, uvidíš. Cha-cha-cha! Budu docela ráda, v Paříži se mi bude hodit. Tady za něho zaplatí pan Astley.“

A tak jsem tenkrát odjel do Paříže.

KAPITOLA XVI

Co mám říci o Paříži? Byl to ovšem bláznivý a hloupý kousek. Strávil jsem v Paříži o něco málo víc než tři neděle a za tu dobu se mých sto tisíc franků dokonale rozprášilo. Mluvím jen o sto tisících, druhých sto jsem dal Blanche v hotovosti — padesát tisíc ve Frankfurtě a třetí den v Paříži směnku na dalších padesát tisíc, na kterou ze mne za týden vytáhla peníze. „Et les cent mille francs qui nous restent, tu les mangeras avec moi, mon outchitel.“³ Neustále

¹ Budeš šťastný jako malý král.

² Pokud jde o mne, chci padesát tisíc renty a další . . .

³ A těch sto tisíc, co nám zbývají, ty spolu projíme, můj preceptor.

ni říkala „mon outchitel“. Těžko si představit něco vypočívavějšího, lakotnějšího a hrabivějšího, než jsou osoby druhu Mlle Blanche. To když jde o jejich vlastní peníze. Co se týče svých sta tisíc, řekla mi později přímo, že je potřebovala, aby se v Paříži zavedla. „Tak, a teď budu už napořád žít ve vši slušnosti a hned tak mě už nikdo nesrazí, alespoň tak jsem si to umínila,“ dodala. Ostatně já jsem těch sto tisíc skoro neviděl, peníze spravovala po celou tu dobu ona a já jsem ve své tobolce, kterou denně prohlížela, neměl nikdy víc než sto franků, skoro vždycky méně.

„Nač potřebuješ peníze?“ říkala co nejnaivněji a já jsem se s ní neprel. Zato svůj byt zařídila z těch peněz pravdu velice hezky, a když mě pak do nového bytu uváděla a ukazovala mi pokoje, říkala: „Podívej se, co se dá rozumem a vkusem pořídit za pakatel!“ Ten pakatel bylo všem rovných padesát tisíc franků. Za zbylých padesát tisíc koupila kočár a koně, mimoto jsme pořádali dva plesy, vlastně dva večírky, na kterých také byly Hortensie, Li-etta a Kleopatra, ženy v mnohém ohledu pozoruhodné nesporně hezké. Na těch dvou večírkách jsem musil hrát rahloupou úlohu pána domu, přijímat a bavit hrozně tupé ramářské zbohatlíky, různé do nemožnosti nevychované drzé důstojníčky a ubohé pisálky a novinářské nuly, kteří řícházeli v módních fracích, krémových rukavicích a s tavovou domýšlivostí a nafoukaností, že by to bylo nemyslitelné i u nás v Petrohradě; a to už je slovo. Napadlo je šel si lehnout do zadního pokoje. Všechno mi to bylo na nejvyšší míru odporné. „C'est un outchitel,“ říkala mně Blanche, „il a gagné deux cent mille francs¹ a beze mne ty nevěděl, jak je utratit. Až bude po všem, půjde zase za vychovatele — nevíte někdo o místě? Musíme pro něj něco dělat.“ K šampaňskému jsem se uchyloval hodně často, protože mi neustále bylo velmi smutno a hrozně jsem se nudil. Žil jsem v dokonale buržoasním, dokonale obchodnickém prostředí, kde každý sou byl spočítán a odměřen.

¹ Je to preceptor, vyhrál dvě stě tisíc franků.

Prvních čtrnáct dní mě Blanche měla velmi nerada, toho jsem si všiml. Oblékla mě sice elegantně a sama mi denně vážala nákrčník, ale v srdci mnou hluboce pohrdala. Nevěnoval jsem tomu nejmenší pozornost. Unuděný a rozteskněný chodíval jsem do kabaretu Château des fleurs, kde jsem se večer co večer opil a učil se kankán (který se tam tancuje hnusně). Zanedlouho jsem se v tom stal až proslulý. Ke konci mi Blanche přišla na chuť. Měla už předem jakousi fixní ideu, že až spolu budeme žít, budu za ní neustále chodit s tužkou a s papírem v ruce a zapisovat, kolik utratila, kolik ukradla a kolik ještě utratí a ukradne. A samozřejmě byla přesvědčena, že se budeme o každých deset franků hádat. Na každý můj předem očekávaný útok měla už včas připravenou odpověď. Když viděla, že neútočím, začínala zpočátku hádky sama. Rozohnila se někdy, ale když viděla, že mlčím — obyčejně rozvalen na pohovce a nehybně se dívaje do stropu — byla tím vyvedena z míry. Zpočátku si myslila, že jsem prostě hlupák, „un outchitel“, a přestávala se hádat. Patrně si v duchu říkala: „Vždyť je to hlupák, nač ho upozorňovat, když nic nepozoruje.“ Odešla třebaš, ale za nějakých deset minut se vrátila (to se stávalo po nejbíláznivějších výdajích, výdajích, které daleko přesahovaly naše možnosti, když například vyměnila koně a koupila pár za šestnáct tisíc franků).

„Ty, Bibi, nezlobíš se?“ přistoupila ke mně.

„Ale ne! Dej mi pokoj!“ odpověděl jsem a odstrkoval ji od sebe. To bylo pro ni něco tak zvláštního, že si hned ke mně sedla:

„Víš, proto jsem se odhodlala tolik dát, že to byla příležitostná koupě. Mohu je zase prodat za dvacet tisíc.“

„Věřím, věřím, je to pár krásných koní, budeš mít náhernou ekvipáž; a už dost o tom.“

„Tak ty se nezlobíš?“

„Proč bych se zlobil? Děláš rozumně, že si některé věci nutné potřeby kupuješ do zásoby, bude ti to dobré. Vidím, že skutečně musíš takhle vystupovat, jinak bys milión nenastřádala. Těch našich sto tisíc franků je jen začátek, pouhá kapka do moře.“

Blanche, která ze všeho nejméně čekala ode mne takové úvahy (místo křiků a výčitek!), byla jako když spadne z nebe.

„Tak ty . . . tak ty jsi takovýhle! Mais tu as l'esprit pour comprendre! Sais-tu, mon garçon,¹ jsi sice jenom preceptor — ale měl ses narodit jako princ! Tak tebe to nemrzí, že se nám peníze tak rychle kutálejí?“

„Jen aby už bylo po nich!“

„Mais, sais-tu . . . mais dis donc, copak jsi boháč? Mais sais-tu, ty až moc pohrdáš penězi. Qu'est-ce que tu fera après, dis donc?“²

„Après pojedu do Homburgu a zase vyhraju sto tisíc franků.“

„Oui, oui, c'est ça, c'est magnifique!³ Vím, že určitě vyhraješ a přivezeš peníze sem. Dis donc, ale ty nakonec dokážeš, že si tě doopravdy zamiluju! Eh bien, za to, že jsi takový, budu tě celou tu dobu mít ráda a nebudu ti ani jednou nevěrná. Víš, doposud jsem tě neměla ráda, parce que je croyais que tu n'est qu'un outchitel (quelque chose comme un laquais, n'est-ce pas?), ale přece jsem ti byla věrná, parce que je suis bonne fille.“⁴

„Vidíš, jak lžeš! Copak jsem tě onehdy neviděl s Albertem, s tím osmahlým důstojníkem?“

„Oh, oh, mais tu es . . .“

„Tak vidíš, že lžeš. Ale proč si myslíš, že se mám zlobit? Kašlu na to: ať se mládí vydovádí! Nerozejdeš se s ním přece, když jsi ho měla přede mnou a když ho máš ráda. Jenom mu nedávej peníze, slyšíš!“

„Tak ty se ani pro to nezlobíš. Mais tu es un vrai philosophe, sais-tu? Un vrai philosophe!“ volala nadšeně. „Eh bien, je t'aimerai, je t'aimerai, tu verras, tu seras content!“⁵

¹ Ale tys dost chytrý, abys to pochopil. Víš, můj hochu . . .

² Ale . . . víš . . . pověz přece. Co budeš dělat potom, pověz mi!

³ Ano, to je ono, to je báječné!

⁴ . . . protože jsem myslila, žeš pouhý preceptor (něco jako sluha, vidí?) . . . protože jsem hodná holčička.

⁵ Ale tys opravdový filosof, víš? Budu tě mít ráda, uvidíš, budeš spokojen.

A skutečně, od té doby jako by ke mně byla doopravdy přilnula, dokonce jako přítelkyně, a tak uběhlo našich posledních deset dní. Slibované „hvězdy“ jsem neviděl, ale v některých věcech opravdu držela slovo. Mimoto mě seznámila s Hortensíí, která byla svého druhu pozoruhodná žena a které se v našem kroužku říkalo Thérèse philosophe.

O tom se ostatně nebudu rozepisovat, mohlo by to být zvláštní vyprávění se zvláštním koloritem a nerad bych je zasazoval do tohoto příběhu. Důležité je, že jsem si z celého srdce přál, aby to všechno co nejdřív skončilo. Ale našich sto tisíc franků vystačilo, jak jsem už řekl, skoro na měsíc — čemuž jsem se upřímně divil. Nejméně za osmdesát tisíc z té sumy si Blanche nakoupila věcí, na živobytí nám nezbylo víc než dvacet tisíc franků — a přece to stačilo. Blanche, která ke mně v poslední době byla skoro upřímná (alespoň v některých věcech mi nelhala), prohlásila, že alespoň dluhy, které musila dělat, na mne nespahnou. „Nedávala jsem ti podpisovat účty a směnky,“ řekla mi, „protože mi tě bylo líto. Jiná by to jistě dělala a přivedla by tě do vězení. Vidíš, vidíš, jak jsem tě měla ráda a jaká jsem hodná! Jenom ta zatracená svatba co mě bude stát peněz.“

Skutečně se u nás slavila svatba. Pořádala se až ke konci našeho měsíce a dá se předpokládat, že na ni padly poslední zbytky mých sta tisíc franků. Tím historie skončila, totiž tím skončil náš měsíc a já byl dán formálně do výslužby.

Došlo k tomu takto: Týden po tom, co jsme se usadili v Paříži, přijel generál. Přijel rovnou k Blanche a od první návštěvy se od nás skoro nehnul. Byteček sice někde měl, to ano. Blanche ho uvítala radostně, s výskotem a smíchem, a dokonce ho začala objímat. Dopadlo to tak, že sama si ho nechala u sebe, všude musil chodit s ní: na bulváry i na vyjíždky, do divadla i ke známým. K tomu se dal generál ještě použít. Byl dost majestátního a slušného zevnějšku, vzrůstu skoro vysokého, měl nabarvené licousy a kníry (sloužíval kdysi u kyrysníků) a imponující, třebaže trochu odulou tvář. Měl vybrané chování, frak na něm seděl velmi samozřejmě. V Paříži začal nosit své řády. Procházet se s takovým mužem po bulváru bylo nejen možné, ale do-

konce, dá-li se to tak říci, reklamní. Poblázněný dobrák generál měl z toho strašlivou radost; tohle naprosto nečekal, když k nám po příjezdu do Paříže přišel. Přišel tenkrát, div se netrásl strachy. Myslí, že Blanche spustí křik a dá ho vyhodit. Proto když se situace tak obrátila, upadl do vytržení a celý ten měsíc byl v nepřičetně nadšené náladě; takový byl ještě, když jsem odjížděl. Už tam jsem se dopodrobna dověděl, že po našem tehdejším náhlém odjezdu z Rullettenburgu dostal hned to dopoledne něco jako záchvat mrtvice. Skácel se v bezvědomí a potom byl celý týden skoro jako blbý a zakoktával se. Léčil se, ale najednou všeho nechal, sedl na vlak a přihnal se do Paříže. Samozřejmě přijetí, jakého se mu od Blanche dostalo, bylo pro něj nejlepším lékem, avšak příznaky nemoci mu zůstaly ještě dlouho, přestože byl v radostné a nadšené náladě. Přemýšlet nebo vést jakžtakž vážný rozhovor už naprosto nebyl schopen; došlo-li k něčemu takovému, říkal jen za každým slovem „hm!“ a pokyvoval hlavou, to byl celý jeho přínos. Často se smál, ale tak nějak nervózně a chorobně, jako by se zajíkal. Někdy sraštil husté obočí a seděl celé hodiny zakaboněný jako noc. Mnohé věci mu vypadávaly z paměti, byl nemožně roztržitý a navykl si rozmlouvat sám se sebou. Jedině Blanche ho dovedla rozjařit a naopak záchvaty pochmurné, špatné nálady, při kterých zalézal do ústraní, znamenaly jen, že dlouho neviděl Blanche, buď že někam odjela a nevezala ho s sebou, nebo že se s ním před odjezdem nepomazlila. A přitom by byl sám nedovedl říci, co mu chybí, a nevěděl ani, že je zakaboněný a smutný. Seděl třebaš hodinu nebo dvě (všiml jsem si toho asi dvakrát, když Blanche odjela na celý den, patrně k Albertovi) a najednou zneklidněl, začal se rozhlížet, na něco si vzpomínal a jako by někoho hledal. Když nikoho nespapřil, ani si nevzpomněl, nač se vlastně chtěl zeptat, upadal zase do apatie na tak dlouho, dokud nepřišla veselá, bujará, nastrosjená Blanche se svým zvonivým smíchem. Přiběhla k němu, začala ho škádlit a dokonce ho líbala — tím ho ostatně obšťastňovala zřídkka. Jednou se generál tak zaradoval, že se až rozplakal — nemohl jsem to pochopit.

Hned jak k nám přijel, začala ho Blanche přede mnou obhajovat. Pouštěla se dokonce do krasořečnění. Připomínala, že generála zradila kvůli mně, že už skoro byla jeho nevěstou, že mu dala slovo, že on kvůli ní opustil rodinu a že já jsem ostatně byl v jeho službách a neměl bych na to zapomínat a že . . . že se nestydím! Mlčel jsem pokaždé a ona hrozně drmolila. Konečně jsem se dal do smíchu a tím to skončilo. Zpočátku si totiž myslila, že jsem hlupák, ale ke konci byla toho názoru, že jsem velice hodný a snášenlivý člověk. Zkrátka jsem měl to štěstí, že jsem si nakonec plně získal sympatie té úctyhodné děvy. (Ostatně Blanche byla doopravdy velice hodné děvče — svého druhu ovšem — ze začátku jsem ji nesprávně posuzoval.) „Jsi chytrý a hodný člověk,“ říkávala mi v posledních dnech, „jenom škoda, že takový budižkničemu. Ty nikdy nebudeš mít žádné jmění. Un vrai Russe, un calmouk!“¹

Několikrát mě poslala na procházku s generálem, stejně jako posílala sluhu se svým chrtem. Vodil jsem ho i do divadla, do Bal Mabilie nebo do restaurací. Blanche na to dokonce dávala peníze, ačkoliv měl generál také vlastní a velmi rád vytahoval před lidmi náprsní tašku. Jednou jsem skoro musil užít násilí, abych mu zabránil koupit za sedm set franků brožku, která se mu zalíbila v Palais Royal a kterou chtěl stůj co stůj darovat Blanche. Co pro ni znamenala brožka za sedm set franků? A generál neměl víc než tisíc franků všeho všudy. Nikdy jsem se nedověděl, jak k nim přišel. Myslím, že byly od pana Astleye, tím spíše, že pan Astley zaplatil za ně v hotelu. Co se týče toho, jak se generál celou tu dobu díval na mne, mám dojem, že neměl tušení o mém poměru s Blanche. Slyšel sice cosi zvonit, že jsem vyhrál velké peníze, ale myslil si patrně, že jsem u Blanche něco jako sekretář nebo snad dokonce sluha. Mluvil se mnou alespoň jako dříve zvysoka a velkopansky, dokonce mě občas vyhuboval. Jednou při snídani u nás doma hrozně rozesmál mne i Blanche. Nebyl naprosto urážlivý, ale to jsem ho najednou urazil, čím, do dneška

¹ Pravý Rus, takový Kalmyk!

nevím. Jistě to nevěděl ani on sám. Spustil zkrátka neko-
nečnou řeč, pletl páte přes deváté, křičel, že jsem usmrkaný
kluk, že mi dá za vyučenou, že mi ukáže atd. atd. Nikdo se
v tom nevyznal. Blanche se dusila smíchem, konečně jsme
ho trochu uklidnili a odvedli na procházku. Několikrát jsem
ostatně pozoroval, že se mu po někom a po něčem stýská, že
mu někdo chybí, a to dokonce i v přítomnosti Blanche.
V takových chvílích se asi dvakrát sám dal se mnou do řeči,
ale nikdy se nedovedl pořádně vyjádřit. Vzpomínal na svou
službu, na nebožku ženu, na hospodářství, na svůj statek.
Někdy mu napadlo nějaké slovo, oblíbil si je a opakoval
stokrát za den, ačkoliv ani trochu nevyjadřovalo, co cítí nebo
myslí. Zkoušel jsem mluvit s ním o jeho dětech, odbýval mě
někdejší kvapným způsobem a honem zaváděl řeč jinam:
„Ano, ano, děti, máte pravdu, děti.“ Jen jednou se roz-
citlivěl, šli jsme tenkrát spolu do divadla. „Jsou to ubohé
děti,“ řekl, „ano, pane, jsou to ubožátka.“ A potom ně-
kolikrát za večer opakoval: „Ubohé děti!“ Když jsem se
jednou zmínil o Polině, až se rozzuřil. „Nevděčnice!“ roz-
křikl se, „zlá a nevděčná ženština. Přivedla rodinu do
hanby. Kdyby na to byl zákon, já už bych ji zkrotil, to
byste viděl, pane!“ O panu de Grioux nechtěl ani slyšet.
„Ten mě zničil,“ říkával, „okradl mě, zahubil mě. Celá dvě
léta mě pronásledoval jako noční můra. Celé měsíce se mi
o něm zdálo. Je to . . . je to . . . Nikdy se mi o něm nezmi-
ňujte!“

Viděl jsem, že Blanche a generál spolu něco pečou, ale
mlčel jsem jako obvykle. Blanche začala první — bylo to
přesně týden před naším rozchodem. „Il a de chance,¹“
vychrtila na mne, „babička je už skutečně nemocná a do-
opravdy umře, pan Astley telegrafoval. Uznej, že generál je
přece jen jejím dědicem. A i kdyby ne, nebude mi překážet.
Za prvé má svou pensi a za druhé bude bydlet v zadním
pokoji a bude na vrcholu štěstí. Já budu ‚madame la géné-
rale‘, dostanu se do dobré společnosti (o tom Blanche
neustále snila) a pak budu ruskou venkovskou šlechtičnou,

¹ Má štěstí.

budu mít un château, des moujiks, et puis j'aurais toujours
mon milion.“¹

„A co když bude žárlit a domáhat se kdoví čeho, rozu-
míš?“

„Ale kdepak, non, non, non! To si nedovolí. Zajistila jsem
se, buď klidný! Dala jsem mu už podepsat několik smének
na Albertovo jméno. Kdyby něco, hned přijde trest; ale on
se neodvází.“

„No, vdej se tedy.“

Svatbu uspořádali bez velké slávy, v kruhu rodinném
a ve vši tichosti. Pozvali Alberta a několik přátel. Hortensie,
Kleopatra a ostatní byly ponechány stranou. Ženich pro-
jevil neobyčejný zájem o svou situaci. Blanche mu sama
uvázala nákrčník, sama ho napomádovala a ve fraku
a v bílé vestě vypadal generál velice comme il faut.

„Il est pourtant très comme il faut,“² ohlásila mi sama
Blanche, když přišla z generálova pokoje, jako by ji to bylo
nesmírně překvapilo, že je generál très comme il faut. Tak
málo jsem o všem věděl, byl jsem při tom tak pasivním di-
vákem, že jsem mnoho z tehdejších událostí zapomněl.
Vzpomínám si jen, že se ukázalo, že se Blanche ani její
matka nejmenují de Cominges, nýbrž du Placet. Proč byly
obě do té doby de Cominges, to nevím. Ale generál byl
i s tím naprosto spokojen, dokonce se mu du Placet líbilo
víc než de Cominges. Ráno v den svatby chodil, zcela už
oblečený, neustále sem tam po pokoji a s nesmírnou váž-
ností si opakoval: „Mademoiselle Blanche du Placet!
Blanche du Placet! Du Placet! Slečna Blanka du Placet!“
a obličej mu zářil samolibostí. V kostele, na radnici i doma
při jídle byl nejenom veselý a spokojený, byl dokonce
pyšný. S nimi oběma se něco stalo. Blanche také vypadala
jaksi zvláště vznešeně.

„Musím teď vystupovat docela jinak,“ řekla mi neoby-
čejně vážně. „Mais vois-tu, na jednu ošklivou věc jsem
nepomyslíla: představ si, že se doposud nemohu naučit své

¹ Zámek, mužiky a ostatně mi zůstane můj milión.

² Ale vždyť on je velice uhlazený.

nynější jméno: Zagorjanskij, Zagozianskij, madame la générale de Zago- Zago-, zatracená ruská jména, zkratka madame la générale o dvanácti písmenech. Příjemné, vid'?"

Konečně jsme se rozešli a Blanche, ta hloupá Blanche při loučení dokonce zaslzela., „Tu étais bon enfant,“¹ vzlykala. „Myslela jsem, že jsi hloupý, a tys tak vypadal, ale to ti sluší.“ A když už mi naposled stiskla ruku, zvolala najednou: „Počkej!“; rozběhla se do svého budoáru a za okamžik mi přinesla dvě tisícové bankovky. Nechtěl jsem tomu ani věřit! „Bude se ti to hodit, možná žes moc učený preceptor, ale jako člověk jsi hrozný hlupák. Víc než dva tisíce ti zanic nedám — stejně je prohraješ. Tak sbohem. Nous serons toujours bons amis, a kdybys zase vyhrál, nezapomeň, přijed ke mně et tu seras heureux.“²

Sám jsem měl ještě asi pět set franků, mimoto nádherné hodinky za tisíc franků, brilantové knoflíčky ke košili a jiné věci, takže jsem ještě dost dlouho mohl bezstarostně žít. Schválně jsem zůstal v tomhle městečku, abych se trochu vzpamatoval, a hlavně tu čekám na pana Astleye. Dověděl jsem se, že tudy určitě pojedou a v nějaké věci se tu den zdrží. Dovím se co a jak a potom — rovnou do Homburgu! Do Rullettenburgu nepojedu, až snad napřesrok. Prý to přináší neštěstí pokoušet osud dvakrát u téhož stolu, a v Homburgu je hra prvotřídní.

¹ Byl jsi hodný hoch.

² Budeme vždy dobrými přáteli... a budeš šťastný.

Už je tomu rok a osm měsíců, co jsem se nepodíval do těchto zápisů, a teprve dnes mi bylo tak smutno a hořko, že jsem hledal rozptýlení a náhodou jsem si je přečetl. Skončil jsem tenkrát tím, že pojedou do Homburgu. Bože, jak poměrně lehkomyšlně jsem tenkrát napsal ty poslední řádky! Totiž ani ne tak lehkomyšlně, ale s jakou sebedůvěrou, s jakou pevnou nadějí! Měl jsem snad nejmenší pochybnost o svém úspěchu? A uplynulo něco přes půl druhého roku a jsem na tom, řekl bych, hůř než žebrák. Kdyby jen žebrák! Kašlu na žebrotu. Ale já jsem se docela zničil. Nedá se to skoro s ničím srovnat a nemá smysl držet sám sobě mravoučné kázání. Nic nesmyslnějšího než kázání v takové chvíli. Ó ti domyšliví lidé! S jakou pýchou a domyšlivostí dovedou ti plácalové přednášet své moudrosti! Kdyby věděli, do jaké hloubky chápu celou ohavnost nynějšího svého postavení, ukousli by si spíše jazyk, než aby mě poučovali. Co by mi, prosím vás, mohli říci nového, co bych já sám nevěděl? Ale copak to je to hlavní? Hlavní je, že by stačilo jedno otočení kola a všechno by bylo jiné, a právě ti moralisté by mi první (tím jsem si jist), přišli s přátelskými žerty blahopřát a neodvraceli by se ode mne všichni, jako to dělají teď. Ale nakašlat na ně na všechny! Co jsem teď? Nula. Čím mohu být zítra? Zítra mohu vstát z mrtvých a znovu začít žít! Mohu v sobě nalézt člověka, dokud ještě docela nezhytnul.

Skutečně jsem tenkrát odjel do Homburgu, ale... byl jsem pak zase v Rullettenburgu, byl jsem v Spa, byl jsem i v Badenu, tam jako komorník rady Hinze, lumpa a mého bývalého zdejšího pána. Ano, byl jsem sluhou, celých pět měsíců! To bylo hned, jak jsem vyšel z vězení. (Byl jsem v Rullettenburgu uvězněn pro jeden zdejší dluh. Neznámý člověk mě vyplatil. Kdo to byl? Pan Astley? Polina? Nevím, ale dluh, všeho všudy dvě stě tolarů, byl zaplacen a já propuštěn na svobodu.) Co jsem si měl počít? Vs toupil jsem

do služby k tomu Hinzovi. Je to mladý a lehkomyšlný muž, rád nic nedělá, a já umím mluvit i psát třemi jazyky. Ze začátku jsem u něho byl něčím jako sekretářem, za třicet zlatých měsíčně, ale skončil jsem jako obyčejný sluha. Neměl už na to, držet si sekretáře, a zastavil mi plat. Neměl jsem kam jít, zůstal jsem u něho, a tak jsem sám udělal ze sebe sluhu. Nikdy jsem se u něho dosyta nenajedl a nenapil, ale zato jsem za pět měsíců nastrádal sedmdesát zlatých. Jednou večer, bylo to v Badenu, jsem mu oznámil, že od něho odcházím, a ještě týž večer jsem šel hrát ruletu. Jak mi bušilo srdce! Ne, nešlo mi o peníze. Měl jsem tenkrát jedinou touhu: aby zítra všichni ti Hinzové, všichni ti číšníci a všechny ty nádherné badenské dámy, aby všichni mluvili o mně, vyprávěli si můj příběh, obdivovali se mi, chválili mě a klaněli se před mou novou výhrou. Všechno to bylo dětinské fantazírování, ale . . . kdoví, možná že bych se setkal i s Polinou, vypravoval bych jí o sobě a ona by viděla, že stojím nad všemi těmi nesmyslnými výkyvy osudu. . . kdepak, o peníze mi nejde! Jsem si jist, že bych je zase rozházel s nějakou takovou Blanche, zase bych jezdil tři neděle po Paříži s párem vlastních koní za šestnáct tisíc franků. Víím docela jistě, že nejsem lakotný, myslím spíš, že jsem hýřil — ale přitom s jakým rozehvěním, s jakou úzkostí naslouchám croupierovu vyvolávání: trente et un, rouge, impaire et passe nebo: quatre, noir, pair et manque! S jakou chtivostí se dívám na hrací stůl, na němž jsou rozloženy louisdory, fridrichsdory a toлары, na sloupky zlata, jak se pod croupierovou lopatkou rozsypávají na hromady žhnoucí jako oheň nebo na sloupy stříbra na metr dlouhé, ležící kolem kotouče. Už když se blížím k herně a zaslechnu přes dva pokoje cinkání přesýpávaných peněz, dostávám skoro křečovitě záchvaty.

Och, onen večer, kdy jsem nesl svých sedmdesát zlatých na hrací stůl, byl také pamětihodný. Začal jsem s deseti zlatými a zase s passe. Proti passe bývám zaujat. Prohrál jsem. Zbývalo mi šedesát zlatých ve stříbře. Rozmýšlel jsem chvíli a zvolil zéro. Sázel jsem na ně po pěti zlatých. Při třetí sázce zéro vyšlo. Div jsem neumřel radostí, když

jsem dostal sto sedmdesát pět zlatých. Ani když jsem vyhrál sto tisíc, nebyl jsem tak blažený. Ihned jsem vsadil sto zlatých na rouge — vyšlo; celých dvě stě na rouge — vyšlo; všechny čtyři sta na noir — vyšlo; všech osm set na manque — vyšlo, dohromady s tím, co jsem měl, to dělalo tisíc sedm set zlatých, a to ani ne za pět minut! Ano, v takových okamžicích zapomíná člověk na všechny dřívější neúspěchy! Vždyť jsem toho dosáhl tím, že jsem riskoval víc než život. Měl jsem odvalu riskovat — a smím se zas počítat mezi lidi.

Najal jsem si pokoj, zamkl se a do tří hodin jsem seděl a počítal peníze. Ráno jsem se probudil už ne jako sluha. Rozhodl jsem se, že ještě ten den se rozjedu do Homburgu — tam jsem nebyl sluhou ani jsem neseseděl ve vězení. Půl hodiny před odjezdem jsem si zašel na dvě hry, nic víc, a prohrál jsem patnáct set florinů. Přece však jsem se přestěhoval do Homburgu a už je to měsíc, co jsem zde.

Žiju ovšem v neustálém napětí, hraju o docela maličké částky a čekám, uvažuji, celé dni prostojím u hracího stolu a sleduji hru. Vidím hru i ve snu, ale přitom mám dojem, jako bych byl tak nějak otupělý, jakoby obalený bahnem. Takový jsem měl alespoň dojem, když jsem potkal pana Astleye. Neviděli jsme se od oněch dob a setkali jsme se náhodou. Bylo to takhle: šel jsem parkem a myslil na to, že jsem skoro bez peněz, že mám už jen padesát zlatých. Mimoto jsem v hotelu, kde mám najatý pokojík, předevčirem zaplatil celý účet. Ale stejně mám možnost jít na ruletu pouze jednou. Vyhraju-li alespoň něco, budu moci ve hře pokračovat, prohraju-li a nenajdu hned Rusy, kteří by potřebovali vychovatele, budu zase muset dělat sluhu. Zabrán v tyto myšlenky, šel jsem svou obvyklou procházkou parkem a lesem do sousedního knížectví. Procházíval jsem se tak někdy až čtyři hodiny a vracel se do Homburgu unavený a hladový. Sotva jsem přešel z jednoho parku do druhého, spatřil jsem na lavičce pana Astleye. Zahlédl mě první a zavolal mne. Usedl jsem vedle něho. Když jsem upozoroval, že je jaksi upjatý, rázem jsem zmírnil svou radost, byl jsem totiž strašně rád, že ho vidím.

„Vy jste tedy zde! Myslil jsem si, že se tu s vámi sejdu,“ řekl mi. „Nenamáhejte se s vypravováním, všechno vím, je mi známo všechno, co jste prožil za ten rok a osm měsíců.“

„Jaký zájem máte o staré přátele!“ odvětil jsem. „Dělá vám čest, že nezapomínáte. . . Ale počkejte, přivádíte mě na jeden nápad — nebyl jste to vy, kdo mě v Rulettenburgu vyplatil z vězení, kde jsem seděl pro dluh dvou set zlatých? Někdo neznámý mě vyplatil.“

„Ne, já jsem vás nevyplatil z vězení, kde jste seděl pro dluh dvou set zlatých, ale věděl jsem, že sedíte ve vězení pro dluh dvou set zlatých.“

„Přece tedy víte, kdo mě vyplatil.“

„Nemohu říci, že bych věděl, kdo vás vyplatil.“

„To je zvláštní. Nikdo ze zdejších Rusů mě nezná a Rusové tady snad ani z vězení nevyplácejí. To jen u nás v Rusku pravoslavní vykupují pravoslavné. A tak jsem si myslil, že snad nějaký Angličan, z podivínství.“

Pan Astley mi naslouchal s jistým údivem. Čekal asi, že mě najde malomyslného a ubitého.

„Mám velkou radost, když vidím, že jste si zachoval nezávislý úsudek a dokonce i humor,“ řekl dost nevlídně.

„To znamená, že v skrytu srdce zuříte, že nejsem ubit a ponížěn,“ řekl jsem se smíchem.

Pochopil až za chvíličku, a když pochopil, usmál se.

„Vaše poznámky se mi líbí. Poznávám v nich svého někdejšího starého, moudrého, nadšeného a přitom cynického přítele. Jedině Rusové dovedou v sobě obsáhnout tolik protikladů zároveň. Máte pravdu, člověk bývá rád, když jeho nejlepší přítel je pod ním, na tom se často z velké části zakládá přátelství. To je stará pravda, známá všem moudrým lidem. Ale v tomto případě, ujišťuji vás, jsem doopravdy rád, že nejste skleslý. Povzte, nemáte v úmyslu zanechat hry?“

„Čert vem hru! Hned ji nechám, jen až. . .“

„Jen až vyhraju, že? To jsem si myslil. Nemluvte dál, všechno vím, řekl jste to bezděčně, takže jste řekl pravdu. Povzte: mimo to, že hraje, neděláte nic?“

„Nic.“

Začal mě zkoušet. Nevěděl jsem o ničem, za celou tu dobu jsem se skoro ani nepodíval do novin a skutečně jsem neotevřel jedinou knihu.

„Otupěl jste,“ poznamenal. „Utekl jste od světa, zřekl jste se nejen svých soukromých i veřejných zájmů, povinností občana i člověka, svých přátel (a měl jste přátele), nejenže neznáte jiný cíl než výhru — vy jste utekl i od svých vzpomínek. Vzpomínám, jaký jste byl ve vášnivých a silných chvílích svého života, ale jsem přesvědčen, že jste zapomněl všechny nejkrásnější dojmy z oné doby. Vaše dnešní snění, vaše dnešní nejnutekavější touhy nesahají dál než k pair a impair, rouge, noir, dvanáct středních a tak dále a tak dále, tím jsem si jist.“

„Přestaňte, prosím vás, nepřipomínejte mi to!“ vykřikl jsem podrážděně, div ne vztekla. „Nic jsem nezapomněl, abyste věděl, jen jsem si to všechno, dokonce i vzpomínky, vyhnal na čas z hlavy, dokud radikálně nezlepším své postavení. Pak. . . pak uvidíte, jak vstanu z mrtvých!“

„Budete tu ještě za deset let,“ řekl. „Vsaďte se, že vám to, budu-li živ, připomenu právě na téhle lavičce.“

„Nechme toho!“ přerušil jsem ho netrpělivě, „a dovolte, abych se vás na důkaz toho, že nejsem tak zapomětlivý, zeptal, kde je teď miss Polina. Když jste mě nevyplatil vy, byla to jistě ona. Od oné doby jsem o ní neměl nejmenší zprávu.“

„Ne, nemyslím, že vás vyplatila ona. Je teď ve Švýcarsku a způsobí mi velké potěšení, přestanete-li se na ni vyptávat,“ řekl energicky, až zlostně.

„Tak tedy i vám už zasadila zlou ránu!“ zasmál jsem se mimoděk.

„Miss Polina je nejlepší ze všech úctyhodných bytostí, ale říkám znovu, způsobíte mi velké potěšení, přestanete-li se mě na ni vyptávat. Nikdy jste jí nerozuměl a její jméno z vašich úst uráží můj mravní cit.“

„Tak tedy! Ostatně mi křivdíte. Ale řekněte sám: o čem mám s vámi mluvit, ne-li o tom? To je přece jádro našich vzpomínek. Buďte klidný, nechci se plést do vašich intimních, soukromých věcí. Zajímá mě pouze, abych tak řekl,

vnější stránka života miss Poliny, konkrétní situace, v jaké se nachází. To se dá říci dvěma slovy.“

„A dovolte, aby těmi dvěma slovy všechno skončilo. Miss Polina byla dlouho churavá, je churavá dosud. Jednu dobu žila s mou matkou a sestrou v severní Anglii. Před půl rokem umřela babička — pamatujete, ta bláznivá žena — a odkázala jí sedm tisíc liber. Nyní cestuje miss Polina s rodinou mé provdané sestry. Její malí sourozenci jsou také zajištěni babiččinou závětí a chodí v Londýně do školy. Generál, její otčím, umřel před měsícem v Paříži, ranila ho mrtvice. Mademoiselle Blanche s ním zacházela dobře, ale uměla jmenit, co zdědil po stařence, převést na sebe... to by tak snad bylo všechno.“

„A co de Grioux? Necestuje také po Švýcarsku?“

„Ne, de Grioux necestuje po Švýcarsku, nevím, kde de Grioux je. Ostatně vás jednou provždy upozorňuji, abyste nechal podobných narážek a nešlechetných asociací, jinak budete mít co dělat se mnou.“

„Jakže! Přes naše někdejší přátelské vztahy?“

„Ano, přes naše někdejší přátelské vztahy.“

„Prosím tisíckrát za prominutí, pane Astleyi. Ale dovolte, na tom přece není nic urážlivého a nešlechetného, já přece miss Polině naprosto nic nevytýkám. A mimoto: Francouz a mladá ruská šlechtična, řečeno všeobecně, to je asociace, do které ani já ani vy nemůžeme vniknout nebo ji opravdově pochopit.“

„Nebudete-li spojovat jméno de Grioux s tím druhým jménem, chtěl bych vás požádat o vysvětlení, co si představujete pod pojmy ‚Francouz a mladá ruská šlechtična‘. O jakou tu jde ‚asociaci‘? Proč právě Francouz a proč právě mladá ruská šlechtična?“

„Vidíte, zajímá vás to. Ale to by byla dlouhá historie, pane Astleyi. K tomu by bylo nutno mnoho znát předem. Ostatně je to závažná otázka, jakkoliv se to na první pohled zdá směšné. Francouz, pane Astleyi, představuje dokonale, krásnou formu. Vy jako Brit s tím třebaš nebudete souhlasit, možná i ze závisti, ale naše mladé šlechtičny mohou být jiného mínění. Vám se Racine možná zdá afek-

tovaný, nakroucený a navoněný; pravděpodobně ho ani nepřečtete. Já ho také shledávám afektovaným, nakrouceným a navoněným, z jistého hlediska až směšným, ale je okouzující, pane Astleyi, a hlavně, ať chceme nebo nechceme, je to velký básník. Národní forma Francouzů, totiž Pařížanů, se vytvářela a tříbila v době, kdy my jsme ještě byli medvědy. Revoluce převzala dědictví šlechty. A tak dnes každý sebeprázdnější Francouzek může mít chování, způsoby, výrazy a dokonce i myšlenky formálně dokonale vybroušené, aniž se na této formě podílí vlastní iniciativou, vlastní duší a srdcem. Všeho toho se mu dostalo dědictvím. Jako jednotlivci mohou přitom být prázdní a ničemní, jak si jen lze představit. Nu a teď vám povím, pane Astleyi, že nenajdete na světě důvěřivějšího a upřímnějšího tvora, než je hodná, moudrá a nepřiliš afektovaná ruská mladá šlechtična. Vezme-li si de Grioux určitou masku a zahraje určitou roli, může se neobyčejně lehce stát pánem jejího srdce. Má vybroušenou formu, pane Astleyi, a mladá dívka pokládá tu formu za jeho vlastní duši, za přirozený projev jeho duše a srdce, nikoliv za zděděný háv.

Musím vám bohužel způsobit nepříjemnost a přiznat, že Angličané jsou většinou hranatí a nevybroušení, a Rusové mají dost bystrý cit pro krásu a potrpí si na ni. Ale aby člověk dovedl rozpoznat krásu duše a originalnost osobnosti, k tomu musí mít nekonečně víc samostatnosti a svobody, než mají naše ženy a mladé šlechtičny zvláště — v každém případě větší zkušenost. Miss Polině, odpusťte, vyřčené slovo nelze vzít zpět, bude trvat velmi dlouho, než se odhodlá dát vám přednost před tím mizerou de Grioux. Ocení vás, bude vaší přítelkyní, otevře vám své srdce, ale v tom srdci přece jen bude vládnout nenáviděný ničema, odporný lichváříček de Grioux. Potrvá to, abych tak řekl, už z umíněnosti a z hrdosti, protože kdysi viděla tohoto de Grioux se svatozáří jemného markýze, zklamaného liberála, který přišel na mizinu (že by?), pomáhaje její rodině a lehkomyšlnému generálovi. Všechna jeho faleš vyšla později najevo. Ale to na věci nic nemění: dejte jí někdejšího de Grioux, to je to, po čem touží! A čím více nenávidí dneš-

nho de Grioux, tím více teskní po tom někdejším, ačkoliv ten existoval jen v její fantazii. Vy jste cukrovarníkem, pane Astleyi, že?“

„Ano, jsem podílníkem známého cukrovarnického podniku Lowell a spol.“

„Tak vidíte. Na jedné straně cukrovarník a na druhé Apollo Belvederský — to nejde jaksi k sobě. A já nejsem ani cukrovarník, jsem bezvýznamný hazardní hráč, byl jsem dokonce sluha, to miss Polina jistě už ví, protože má, zdá se, dobrou výzvědnou službu.“

„Jste roztrpčen, proto mluvíte takové nesmysly,“ řekl chladnokrevně pan Astley po chvílce přemýšlení. „Mimoto není ve vašich slovech nic originálního.“

„Máte pravdu. Ale to je právě to hrozné, můj ušlechtilý příteli, že všechna ta obvinění, třebaže zastaralá, třebaže otrěpaná, třebaže fraškovitá — přeče jen jsou pravdivá. Ani vy, ani já jsme ničeho nedosáhli.“

„To je hanebný žvást... protože...“ panu Astleyovi se chvíl hlas a oči mu svítily — „abyste věděl, vy nevděčný, vy nehodný, nicotný a nešťastný člověče, já jsem přijel do Homburgu jen proto, že mě ona poslala, abych vás vyhledal, dlouze a srdečně s vámi promluvil a všechno jí o vás pověděl — co cítíte, nač myslíte, v co doufáte a... nač vzpomínáte.“

„Opravdu? Je to pravda?“ vyhrkl jsem a slzy mi vytryskly z očí. Nemohl jsem je zadržet, a to bylo v mém životě tuším poprvé.

„Ano, vy nešťastníče, ona vás milovala a já vám to mohu upřímně říci, protože jste zničený člověk. I kdybych vám řekl, že vás doposud má ráda — vy tady stejně zůstanete! Zničil jste se. Měl jste značné schopnosti, živou povahu a byl jste docela slušný člověk. Mohl jste být užitečným své vlasti, která tolik potřebuje lidi — ale vy zůstanete zde, prohrál jste svůj život. Nedávám vám vinu. Jak to vidím, všichni Rusové jsou takoví, nebo mají k tomu sklon. Když to není ruleta, tedy něco jiného, podobného. Výjimky jsou vzácné. Nejste sám, kdo vůbec neví, co je to práce (o vašem lidu nemluví). Ruleta je hra především pro Rusy. Dopo-

sud jste byl poctivý a šel jste raději sloužit, než abyste kradl... ale nechce se mi myslet na to, co může přijít. Nechme toho, buďte sbohem! Potřebujete samozřejmě peníze, že? Tady vám dám deset louisdorů, víc nedám, protože stejně všechno prohrajete. Tu máte a sbohem! Nu, vemte si je přeče!“

„Ne, pane Astleyi, po tom, co jste teď řekl.“

„Vezměte si je!“ rozkřikl se. „Jsem přesvědčen, že jste dosud čestný člověk, a dávám vám je jako přítel blízkému příteli. Kdybych mohl věřit, že necháte hry, odjedete ihned z Homburgu a pojedete domů do vlasti, dal bych vám okamžitě tisíc liber do začátku nového života. Ale nedávám vám tisíc liber, nýbrž pouhých deset louisdorů, protože tak, jak se věci mají, je to docela jedno, tisíc liber nebo deset louisdorů — stejně všechno prohrajete. Tady máte a sbohem!“

„Vezmu si je, dovolíte-li, abych vás na rozloučenou objal.“

„Ó, velice rád!“

Srdečně jsme se objali a pan Astley odešel.

Ne, nemá pravdu! Já jsem snad mluvil příkře a hloupě o Polině a panu de Grioux, ale on mluvil příkře a unáhleně o Rusech. O sobě nemám co říci. Stále to není to pravé. Všechno to jsou slova a slova a je třeba činu. Hlavně do Švýcarska! Hned zítra — ach kdyby tak bylo možno odjet hned zítra! Znovu se narodit, vstát z mrtvých. Musím jim ukázat! Ať Polina vidí, že dovedu ještě být člověkem. Stačí pouze... dnes je už ostatně pozdě — ale zítra! Mám tušení... nemůže to jinak dopadnout. Mám teď patnáct louisdorů a začínal jsem i s patnácti zlatými. Začnu-li s rozvahou... ale cožpak jsem malé dítě? Copak mi samotnému není jasné, že jsem ztracený člověk? Ale proč vlastně bych se nemohl vzkřísit? Stačí, když budu jednou v životě rozvážný a trpělivý — víc není třeba. Stačí, když jednou dokážu nepovolit, a mohu za jedinou hodinu změnit svůj osud. Hlavní je vytrvat. Stačí si vzpomenout, jak se něco takového se mnou stalo před sedmi měsíci v Rullettenburgu, předtím, než jsem definitivně prohrál. Byl to pozoruhodný

případ odhodlanosti. Prohrál jsem tenkrát všechno do posledního. Vyšel jsem z herny a objevil, že mi v kapse u vesty zbývá ještě jeden zlatý. To je dobře, budu mít na oběd, pomyslel jsem si, ale když jsem ušel asi sto kroků, rozmyslel jsem si to a vrátil se. Vsadil jsem ten zlatý na manque (tentokrát na manque). Je to opravdu zvláštní pocit, když člověk sám v cizině, daleko od vlasti a přátel, nevěda, co bude zítra jíst, dává v sázku poslední, docela, docela poslední zlatý. Vyhrál jsem a po dvaceti minutách jsem odcházel z herny se sto sedmdesáti zlatými v kapse. Fakt, prosím. Co může někdy znamenat poslední zlatý! A co kdybych byl tenkrát ztratil odvahu, kdybych se nebyl vzbouřil k činu?

Zítřejší, zítra bude všemu konec!